

Александар М. Новаковић

НАСТАВА СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА У XXI ВЕКУ

<https://doi.org/10.46630/nssj.2025>

Оперативни уредник

Др Маја Стојковић

Рецензенти

Проф. др Марина Јањић (Филозофски факултет у Нишу)

Проф. др Јелена Максимовић (Филозофски факултет у Нишу)

Проф. др Нина Говедар (Филолошки факултет у Бањалуци)

Др Наташа Спасић (Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу)

Александар М. Новаковић

НАСТАВА СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА У XXI ВЕКУ

Филозофски факултет у Нишу
2025.

Тираж
30 примерака

Штампање уџбеника одобрило је Наставно-научно веће
Филозофског факултета Универзитета у Нишу
одлуком бр. 178/1-2-5-01 од 3. септембра 2025. године.

САДРЖАЈ

Предговор	11
<i>Прва лекција</i>	
Могућности формалног и неформалног образовања и усавршавања предавача српског као страног језика	15
<i>Друга лекција</i>	
Актуелни програми неформалног стручног усавршавања предавача српског као страног језика	31
<i>Трећа лекција</i>	
Билтен у настави српског као страног језика.....	45
<i>Четврта лекција</i>	
Критеријуми избора модалитета учења српског као страног језика из перспективе ученика	57
<i>Пета лекција</i>	
Настава српског као страног језика у приватним школама	71
<i>Шеста лекција</i>	
Основни критеријуми запошљавања предавача српског као страног језика у приватним школама	83
<i>Седма лекција</i>	
Основна запажања предавача о платформама за учење српског као страног језика путем интернета	95
<i>Осма лекција</i>	
<i>Italki</i> у настави српског језика као страног	109
<i>Девета лекција</i>	
Радне биографије предавача српског као страног језика на платформи <i>Линкдин</i>	121

Десета лекција

Предлог програма Летње школе српског језика и културе Центра за српски као страни, нематерњи и завичајни језик на Филозофском факултету у Нишу.....	135
Уместо закључка.....	147
Индекс појмова.....	151
Регистар аутора.....	153
Из рецензија.....	155
Биографија аутора.....	169

ПРЕДГОВОР

Настава српског као страног језика има вишевековну традицију током које се увек прилагођавала захтевима актуелног образовног система. Према званичној научној литератури, почиње се посебно развијати шездесетих година XX века. Наставници, научници и истраживачи се од тада па до дана данашњег труде да одговоре на бројна теоријска и практична питања. Већ на првим округлим столовима посвећеним настави српског као страног језика средином деведесетих година прошлога века постављена су фундаментална питања о месту и улози наставника, личности ученика, разлозима учења нашег језика, садржају курсева, методама рада и наставним материјалима. Више истраживача је током шест потоњих деценија покушало да пружи одговоре на наведена питања и сваки пут би они били условљени тренутним нивоом развијености ове врсте наставе, али и, што је много важније, достигнућима у образовном систему на српском говорном подручју. Данас нам наставна пракса сведочи о убрзаном развоју наставе српског као страног језика под утицајем савремених информационо-комуникационих технологија и интернета. Наиме, очевици смо да њихов развој утиче на промену начина подучавања и учења нашег језика. Настава српског као страног језика се, у склопу сопственог развојка, прилагодила интернету као актуелном информатичком медију, због чега се предавачи (и ученици) постепено премештају из конвенционалних учионица у виртуелне сале. Захваљујући таквој промени, предавачима српског као страног језика много је лакше да дођу до својих ученика, успоставе контакт са њима, али и да се даље професионално усавршавају и побољшавају квалитет своје наставе.

Уџбеником *Настава српског као страног језика у XXI веку* настојали смо да забележимо актуелно стање у наставној пракси, поредећи га са (где је то било могуће) приликама које су владале с краја XX и на почетку XXI века. Првенствено је намењен студентима који похађају наставу на предмету *Методика наставе српског као страног језика* на Филозофском факултету у Нишу, али и свим заинтересованим истраживачима и предавачима који би желели да прошире своја (са)знања о овој (чини се) најперспективнијој области србистике. Резултат је вишемесечних истраживања наставне праксе и наставне грађе о фундаменталним пита-

њима методике наставе српског као страног језика које смо преточили у више десетина необјављених радова. Размишљајући о њиховој судбини, дошли смо на идеју да би било корисно и пожељно повезати их у јединствени уџбеник, у коме ће бити сагледани феномени наставе српског као страног језика којима су се проучаваоци досада само спорадично бавили. Стога смо све изабране радове преобликовали у лекције окупљене око истоветне теме – наставе српског као страног језика на средини треће деценије XXI века. Садржај уџбеника чини десет лекција: 1. *Мојућнощи формалнои и неформалнои образовања и усавршавања йредавача срјскои као сйранои језика*, 2. *Акйуелни йроїрами неформалнои сйручнои усавршавања йредавача срјскои као сйранои језика*, 3. *Билйен у настйави срјскои као сйранои језика*, 4. *Крийеријуми избора модалийеййа учења срјскои као сйранои језика из йерсйекййиве ученика*, 5. *Настйава срјскои као сйранои језика у йривайним школама*, 6. *Основни крийеријуми зайошљавања йредавача срјскои као сйранои језика у йривайним школама*, 7. *Основна зайажања йредавача о йлаййформама за учење срјскои као сйранои језика йуйем инйернеййа*, 8. *iTalki у настйави срјскои као сйранои језика*, 9. *Радне диоїрафије йредавача срјскои као сйранои језика на йлаййформи Линкдин* и 10. *Предлог програма летње школе српског језика и културе Центра за српски као страни, нематерњи и завичајни језик на Филозофском факултету у Нишу*. Као што се из наслова лекција може ишчитати, у средишту наше пажње нашли су се предавачи и савремени облици подучавања српског као страног језика. Тако смо (користећи сопствена запажања и размишљања многобројних ученика) сагледали питања формалног и неформалног образовања предавача, начине њихове сарадње на интернету, значај професионалних компетенција, критеријуме запошљавања предавача у приватним школама језика, савремене видове подучавања, те функционалност електронских интерактивних платформи. Свака од наведених лекција, осим наслова, садржи кључне речи, основни текст, попис коришћених референци, резиме на енглеском језику и, наравно, питања, налоге и задатке за проверу стечених знања. На самом крају уџбеника налазе се и *Рејисйар йојмова* и *Индекс ауйора* као саставни делови универзитетских публикација.

Надамо се да ће уџбеник *Настйава срјскои као сйранои језика у XXI веку* пружити помоћ студентима, младим истраживачима и методичарима наставе у сагледавању савремене (методике) наставе српског као страног језика и, посебно, улоге предавача у наставном процесу. Писан је са намером да помогне у образовању и стручном усавршавању будућих наставних кадрова. Зато свима њима овом приликом упућујемо савет да га читају пажљиво, критички промишљајући о изнетим закључцима у наведеним лекцијама, јер постоји велика вероватноћа да ће се појавити и

искристалисати нове идеје о могућим истраживањима наставне праксе у савременом добу.

***

Аутор овим путем жели да изрази посебну захвалност свом ментору проф. др Марини Јањић, као и члановима рецензентске комисије (проф. др Јелени Максимовић, проф. др Нини Говедар и др Наташи Спасић), на корисним саветима и подршци током припреме уџбеника.

Аутор

Прва лекција

МОГУЋНОСТИ ФОРМАЛНОГ И НЕФОРМАЛНОГ ОБРАЗОВАЊА И УСАВРШАВАЊА ПРЕДАВАЧА СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА

Предмет ове лекције је сагледавање могућности иницијалног образовања и стручног усавршавања предавача српског као страног језика с циљем стварања јединственог прегледа који би заинтересованим предавачима пружио адекватне информације о могућим видовима образовања и усавршавања. Коришћене су дескриптивна метода и метода теоријске анализе са техником анализе садржаја. Грађу за истраживање чинили су научни и стручни радови пописани у трима објављеним библиографијама радова из ове области – Крајишник 1992, Николић 2020 и Новаковић 2023а, односно изабрани чланци на интернету (издвојени коришћењем кључних термина: „образовање предавача српског као страног језика” и „усавршавање наставника српског као страног језика”). Истраживање је показало да се сви облици иницијалног образовања и усавршавања предавача српског као страног језика могу поделити на формалне и неформалне. У најважније програме формалног образовања предавача данас се убрајају студијски програми српског као страног језика на истакнутим филолошким и филозофским факултетима у Републици Србији и Републици Српској. Програмима неформалног образовања и усавршавања предавача припадају различите обуке, семинари/вебинари и радионице, чији су креатори и реализатори предавачи са вишегодишњим радним искуством у настави српског као страног језика.

Кључне речи: српски као страни, предавачи, иницијано образовање, професионално усавршавање, формално образовање, неформално образовање

Увод

Неизоставан део професионалног лика предавача страног језика јесте његов образовни профил. Да би наставник страног језика успешно обављао свој позив, мора поседовати довољно знања и вештина. Она се стичу похађањем

различитих видова формалног и неформалног образовања. Миљана Павићевић и Данијела Петровић (2015: 103–104) под формалним образовањем подразумевају образовне процесе „који се одвијају унутар формално-образовног система, хијерархијски структурисаног (од основних школа до факултета), који у свом крајњем исходу воде стицању одређених звања и диплома”. С обзиром на чињеницу да су резултати учења представљени кроз одговарајуће дипломе, неретко се овај вид образовања назива и „сертификованим”. Оно се стиче у образовним институцијама чији су предавачи специфично квалификовани за дату област. С друге стране, неформално образовање је настало као последица немогућности формалног образовања да прати промене које настају под утицајем убрзаног развоја науке и технике. Под њим се подразумева било која организована образовна активност која се одвија изван формалног система без обзира да ли функционише независно или као део неке шире активности која служи одређеним корисницима и циљевима учења. Његов резултат се не приказује дипломама, већ предузетим активностима неопходним за савладавање изабраног програма. Ермин Кука (2012: 199) као најчешће облике неформалног образовања издваја: семинаре, тренинге, течајеве, радионице, кампове, размене, извиђачке програме, конференције, предавања и сл.

Најважнији сегмент наставниковог образовања чини завршен студијски програм посвећен изучавању језика који предаје. Претпоставља се да ће предавач окончањем наведеног формалног облика образовања изградити компетенције неопходне за професионално обављање наставничког позива. Према *Стандардима компетенција за професију наставника и њихов професионални развој* (2011: 2) све компетенције се могу поделити у четири групе: 1. стручне компетенције, 2. методичке компетенције, 3. психолошке компетенције (подршка развоју личности ученика) и 4. комуникативне и социјалне компетенције. Међутим, њихов развој се не завршава стицањем факултетске дипломе, јер свршетак факултетског образовања представља само први корак у формирању професионалног идентитета наставника страног језика. Компетенције се надограђују и обликују континуираним образовањем, „под којим се подразумева активност учења с циљем унапређивања стручних знања и професионалних вештина кроз похађање акредитованих семинара, радионица, обука и научно-стручних конференција” (Новаковић 2022б: 8–9). Осим наведених прилика за стручно усавршавање, Џим Скривенер (2005: 370–385) издваја и следеће: читање стручних часописа и испробавање идеја које се налазе у њима, писање чланака за стручне часописе, размена идеја са осталим колегама, опсервације часова, руковођење стручним активом, оснивање сопствене школе, давање

приватних часова, писање чланака за новине, књига и др. Алберто Мора и сар. (2014: 50–51) разликују три приступа професионалном усавршавању: *индивидуални приступ*, *приступ који води наставник* и *институционални приступ*. Иако у основи слични, веома се разликују по условима и начину реализације. Према *индивидуалном приступу* сами предавачи су доживљавани као појединци одговорни за свој лични развој, чији је покретач била унутрашња мотивација и амбиција за постизањем резултата у каријери. *Приступ који води наставник* подразумева активно учешће појединаца у креирању путева професионалног усавршавања на основу преференција, уверења и уочене потребе. *Институционални приступ* се темељи на брзи образовне установе, министарства и школских округа о запосленима кроз покретање активности које би им помогле да унапреде своју наставну праксу. Но, наставник мора имати свест о важности рефлексивне праксе, која подразумева „активно преиспитивање сопственог рада кроз спектар различитих облика унапређа и неговања професионалних компетенција” (Османовић Зајић и сар. 2022: 372).

Методолошке поставке истраживања

Предмет и циљ истраживања

Историјски развитак методике наставе српског као страног језика показује нам да су још током првих округлих столова посвећених овој врсти наставе постављена питања о „оптималном стручном профилу” предавача. Наиме, професори Ранко Бугарски (1984: 17) и Никола Кремзер (1984: 31) покушавају да одговоре на питање *Ко би требало да предаје српско(хрватски) као страни језик?*. Наставна пракса нам показује да су се деценијама у тој улози налазили професори српског језика и књижевности, професори страних језика којима је матерњи српски, страни професори српског језика који су подучавали своје сународнике или предавачи чија професија није била тесно везана за наставу српског (или страног) језика. У вези са тим, професор Милорад Дешић (2004: 127) као велики недостатак високог школства у нашој земљи издваја непостојање студија на којима би се „посебно” школовали „наставници за овакву релативно уску област”. Захваљујући сврсисходној активности свих катедри за српски језик широм Републике Србије током друге и треће деценије XXI века су акредитовани први студијски програми и појединачни предмети из области методике наставе српског као страног језика. Такође, предавачи заинтересовани за наставу српског као страног језика се, осим похађањем студијских програма и предмета, усавршавају кроз различите видове формалног и неформалног стручног усавршавања – похађањем предавања, обука, семинара/вебинара и

радионица. Нажалост, иако живимо у ери савремених информационо-комуникационих технологија, у пракси се врло мало зна о свим расположивим могућностима школовања и усавршавања предавача српског као страног језика. Стога је предмет овога рада сагледавање могућности иницијалног образовања и стручног усавршавања предавача српског као страног језика са циљем стварања јединственог прегледа који би заинтересованим предавачима пружио адекватне информације о могућим видовима образовања и усавршавања.

Задаци истраживања

У складу са формулисаним предметом и постављеним циљем истраживања издвојили смо следеће истраживачке задатке:

1. Сагледати могућности иницијалног образовања наставника у Републици Србији.
2. Издвојити најважније карактеристике формалних и неформалних видова професионалног усавршавања предавача српског као страног језика.

Методе, технике, инструменти и узорак истраживања

У складу са постављеним предметом, циљем и задацима истраживања у раду користили смо дескриптивну методу и методу теоријске анализе са техником анализе садржаја. Грађу за истраживање чинили су научни и стручни радови пописани у трима објављеним библиографијама радова из ове области – Крајишник 1992, Николић 2020 и Новаковић 2023а, односно изабрани чланци на интернету (издвојени коришћењем кључних термина: „образовање предавача српског као страног језика” и „усавршавање наставника српског као страног језика”). Током истраживања смо настојали да кроз анализу научних (и стручних) радова, односно претрагом чланака на интернету прикупимо потребне информације о могућностима иницијалног образовања и стручног усавршавања предавача у области методике наставе српског као страног језика. Истраживање је реализовано средином августа 2024. године.

Анализа резултата истраживања

Наставна пракса нам показује да у данашње време постоји заблуда да сваки говорник може бити уједно и предавач српског као страног језика. Нажалост, реч је о заблуди у коју неретко упадају они који немају одговарајућа сазнања о улози предавача и неопходним квалификацијама за обављање наведене улоге. Од наставника српског као страног језика се, наиме, очекује „да буде врстан познавалац науке о српском језику”,

али и да „поседује одговарајуће методичке компетенције” (Новаковић 2022г: 73–74). Професор Милорад Дешић (1990: 236) сматра да је један од најважнијих фактора у настави „стручна и методичка оспособљеност наставника”. Развој наставе српског као страног језика, почев од шездестих година прошлог века, показује нам да су се у пракси наставом српског као страног језика „највише бавили или сербокроатисти са знањем језика који је матерњи онима који српскохрватски уче као страни, односно неког посредничког трећег језика, или пак стручњаци за одговарајући страни језик који су стекли и одређена стручна знања о српскохрватском језику и нашој књижевности и култури” (Бугарски 1984: 17). Никола Кремзер (1984: 31) сматра да у нас постоји заблуда да су свршени студенти српског као матерњег језика најкомпетентнији за наставу српског као страног језика, због чега их ставља на последње место своје листе: 1) наставници којима је матерњи језик исти као и слушаоцима, а студирали су српскохрватски код нас, 2) наставници којима је матерњи језик српскохрватски, а студирали су језик који је слушаоцима матерњи, 3) наставници којима је матерњи језик српскохрватски, а студирали су неки од светских језика који може послужити као метајезик у комуникацији са слушаоцима и 4) наставници који су студирали српскохрватски као матерњи, а владају и неким страним језиком познатим слушаоцима (метајезик). Приметивши очигледан недостатак у србистици и полажући веру у важност формалног образовања наставника, професор Милорад Дешић (2004: 127) истиче важан задатак за све србистичке катедре у земљи – предузимање реформе наставних планова и програма, односно оснивање студијске групе за српски као страни језик. Срећом, није требало да прође много времена да постављени задатак буде реализован. Већ средином друге деценије XXI века акредитовани су први студијски програми посвећени изучавању (методике) наставе српског као страног језика. Преглед и анализа студијске документације на филолошким и филозофским факултетима на територији Републике Србије и Републике Српске показала нам је да су програми намењени образовању и едукацији кадрова за наставу српског као страног језика акредитовани на укупно шест високошколских установа. Са једне стране, на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, Филозофском факултету у Новом Саду и Филолошком факултету у Београду акредитовани су мастер програми посвећени настави српског као страног језика. Са друге стране, на Филозофском факултету у Нишу и на Филозофском факултету у Косовској Митровици акредитовани су појединачни предмети у оквиру студија националне филологије.

Пионирски подухват у припреми и акредитацији наведених студијских програма предузео је Филолошко-уметнички факултет у

Крагујевцу, на коме су 2013. године акредитоване мастерске студије под називом *Српски језик и књижевност: српски као страни језик*. За њим су то учинили Филозофски факултет у Новом Саду 2014. године акредитацијом једног програма мастерских академских студија – *Српски као страни*, односно једног програма основних академских студија током 2021. године – *Језик, књижевност и култура* (модул *Српски као нематерњи и страни језик и књижевност*). Филолошки факултет у Београду је свој мастерски програм *Српски језик као страни* акредитовао 2015. године.¹ Александар Новаковић (2022а: 35) у своме раду „Анализа студијских програма *српски као страни језик* на филолошким и филозофским факултетима у Републици Србији” примећује да међу наведеним програмима има великих сличности, али и одређених разлика које су условљене политиком сваког појединачног факултета: „Узев у начелу, већи степен подударности постоји између студијских програма на Филозофском факултету у Новом Саду и Филолошком факултету у Београду, док одређене слабости студијског програма Филолошко-уметничког факултета делимично утицале да ове студије не буду реакредитоване”.² Основу ових студијских програма чине, баш како је професор Милорад Дешић (2004: 127) антиципирао, предмети из области методике наставе страних језика (посебно српског као страног језика), теоријска и практична настава у институцији у којој се учи српски као страни језик и, наравно, основе српске културе и цивилизације. Током 2024. године је и Филолошки факултет у Бањој Луци, по угледу на Филозофски факултет у Новом Саду и Филолошки факултет у Београду, покренуо акредитацију мастерских студија српског као страног језика. На осталим србистичким катедрама у земљи изучавање методике наставе српског као страног језика још увек је у повоју. На Филозофском факултету у Нишу и Филозофском факултету у Приштини (са привременим седиштем у Косовској Митровици) акредитовани су појединачни методички предмети са истоветним називом – *Методика наставе српског као страног језика*, с тим што је на Филозофском факултету у Нишу то учињено 2021. године на нивоу мастерских академских студија, док је на Филозофском факултету у Приштини предмет 2022. године добио своје место у оквиру изборног блока на основним академским студијама. Циљ и једног и другог предмета јесте упознавање студената са основним појмовима из области методике наставе српског као страног језика, њено утемељење и стицање компетенција неопходних за самосталну реализацију наставе са странцима. Реч је о врло амбициозним подухватима предузетим као

1 Више информација о свим наведеним програмима видети у: Новаковић 2022.

2 Сви остали наведени програми мастерских академских студија успешно су реакредитовани.

припремним радњама за акредитацију читавих студијских програма. Александар Новаковић и Саша Костадиновић (2022: 192) бележе висок степен задовољства студената Филозофског факултета у Нишу који су похађали наведени предмет, констатујући његову функционалност и значај у развоју основних знања о методици наставе српског као страног језика.

Осим наведених студијских програма, у наставној пракси се бележи постојање више програма професионалног образовања предавача српског као страног језика. Александар Новаковић (2022b: 15-16) као корисне програме стручног усавршавања посебно издваја: 1. конференцију *Српски као страни језик у теорији и пракси*, 2. предавања у оквиру *Научног састанка слависта у Вукове дане* и традиционалног *Републичког зимског семинара*, 3. курс за усавршавање лектора српског језика у оквиру програмских активности Научно-образовног културног центра „Вук Караџић”, 4. обуку наставника за примену програма наставе и учења за предмет *Српски као нематерњи језик* (Дејане Милијић Субић и Весне Крајишник) и 5. седмонедељну обуку за предаваче српског као страног језика Центра за српски језик и културу „Азбукум”. Научна конференција *Српски као страни језик у теорији и пракси* представља активност од изузетног значаја за унапређење методике наставе српског као страног језика. Реч је о ускостручној конференцији коју је 2006. године покренуо Центар за српски као страни Филолошког факултета у Београду. До сада је успешно организовано пет конференција истоименог назива, и то: 2006, 2010, 2014, 2018 и 2022. године. На основу пристиглих радова публиковано је укупно пет зборника (2007, 2011, 2016, 2020. и 2023. године)³, који „представљају својеврсне методичке приручнике за све који се баве овом врстом наставе” (Крајишник 2016: 10). Значајни су по томе што обележавају више од једне деценије у развоју савремене методике наставе српског као страног језика, али и сродних дисциплина (методике наставе српског као завичајног и методике наставе српског као нематерњег језика). Научна достигнућа у наведеним зборницима, према мишљењу професорке Милке Николић (2023: 27), имају вишеструки методички потенцијал у образовању и обуци младих стручњака србистике, односно у усавршавању лектора и наставника-практичара. Важно место у образовању и обуци наставних кадрова такође имају Међународни славистички центар и Друштво за српски језик. Наиме, Међународни славистички центар сваке године од 1. до 20. септембра, почевши од 1971. године, организује Семинар српског језика, књижевности и културе у оквиру традиционалног скупа

³ Уредник првог зборника био је проф. др Милорад Дешић, док је уредник другог, трећег, четвртог и петог зборника проф. др Весна Крајишник.

Научни састанак слависта у Вукове дане. „Учесници ових скупова су студенти српскохрватског језика, докторанди, асистенти, наставници универзитета, наставници средњих школа, као и они који по својој стручној оријентацији нису филолози, већ историчари, историчари уметности, етнологзи, библиотекари” (Марковић 1974: 304). Њихов број из године у годину поуздан је показатељ значаја који овај семинар има у свету славистике. Током тронедељног боравка у Републици Србији студенти имају прилику да „присуствују низу предавања, вежбања и активности које у себи прожимају тековине језичке културе и књижевности, али и традиције, историје, науке, староградске и рок музике, позоришта, филма и сл.” (Новокмет 2016: 85). Посебан сегмент Семинара чини организација екскурзијских путовања по Србији на којима се полазници упознају са разичитим историјским и културолошки значајним локацијама, али и личностима из културног живота. Рад у оквиру семинара и за потребе семинара резултовао је објављивањем капиталних дела која су имала више издања – уџбеника српског језика за странце Боже Ђорића и лекторских вежбања проистеклих из праксе. Као засебна активност у оквиру семинара организује се (више од десет година),⁴ у оквиру програмских активности Научно-образовног културног центра „Вук Караџић”, и *Курс за усавршавање лектора*. Обично претходи Скупу и Семинару – традиционално се одржава од 23. августа до 10. септембра (у зависности од расположивих капацитета). Курс похађају стипендисти (докторанди, асистенти, лектори), страни и домаћи професори који се припремају и/или предају српски као страни језик, исказујући настојање да се упознају са модерним приступима и методима у подучавању српског као страног језика.⁵ Садржај курса чине многобројна предавања из области језика, књижевности и културе, лекторске радионице и вежбања, као и излети до знаменитих места у околини Тршића и Лознице. Полазници курса стичу сертификат о успешном похађању наставе (са одговарајућим бројем кредита) и савладаном степену усавршавања израдом и одбраном теме из области по избору. Осим скупа, семинара и курса, у новије време се у оквиру традиционалног *Републичког зимског семинара* одржавају предавања из области методике наставе српског као страног, нематерњег и завичајног језика, која својом тематиком и актуелношћу привлаче пажњу све већег броја заинтересованих предавача.

4 Савет Међународног славистичког центра је 15. XII 2010. године усвојио *Програм образовања и усавршавања лектора српског језика*.

5 Стиче се утисак да је програм затвореног карактера, јер је у званичном позивном писму назначено да ће курсу „присуствовати 20 полазника (лектора) на предлог и уз сарадњу славистичких катедри са страних универзитета”. Међутим, наставна пракса показује да места има за све заинтересоване кандидате.

*Веза до видео-записа предавања, вежби и радионица одржаних на
Републичком зимском семинару*

Разумевајући значај који методика наставе српског као страног језика и њене сродне дисциплине имају у модерном друштву, Министарство просвете је акредитовало програм стручног усавршавања под називом „Обука наставника за примену општих стандарда постигнућа за предмет „Српски као нематерњи језик за крај првог и другог циклуса обавезног образовања, општег средњег образовања и основног образовања одраслих”. Настојећи да одговори на растуће захтеве за наставом српског као страног језика у редовним школама, Министарство је организовало и две обуке *Српски као страни језик у наставној пракси 1*, односно *Српски као страни језик у наставној пракси 2*. Програме обуке похађали су запослени у основним и средњим школама у којима се образују страни држављани (који не познају наш језик) са циљем унапређивања компетенција за реализацију плана и програма предмета *Српски као страни језик*. Наведеним обукама прикључује се и обука *Динамика часа страног језика: елементи, стратегије и активности за конципирање, реализовање и евалуацију часа* коју су акредитовали професори ангажовани у Центру за наставу страних језика Задужбине Илије М. Коларца. У последњих неколико година међу предавачима српског као страног језика посебно место заузима обука за предаваче српског као страног језика Центра за српски језик и културу „Азбукум”, на којој предавачи-почетници током седам недеља стичу основна знања и вештине неопходне за реализацију првих часова српског као страног језика. Обука има комерцијални карактер и организује се (сходно одлуци управног одбора Центра) током пролећних и јесењих месеци. „Са овим је тијесно везано касније усавршавање наставника. Оно подразумева учешће на семинарима и савјетовањима, као и реализовање тематски разноврсних пројеката” (Дешић 2004: 129). Наиме, у наставној пракси тражени су и популарни програми неформалног образовања и усавршавања.⁶ Анализирајући ставове предавача према настави српског

6 „Судећи по подацима из попуњених упитника рекло би се да се усавршавању наставника поклања доста пажње (стручни састанци на којима се анализирају часови, тестови

као страног језика, Александар Новаковић (2024а: 868–869) бележи да „наставници сматрају да је потребно покренути званичну платформу за обуку и умрежавање предавача, али и организовати теоријске обуке за почетнике”. Дакле, програми неформалног стручног усавршавања појављују се као допуна формалног образовања и обрађују садржаје „који су у формалном неприступачни или чак потпуно нетакнути” (Павићевић, Петровић 2015: 105). Креатори и реализатори програма неформалног образовања јесу предавачи који имају вишегодишње искуство у настави српског као страног језика, настојећи да га пренесу полазницима на интерактиван начин кроз двосмерну комуникацију и коришћење илустративних материјала. „Предавачи су, сходно сопственим могућностима, осмислили већи број програма неформалног стручног усавршавања, које, у сврху стицања минималне финансијске добити, реализују путем интернета својим заинтересованим колегама” (Новаковић 2023б: 54). По својој природи програми припадају групи семинара и могу се категоризовати као *уводни* и *формативни* (јер учеснике упознају са новим подручјем рада), *просеминари* (јер уводе у нову научну и наставну област), *информативни* (јер упознају са новинама у области српског као страног језика), али и *вебинари* (јер се реализује путем интернета). Међутим, није ретка ни појава *радионица* у чијој реализацији полазници директно/активно учествују. Без обзира на форму програма неформалног образовања, у њима се у временском периоду од два сата до неколико недеља баве фундаменталним питањима савремене наставе српског као страног језика: наставним материјалима (уџбеницима, радним свескама), методама и техникама подучавања одраслих и деце путем интернета, садржајима курикулума и приступима обраде градива, улогом наставника и ученика и сл. Међу њима има и оних који нису ускостручно везани за наставу српског као страног језика оснивања и вођења приватних школа, коришћења модерних дигиталних алата, промовисања сопственог брэнда путем интернета и сл. Дакле, у њима се обрађују мултидисциплинарна питања⁷ којима се непосредно утиче на развој вештина у области менаџмента, администрације и технике. Број програма неформалног образовања и усавршавања расте из недеље у недељу, а овом приликом бисмо издвојили следеће: радионице наставника Тање Перић Лазовић под називом #srеTanја, онлајн-билтена посвећеног настави српског као страног језика и вебинара „Српски

и други материјали, успјех на испиту, гдје се предлажу новине за унапређење насатве; учешће на семинарима)” (Дешић 1990: 237).

7 Говорећи о образовању предавача српског као страног језика, професор Милорад Дешић (2004: 128) као саставни део студија српског као страног језика види учешће стручњака ван филолошких (филозофских) факултета који би утицали на добијање мултидисциплинарног карактера.

као страни: материјали без тајни” предавача Јоване Дељанин, семинара „Постани мајстор СКС заната” предавача Милице Кричковић, радионице „Уновчи знање језика” предавача Драгане Василијевић Валент, вебинара „Скалирање бизниса за професоре” предавача Јелене Ружић. Сви наведени програми резултат су планског и систематичног рада на припреми њихових садржаја. Користећи све предности савремених информационо-комуникационих технологија, своје течајеве рекламирају путем друштвених мрежа (*Инстаграма*, *Линкдина* и *Фејсбука*) и до информација о њима се може доћи једноставном претрагом уз коришћење кључних речи/синтагми: „српски као страни”, „усавршавање предавача” и сл. Полазници програма неформалног образовања су заинтересовани појединци који немају искуство рада у настави српског као страног језика, и то: (свршени) студенти, професори српског језика или професори страних језика (који би желели да се укључе у наставу српског као страног језика). Програме неформалног образовања виде као прилику да стекну одговарајућа знања (и развију вештине) у кратком временском периоду, обично знатно краћем од оног који им је потребан за завршетак неког од горепобројаних мастерских програма српског као страног језика. Такође, „није занемарен ни научни и стручни рад: наставници учествују на научним скуповима, објављују радове у стручним часописима, пишу уџбенике и друге наставне материјале (који се јављају у облику штампаних књига или скрипата)” (Дешић 1990: 236). Најновија истраживања показују да се из године у годину, односно из деценије у деценију повећава број научних и стручних радова у којима научници, истраживачи и наставници-практичари публикују своје радове. Александар Новаковић (2023а: 182), анализирајући доступне библиографије радове из области наставе српског као страног језика, бележи да се у периоду од средине 2018. до краја 2022. године значајно увећао број радова и научних публикација у односу на број објављених у периоду од 1961. до 2018. године. У њима се аутори баве фундаменталним питањима (методике) наставе српског као страног језика, користећи различите (савремене) приступе обради језичке и методичке грађе.⁸ Сви они представљају врло корисно штиво за проширивање теоријских знања и усавршавање вештина реализације наставе српског као страног језика.

Закључак

Историја методике наставе српског као страног језика сведочи нам да су у свим фазама њеног развитка предавачи настојали да унапреде

⁸ О овом виду стручног усавршавања предавача српског као страног језика више прочитати у: Новаковић 2024б: 6–7.

сопствене компетенције, а своје часове учине бољим и ефикаснијим. Сходно расположивим могућностима усавршавања, то су чинили (у већој или мањој мери) у самосталној режији, „преписујући” обрасце и поступања својих колега, професора страних језика, или завиривањем у њихове уџбенике. Са развојем образовања и наставе страних језика у Републици Србији, појавиле су се нове могућности иницијалног образовања и усавршавања наставника. Промена је посебно постала видљива почетком новог миленијума када су осмишљени разноврсни програми формалног и неформалног карактера. У најважније програме формалног образовања предавача данас се убрајају студијски програми српског као страног језика на истакнутим филолошким/филозофским факултетима у земљи, који будуће предаваче упознају са свим законитостима ове врсте наставе, како теоријски тако и практично. Наставна пракса показује да се за ове студије одлучују свршени студенти србистике који су током основних академских студија спознали могућности за рад у даљој професионалној каријери или предавачи који су завршили или студије србистике или студије страног језика и исказали жељу за напредовањем у струци. Акредитација ових студијских програма директно се одразила на побољшање квалитета наставе српског као страног језика у пракси, јер у учионице, биле оне конвенционалне или виртуелне, улазе кадрови спремни да одговоре на потенцијалне изазове (којих је, сложићемо се, на часовима српског као страног поприличан број). Нажалост, студије српског као страног језика нису регионално распоређене и на њих је усмерен одређени број појединаца који живе у близини великих центара Београда, Новог Сада и Бања Луке. Зато постоји обавеза да се и на осталим србистичким катедрама, које су исказале интересовање осмишљавањем појединачних ускостручних методичких предмета, акредитују исти/слични програми за изучавање методике наставе српског као страног језика. Осим формалног вида образовања предавача, последњих деценија су све популарнији неформални видови образовања и усавршавања. Њима припадају различите обуке, семинари/вебинари и радионице, чији су креатори и реализатори предавачи са вишегодишњим радним искуством у настави српског као страног језика. Са једне стране, налазе се програми који су акредитовани у ЗУОВ-у, а, са друге стране, програми који се реализују без икакве акредитације и, најчешће, путем интернета и друштвених мрежа. И једни и други усмерени су ка развоју компетенција за извођење наставе и представљају природну допуну знања стечених током фазе формалног образовања. Но, с обзиром на чињеницу да их реализује већи број појединаца, информације о времену и месту њихове реализације не постоје у јединственом регистру, па заинтересовани предавачи у наставној пракси

неретко за њих сазнају након њиховог окончања. Зато би било добро да постоји јединствено тело (попут организације или центра) које би окупљало све заинтересоване предаваче за наставу српског као страног језика и путем кога би биле прослеђиване информације о приликама за професионално образовање и усавршавање. У почетној фази би то могао да буде онлајн-форум посвећен настави српског као страног језика, а када буду испуњени законски и административни услови, и национално тело које би центрима и заинтересованим наставницима пружало различите видове подршке на путу унапређења наставне праксе.

Питања, задаци и радни налози за самосталну проверу знања

1. Објасните основну разлику између формалног и неформалног вида образовања/усавршавања.
2. У чему је значај акредитованих студијских програма српског као страног језика?
3. Који све програми стручног образовања и усавршавања предавача српског као страног језика постоје?
4. Наведите најпознатије програме неформалног стручног образовања/усавршавања предавача.
5. Зашто је важна сарадња предавача српског као страног језика?

Цитирана литература

- Дешић, Милорад (2004). *Образовање наставника српског језика као страног*. У Ј. Вучо (ур.), *Настава језика у реформи образовања*. Никшић: Филозофски факултет, 126–129.
- Дешић, Милорад (2006). *Образовање наставника српског језика као страног*. У Ј. Вучо (ур.), *Настава језика у реформи образовања* (126–129). Никшић: Филозофски факултет.
- Марковић, Слободан (1974). Рад МСЦ у периоду од 1971. до 1974. године. *Научни састајанак слависти у Вукове дане*, 4, 305–320.
- Николић, Милка (2023). Методички потенцијал научних (конференцијских) зборника „Српски као страни језик у теорији и пракси I–IV” (2007–2020). У В. Крајишник (ур.), *Српски као страни језик у теорији и пракси* (19–29). Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик.
- Новаковић, Александар (2022а). Анализа студијских програма *српски као страни језик* на филолошким и филозофским факултетима у Републици Србији. *Методички видици*, 13, 13–39.
- Новаковић, Александар (2022б). Иницијално образовање и могућности стручног усавршавања наставника српског као страног језика. *Примењена лингвистика*, 23, 7–20.

- Новаковић, Александар (2022в). Најчешће недоумице предавача у вези са наставом српског као страног језика. *Филолоџ*, 25, 115–142.
- Новаковић, Александар (2022г). *Увод у методологију наставе српског као страног језика*. Ниш: Филозофски факултет.
- Новаковић, Александар (2023а). Библиографија радова из области методике наставе српског као страног језика (2018–2022). *Живи језици*, 43(1), 181–195.
- Новаковић, Александар (2023б). Вебинар Српски као страни: материјали без тајни као вид неформалног образовања предавача српског као страног језика. *Окџоих*, XIV, 47–55.
- Новаковић, Александар (2024а). Запажања о настави српског као страног језика на почетку треће деценије XXI века. *Philologia Mediana*, 16, 861–870.
- Новаковић, Александар (2024б). Онлајн-ресурси у настави српског као страног језика, *Школски час*, Год. XLII, Бр. 2, 3–14
- Новаковић, Александар, Костадиновић, Саша (2022). Рефлексије студената мастерских студија Србистике о квалитету наставе на предмету *Методика наставе српског језика као страног језика*. *Методичка теорија и пракса*, 25(2), 182–195.
- Новокмет, Слободан (2016). 46. семинар српског језика, књижевности и културе. *Хроника*, XXXV, 3–4, 85–88.
- Павићевић, Миљана, Петровић, Данијела (2015). Разлике између формалног, неформалног и информалног образовања. *Зборник радова Училијског факултета*, 9, 103–113.
- ***
- Bugarski, Ranko (1984). *Pregršt pitanja o srpskohrvatskom kao stranom jeziku*. U P. Vučković (ur.), *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”* (17–22). Beograd: Institut za strane jezike.
- Dešić, Milorad (1990). Nastava srpskohrvatskog jezika kao stranog: dosadašnja iskustva i naredni zadaci. U *Učenje jezika, komunikativni pristup i obrazovanje nastavnika* (233–237). Novi Sad: Institut za strane jezike i književnosti.
- Kremzer, Nikola (1984). *Didaktičko–metodski aspekt nastave srpskohrvatskog kao stranog*. U P. Vučković (ur.), *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”* (29–33). Beograd: Institut za strane jezike.
- Kuka, Ermin (2012). Koncept neformalnog obrazovanja, *Škola i život*, 27, 197–203.
- Mora, Alberto, Trejo, Paulina, Roux, Ruth. (2014). English language teachers’ professional development and identities. *PROFILE Issues in Teachers’ Professional Development*, 16(1), 49–62.
- Osmanović Zajić, Jelena, Maksimović, Jelena, Milanović, Nedeljko (2022). Personal and professional empowerment of reflective practitioner teachers during the Covid 19 pandemic. *Problems of Education in the 21st Century*, 80(2), 371–385.

Scrivener, Jim (2005). *Learning Teaching*. Oxford: Macmillan Education.

Извори

Одуке српски као страни језик у наставној пракси 1 и Српски као страни језик у наставној пракси 2, ЗУОВ, <http://skr.rs/zG18>

Одржана обука наставника за примену плана и програма наставе и учења и оштрих стандарда постигнућа за Српски као страни језик, ЗУОВ, <http://skr.rs/zG1i>.

Српски као мајин језик, ЗУОВ, <http://skr.rs/zG1m>

Стандарди компетенција за професију наставника и њиховој професионалној развоја, Службени гласник РС, бр. 72/09, 7. јун 2011. године.

Aleksandar M. Novaković

OPPORTUNITIES FOR FORMAL AND INFORMAL EDUCATION AND TRAINING OF TEACHERS OF SERBIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Summary

The subject of this work is to review the possibilities of initial education and professional development of Serbian as a foreign language lecturers. The aim is to create a unique overview that would provide interested lecturers with adequate information about possible types of education and training. We used the descriptive method and the method of theoretical analysis with the technique of content analysis. The material for the research consisted of scientific and professional works listed in three published bibliographies of works in this field - Krajišnik 1992, Nikolić 2020 and Novaković 2023, that is, selected articles on the Internet (separated using the key terms: "education of teachers of Serbian as a foreign language" and "improvement of teachers of Serbian as a foreign language". Research has shown that all forms of initial education and training of teachers of Serbian as a foreign language can be divided into formal and informal. The most important programs of formal education of lecturers today include the study programs of Serbian as a foreign language at prominent philological and philosophical faculties in the Republic of Serbia and the Republic of Srpska. Various trainings, seminars/webinars and workshops belong to the programs of informal education and training of lecturers, whose creators and implementers are lecturers with many years of work experience in teaching Serbian as a foreign language.

Key words: Serbian as a foreigner, lecturers, initiated education, professional development, formal education, informal education

Друга лекција

АКТУЕЛНИ ПРОГРАМИ НЕФОРМАЛНОГ СТРУЧНОГ УСАВРШАВАЊА ПРЕДАВАЧА СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА

У лекцији се анализира структура и садржај тренутно актуелних програма неформалног стручног усавршавања предавача српског као страног језика, са циљем стварања јасније слике о њиховом месту и улози у наставној пракси на средини треће деценије XXI века. Коришћене су дескриптивна метода и метода теоријске анализе са техникама анализе садржаја и анкетирања. Грађу за истраживање чинили су одговори четири креатора и реализатора програма неформалног стручног усавршавања – Драгане Василијевић Валент, Милице Кричковић, Јоване Дељанин и Јелене Ружић Петровић. Резултати истраживања су показали да сви анализирани програми неформалног стручног усавршавања могу сврстати у вебинаре, који полазнике кроз хоризонталне облике сарадње уводе у свет (методике) наставе српског као страног језика, дајући одговоре на бројне недоумице у вези са фундаменталним питањима реализације овог вида наставе. Њихови креатори и реализатори су предавачи страних језика (српског, енглеског, руског) са вишегодишњим искуством, који су препознали растућу потребу наставника за стручним усавршавањем након завршених студија. Анализирани програми неформалног стручног усавршавања имају комерцијални карактер (сходно умном и физичком ангажовању дизајнера и реализатора), који својим залагањем на пољу осмишљавања и реализације вебинара значајно доприносе унапређењу наставне праксе и популаризацији методике наставе (српског као) страног језика.

Кључне речи: српски као страни, образовање предавача, неформално професионално усавршавање, вебинар

Увод

Преглед историјског развоја методике наставе српског као страног језика у другој половини XX века показује нам да су важну улогу на путу њеног утемељења одиграли лингвометодичари, истраживачи и наставници-практичари, који су, препо-

знавши актуелне проблеме и недостатке, реализовали многобројне сврсисходне активности и пројекте. Као један од највећих проблема у наставној пракси идентификовано је непостојање могућности иницијалног образовања и стручног усавршавања предавача, који су били приморани да свој рад темеље искључиво на „искуствима стеченим у пракси” (Милутиновић 1984: 84). У вези са тим, Весна Крајишник (2016: 9) запажа да су предавачи развијали „свако за себе, свој метод рада, учили се на грешакама и тајно ослањали на уџбенике страних језика црпећи идеје, моделе и приступе језичкој материји”. Еру несистематичног и стихијског приступа овој врсти наставе обележило је, дакле, непотпуно научно сазнање о процесу усвајања страног језика и недостатак теорије учења која би била проверена и применљива. Такође, и поред повећаног интересовања странаца за учењем српског језика, наши професори су „веома ретко публиковали своје радове”, не посвећујући довољно пажње „анализи и уопштавању искустава” (Ђурић 1984: 7–8; Димитријевић 1984: 35). Никола Кремзер (1984: 31) сматра да је постојала заблуда да је „наставник српскохрватског као матерњег најкомпетентнији за наставу српскохрватског као страног, а није била ни реткост да професори страних језика предају српски језик странцима”.

До промене наведене ситуације долази након организације два округа стола у Београду крајем деведесетих година, на којима се почиње озбиљније говорити о неопходном профилу предавача српског као страног језика. Ранко Бугарски (1984: 17) међу првима поставља питање стручне оспособљености наставника, односно његових компетенција за успешно бављење овом врстом наставе. У више студија лингвометодичари су указали на потребу постојања формалних и неформалних видова образовања и усавршавања који би омогућили предавачу да постане врстан познавалац науке о српском језику и методике наставе страних језика (Крајишник 2016; Велимирац 2016; Новаковић 2022в). Милорад Дешић (2004: 127) међу првим истиче значај акредитације студија које би школовале кадар „за овакву релативно уску област”. Посвешћеношћу универзитетских професора и истраживача, у веома кратком временском периоду акредитоване су мастерске студије српског као страног језика на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (2013), Филозофском факултету у Новом Саду (2014; 2021) и Филолошком факултету у Београду (2015),¹ али и појединачни предмети на Филозофском факултету у Нишу (2021) и Филозофском факултету у Приштини (2022). Сви они усмерени су ка иницијалном образовању наставног кадра спремног да се у било ком тренутку посвети реализацији и унапређењу наставе српског као страног језика. Осим наведених формалних видова обра-

¹ Више о програмима наведених мастерских студија прочитати у: Новаковић 2022а.

зовања, наставна пракса нам показује да у последњих неколико година своје место проналазе и програми неформалног стручног усавршавања, чији број расте из месеца у месец. Сви они пружају прилику предавачима српског као страног језика (који то заиста желе) да се ближе упознају са садржајима који су им током школовања (из разноразних разлога) били неприступачни или који су постали актуелни након завршетка иницијалног образовања.

Методолошке поставке истраживања

Предмет и циљ истраживања

Развој информационо-комуникационих технологија у XXI веку утицао је на промену ситуације на пољу стручног оспособљавања и усавршавања предавача српског као страног језика. Користећи активно друштвене мреже и могућности текстуалне, аудио и видео комуникације, наставници су оформили више заједница у чијим оквирима настоје да садржајније проговоре о фундаменталним питањима наставе српског као страног језика. Једна од најпознатијих заједница „Српски језик за странце: група за предаваче” постоји од 2021. године на друштвеној мрежи Фејсбук и окупља близу четири хиљаде предавача заинтересованих за наставу српског као страног језика. Путем ове заједнице предавачи размењују искуства, сазнања, наставне материјале, несебично помажући једни другима на пољу унапређења квалитета наставе. Анализирајући објаве у поменутој групи, Александар Новаковић (2023: 53) запажа да су „предавачи у жељи да усавршавају, продубљују и проширују своја знања у области методике наставе српског као страног језика предузели поводом тог питања низ активности”, осмишљавајући више програма неформалног стручног усавршавања које „реализују путем интернета својим заинтересованим колегама” у сврху пружања адекватне помоћи и стицања минималне финансијске добити.² Наставна пракса показује да се њихов број из месеца у месец увећава, сходно порасту интересовања предавача за активним бављењем наставом српског као страног језика. Своје вебинаре и радионице најчешће промовишу путем страница на друштвеним мрежама. Иако проналазе своје место у наставној пракси, до сада није спроведено опсежније истраживање које би се детаљније позабавило питањем актуелних програма неформалног стручног усавршавања. Стога је предмет ове лекције анализа структуре и садржаја тренутно актуелних вебинара, са циљем стварања јасније слике о њиховом месту и улози коју имају у савременој настави српског као страног језика.

2 „Најважнија одредница неформалног образовања и, сасвим сигурно, главни узрок привлачности тог облика образовања, јесте чињеница да је оно изванинституционално и добровољно” (Кука 2012: 199).

Задаци истраживања

У складу са одређеним предметом и циљем истраживања формулисали смо следеће истраживачке задатке:

1. Извршити анализу садржаја актуелних вебинара намењених професионалном усавршавању предавача српског као страног језика.
2. Сагледати теоријско-методолошку и научну утемељеност анализираних семинара.

Методе, технике, инструменти и узорак истраживања

Према дефинисаном предмету, циљу и постављеним задацима истраживања у лекцији смо користили дескриптивну методу и методу теоријске анализе са техникама анализе садржаја и анкетирања. Грађу за истраживање чинили су одговори креатора програма неформалног стручног усавршавања окупљених у групи на Фејсбуку „Српски језик за странце: група за предаваче”. За потребе прикупљања одговора користили смо специјално дизајнирани упитник – *Програми неформалног образовања предавача* (скр. ПНОП), који је садржао укупно 20 питања отвореног типа и 3 питања затвореног типа. Све прикупљене податке смо обрадили квалитативно и детаљно образложили користећи релевантне научне изворе. Истраживање је реализовано у периоду од 1. јула до 31. августа 2024. године.

Веза до групе на Фејсбуку под називом Српски језик за странце: група за предаваче

Анализа резултата истраживања

Програми неформалног образовања³ представљају организоване процесе учења одраслих који се реализују са циљем стицања знања,

---

³ У Закону о образовању одраслих (2020: ч. 2) под неформалним образовањем подразумевају се „организовани процеси учења одраслих на основу посебних програма, ради стицања знања, вредности, ставова, способности и вештина усмерених на личних развој одраслих, рад и запошљавање и социјалне активности”.

вештина, способности неопходних за обављање одређене делатности. Појављују се као допуне формалном систему образовања, који, сходно убрзаном развоју и ширењу тржишта рада, нису увек у могућности да на прави начин одговоре новим изазовима. Иако су школе и факултети доминантне образовне институције, „у последњих неколико деценија дошло је до убрзаног ширења програма за неформално образовање” (Павићевић, Петровић 2015: 105).⁴ Популарност овог вида стручног усавршавања потиче из његових основних карактеристика – полазник програма се налази у центру збивања, реализатори су обучени и компетентни предавачи (са вишегодишњим искуством), садржаји су јасно дефинисани (али прилагодљиви потребама полазника), а учење се реализује кроз размену искустава, вештина и кроз практичан рад. Дакле, основна предност неформалног образовања је постојање флексибилности програма обуке и боље прилагођавање реалним потребама појединца (Марјановић 2003: 10). „Захваљујући добро осмишљеним обукама и курсевима, кандидат је у прилици да се врло уско специјализује за занимања која су тражена на тржишту рада” (Шормаз 2020: 44). Ермин Кука (2012: 199) издваја као најчешће облике неформалног образовања: семинаре, тренинге, течајеве, радионице, кампове, размене, извиђачке програме, конференције, предавања и сл. Анализа резултата истраживања нам је показала да се као најфреквентнији видови обука у настави српског као страног језика на почетку треће деценије XXI века појављују семинари. С обзиром на чињеницу да се реализују путем интернета врло често их креатори програма називају вебинарима. Њихов основни циљ јесте да у релативно кратком временском периоду ангажованим приступом наставнике-почетнике упознају са најважнијим питањима реализације часова за ученике из иностранства, како би их успешно спремили за ангажовање на тржишту рада.⁵ Сходно томе, а користећи класификацију семинара Марије Јовановић и Весне Минић предочену у раду „Семинар као дидактичка форма усавршавања наставника”, све вебинаре бисмо могли сврстати у *уводне* и *формативне* (јер полазнике упознају са новим подручјима рада), *просеминаре* (јер уводе у нову научну и наставну област), али и *информативне* (јер упознају са новинама у области српског као страног језика). Сви они подразумевају добровољно учешће ради личног и професионалног

4 „Ако се термин формално образовање користи да опише систем образовања који је организован и контролисан од стране државе, без обзира на то да ли је држава оснивач образовних институција или додељује дозволе приватним лицима за њихово оснивање, онда се термин неформално образовање односи на оно образовање и оне институције које образовање спроводе изван овог система” (Павићевић 2011: 606).

5 Као једна од важних особина неформалног образовања истиче се чињеница да може бити од велике помоћи људима који су стекли формално образовање, али им оно није довољно за успешно обављање посла (Марјановић 2003: 10–11).

развоја кроз учење у групи по флексибилном програму заснованом на потребама друштва и учесника, а које осмишљавају и реализују обучени и квалификовани едукатори.⁶ Нажалост, ниједан од анализираних програма стручног усавршавања није акредитован код ресорног Министарства, због чега се налазе на граници између неформалног и информалног облика учења.⁷

Једна од најпопуларнијих обука међу предавачима српског као страног језика, окупљених у групи на Фејсбуку „Српски језик за странце: група за предаваче” јесте радионица под називом „Уновчи знање језика”, чији је креатор и реализатор др Драгана Василијевић Валент.⁸ Радионица се искључиво реализује путем интернета, а подстицај за креирање њеног садржаја потекао је из потребе „за каријерним усмерењем студента и колега” који током студија нису имали прилике да стекну знања и вештине неопходне за бављење приватним пословима и менаџментом.⁹ Програм неформалног стручног усавршавања намењен је филолозима и другим познаваоцима страних језика на нивоу Б2 који желе да уновче своје знање путем онлајн-рада. Предуслов за учешће у радионици јесте познавање страног језика на вишем нивоу, односно у случају српског језика као страног, коришћење другог страног језика на нивоу довољном за извођење наставе и креирање садржаја на друштвеним мрежама. Прва радионица овога типа реализована је октобра 2019. године. С обзиром на чињеницу да се реализује једном месечно, од тада па до дана данашњег одржана је преко четрдесет пута. Пракса је показала да се радионица реализује из два дела – најпре кроз рад у групи и то помоћу конференцијског алата Зум (енг. *Zoom*) и алата Вордвол (енг. *WordWall*),¹⁰ односно кроз самосталан рад учесника који добијају приступ посебној страници веб-сајта на којој се налази снимак радионице и материјали за учење и рад (фајлови у пе-де-ефу, снимци, презентације, документи). Групни део радионице траје 8 сати (два дана по 4 сата). Уз то, сваки учесник има индивидуални менторски рад са реализатором обуке у трајању од тридесет

6 Више о карактеристикама неформалног вида подучавања прочитати у: Марковић 2005.

7 „Информално образовање су сва она учења из искуства, која стичемо у свакодневном животу (ствари које учимо у породици, од пријатеља, на послу, у разговору са колегама, у слободно време, у заједници)” (Павићевић, Петровић 2015: 109).

8 Докторску дисертацију под називом *Двојезична настава на српском и руском језику: теоријске основе и критичка анализа* одбранила је на Филолошком факултету Универзитета у Београду током 2021. године.

9 Значај неформалног образовања је у томе да одговара на специфичне потребе радних места са којима током формалног образовања дипломци нису имали прилике да се раније упознају (Шормаз 2020: 44).

10 О употреби веб-алата у настави српског као страног језика писала је Наташа Спасић у истоименом раду из 2021. године.

минута, који може реализовати у року од шездесет дана од дана похађања радионице, док материјали за самостални рад и снимци остају доступни без ограничења. Кандидат који успешно оконча радионицу требало би да у потпуности разуме принципе онлајн-рада, који му могу помоћи у промовисању сопственог брэнда. Садржај радионице чине следеће целине: 1) начини онлајн-рада, 2) проналазак клијената на интернету, 3) лични брэнд и друштвене мреже, 4) пасивни приходи и дигитални производи и 5) ауторски програми. Сви заинтересовани кандидати могу се пријавити путем званичног веб-сајта (<https://www.dragana.pro/radionica>) и профила на Инстаграму (@dragana.pro/insta). Цена радионице у тренутку писања овог рада износила је сто четрдесет и седам евра. Досадашње искуство креатора програма показало је да су полазници радионице изузетно задовољни њеним садржајем, а резултати су видљиви у пракси, што на основу утисака што на основу остварених резултата (платформе, профили на друштвеним мрежама, отворене школе језика, пронађени послови).

Програм неформалног стручног усавршавања који је директно усмерен ка предавачима српског као страног језика јесте програм колеџнице Милице Кричковић под називом „Постани мајстор СКС заната”. Аутор програма је професор српског језика и књижевности, који је диплому стекао на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду. Реч је о тромесечној обуци (у виду вебинара), која се (засад) искључиво реализује путем интернета и добропознате платформе Зум. Вебинар је настао из потребе и жеље да се помогне младим колегама, који упркос поседовању дипломе предавача српског језика и књижевности не могу успешно подучавати српски као страни језик.¹¹ Програм је први пут реализован септембра 2023. године. Организује се једном у шест месеци и до тренутка писања овог рада реализован је два пута. Намењен је „предавачима српског као страног језика који предају одраслим полазницима”. Притом, полазници не морају имати било каква предзнања, осим, наравно, завршених одговарајућих студија српског или неког другог страног језика (а који би желели да српски језик предају странцима). Вебинар полазницима програма омогућава да стекну компетенције неопходне за реализацију наставе на почетним нивоима, упознајући их са садржајем курсева, организацијом часа, израдом наставних материјала и проналажењем првих ученика. Садржај програма подељен је у дванаест модула и подразумева упознавање са методичким приступом свим наставним

¹¹ „За стручњаке различитих профила који упркос дипломи коју поседују не могу наћи адекватно запослење, неформално образовање представља начин да додатно пораде на својим квалификацијама, али и да боље упознају себе, своје потребе, снаге и слабости и тиме себи, на донекле индиректан начин, повећају шансе за запослење” (Весић и сар. 2017: 428).

јединицама које су наведене у опису А1 и А2 нивоа Центра за српски као страни језик при Филолошком факултету и Универзитету у Београду. Осим Јелене Кричковић, део вебинара реализују Јелена Ружић (уознавање са организацијом часа) и Драгана Василијевић Валент (указивање на важност маркетинга у реализацији приватне наставе српског као страног језика). Вебинар траје дванаест недеља током којих се једном седмично, у трајању од два сата, полазници окупљају „на мрежи”, разговарају и добијају домаће задатке. Његова цена је три стотине и шездесет девет евра, а заинтересовани кандидати могу се пријавити путем званичног налога на друштвеној мрежи Инстаграм (@milica.serbianmentor). Сви полазници (такође) добијају континуирану помоћ кроз директну комуникацију са креатором садржаја, при чему се напредак посебно прати анализом домаћих задатака: „Полазници као посебну вредност програма истичу то што, осим знања, на крају добију и материјал за часове — вежбанку која је заправо збирка њихових домаћих задатака”.

Као и претходноанализирани, вебинар „Српски као страни: материјали без тајни”¹² усмерен је ка унапређењу компетенција професора српског као страног језика. Овај вебинар Александар Новаковић (2023: 50) назива школским примером неформалног вида образовања. Аутор и реализатор вебинара је Јована Дељанин, дугогодишњи предавач српског као страног језика са богатим радним искуством.¹³ Пратећи рад својих колега-почетника и многобројне недоумице, одлучила је да креира вебинар помоћу кога ће успети да одговори на многобројна питања у вези са материјалима који се могу користити у настави српског као страног језика на свим (под)нивоима, односно могућностима усавршавања предавача у овој врло изазовној научнонаставној дисциплини. Вебинар је осмишљен током 2022. године и од тада је реализован укупно четири пута, при чему се већи број колега (уз одговарајућу финансијску накнаду) упознао са садржајем вебинара путем доступних снимака. И он се, баш као и сви остали, реализује искључиво путем интернета посредством платформе Зум. Процес преношења знања заснован је на двосмерној хоризонталној комуникацији утемељеној на искуству предавача и полазника, који могу бити, осим професора српског језика, и професори осталих страних језика. Као основни предуслов за учешће на вебинару полазници морају имати основна знања из области методике наставе (страних) језика. По својој структури, вебинар представља планску, систематски припремљену и функционалну активност чија је реализација подељена на две етапе од по два сата. Централни део вебинара чини тематски организо-

¹² Више о структури и садржају семинара прочитати у: Новаковић 2023.

¹³ Колегиница је, између осталог, радила као лектор на Тјенцинском универзитету у НР Кини.

ван садржај полифункционалне природе у коме се обрађује шест тема: 1. *Уџбеници и њихови ученици у српском као страном језику*, 2. *Књижевност и култура у српском као страном*, 3. *Материјали за усавршавање наставника*, 4. *Додатни материјали за наставу*, 5. *Где наћи материјале?* и 6. *Где и како наћи ученике?*. Реализатор вебинара настоји да представи уџбенике који се најчешће користе у наставној пракси на почетном, средњем и напредном нивоу учења, као и са ситуационим контекстима њихове употребе и основним показатељима квалитета. „Посебна вредност овог дела семинара је у апликативности пренетог знања и искуства, јер нагласак аутора семинара није на теоријским знањима и компетенцијама, већ на њиховој примени у пракси кроз истицање добрих и лоших страна пописаних уџбеника” (Новаковић 2023: 52). Осим са уџбеницима, полазници вебинара се упознају са радним свескама, граматикама за странце, речницима, онлајн-изворима и колекцијама наставних материјала, али и доступном литературом за додатно образовање и усавршавање предавача. Накнада за присуствовање и активно учешће на вебинару се током времена мењала и кретала од тридесет пет до педесет евра, а пријава се обавља искључиво путем налога на Инстаграму (@jovana.deljanin). Процена резултата успешности семинара спроводи се на самом његовом крају кроз разговор, што реализатору пружа прелиминарни увид у његову ефикасност и степен задовољства полазника.

У последњих неколико месеци посебно интересовање међу предавачима (српског као) страног језика влада за вебинар под називом „Менторски програм”. Његов идејни творац је Јелена Ружић Петровић, професор енглеског језика и књижевности. Вебинар, који сам аутор назива „серијом предавања”, посвећен је едукацији у области предузетништва. Наиме, подстицај за осмишљавање програма потекао је из очигледне потребе предавача, „који (желе да) воде сопствене школе страних језика”, за усавршавањем у области економије и администрације. Реч је о једној од основних особина неформалног вида образовања – полазници су, дакле, актери/предавачи „који желе да покрену сопствени бизнис” (Весић и сар. 2017: 428). Програм је осмишљен током 2023. године, а први циклус предавања реализован је у периоду од фебруара до маја 2024. године. Траје три месеца током којих се предавања одражавају једном недељно у трајању од два сата. Намењен је не само професорима српског као страног језика већ свима који би желели да „покрену приватне школе језика, скалирају пословање и креирају систем у коме ће радити у оној мери која њиховом начину живота одговара”. Досадашњи полазници били су професори страних језика, и то немачког, енглеског и француског. Учешће на програму не захтева поседовање посебних вештина, осим оних које су стечене на филолошким студијама националних факултета. Вебинар

се реализује под претпоставком да ће полазници активно учествовати у свим активностима, како би, уколико примене научено, успешно креирати целокупан систем за вођење свог посла и развијање ауторских језичких програма. Садржај програма обухвата обраду више тема, и то: 1. отварање школе, 2. финансије и профитабилност, 3. маркетиншка стратегија и брендирање, 4. психолошке баријере код предузетника филолога, 5. менаџмент, 6. организација курсева, 7. пасивни приходи, 8. организација пословања, 9. продаја и 10. стратешко планирање. Предуслов за учешће на вебинару јесте уплата од четири стотине деведесет и седам евра, односно пријава путем званичног налога на Инстаграму (@teachingville). Евалуација резултата се врши путем континуираног праћења реализације стратешког плана који се креира током трајања вебинара.¹⁴

Закључак

Резултати истраживања су нам пружили увид у основне карактеристике и садржај четири програма неформалног стручног усавршавања предавача српског као страног језика. Гледајући квантитативно, реч је о малом броју програма. Међутим, веома је важно поменути да је њихов значај далеко шири и важнији од било ког квантификативног показатеља. Са једне стране, горенаведени програми неформалног образовања помажу наставницима српског и других страних језика да прошире и освеже знања стечена током студија, док, са друге стране, онима који нису никада имали прилике да се упознају са методиком наставе српског као страног језика откривају њене законитости и, наравно, нове могућности бављења наставничким занимањем. Сви анализирани програми неформалног стручног усавршавања могу се сврстати у категорију вебинара, тј. семинара који се реализују путем интернета. Подразумевају хоризонталну сарадњу између искусног предавача и групе полазника заинтересоване за унапређење сопствених знања и вештина. Имајући у виду да наставу српског као страног језика у пракси реализују и професори српског (као страног) језика и наставници других страних језика, сви наведени програми стручног усавршавања усмерени су ка обема категоријама предавача. Реч је о функционалним облицима оспособљавања наставника, чији се структура, садржај и начин реализације у потпуности поклапају са научним постулатима овог вида едукације. Њихов основни циљ је да предаваче уведу у свет (методике) наставе српског као страног језика кроз упознавање са фундаменталним питањима и кроз разјашњавање основних недоумица. Могу се (сходно садржајима које

¹⁴ Сви аутори програма су током реализације истраживања показали изузетну професионалност и колегијалност, несебично препоручујући вебинаре својих колега (на којима су и сами учествовали).

обрађују) класификовати у две велике категорије – вебинаре посвећене упознавању полазника са ускостручним знањима из области (методике) наставе српског као страног језика (наставним садржајима, материјалима, методима рада и поступцима и сл.), односно вебинаре намењене оснивању сопствених приватних школа, њиховој успешној организацији и вођењу, те бренирању и промоцији. Такође, сви они припадају групи уводних, формативних и информативних семинара, јер полазницима нуде увид у питања која су им до тог тренутка (из више разлога) била и/или остала непозната. Настали су као одговор на растуће потребе предавача за стручним усавршавањем након завршених студија, а у складу са брзим променама у образовању и подучавању. Као предуслови за учешће на вебинарима постављају се захтеви поседовања основних методичких знања и, наравно, уплата одговарајућих финансијских средстава, јер сви они имају комерцијални карактер. Можемо констатовати да су у питању новчани износи прилагођени броју сати и ангажовању реализатора. Анализа прикупљених одговора нам показује да се у улози креатора и реализатора налазе дипломирани и мастер филолози, односно доктори филолошких наука, и то српског и других страних језика (енглеског или руског). Сви они, како је прикупљена грађа показала, имају вишегодишње искуство у настави (српског као) страног језика. Својим ангажовањем на пољу осмишљавања вебинара значајно доприносе унапређењу наставне праксе и популаризацији методике наставе (српског као) страног језика. Уз наведено, стручношћу, посвећеношћу и колегијалношћу непрестано утичу на стварање позитивне слике о заједници предавача српског као страног језика (која је веома активна на мрежи). С обзиром на значај који њихови вебинари имају у наставној пракси, било би изузетно корисно размислити о могућностима њихове акредитације у званичним државним институцијама, јер би, чини се, предузимање такве активности додатно утицало на регулисање питања неформалног образовања и усавршавања, а наставу српског као страног језика подигло на виши ниво. Такође, било би изузетно значајно спровести нове анализе и евалуације програма неформалног стручног образовања и усавршавања, јер сигурно можемо тврдити да је број актуелних програма далеко већи (с тим што њихови реализатори нису узели учешће у овом истраживању), као и да ће расти у месецима и годинама пред нама.

Питања, задаци и радни налози за самосталну проверу знања

1. Који догађај се у научној литератури узима за почетак систематских проучавања у методици наставе српског као страног језика?
2. Објасните значај неформалног вида усавршавања предавача српског као страног језика.

3. Које неформалне видове стручног образовања и усавршавања предавача препознајемо у XXI веку?
4. Наведите најзначајније обуке на пољу стручног усавршавања предавача српског као страног језика.
5. Укажите на основне карактеристике бар једне од представљених обука.

Цитирана литература

- Велимирац, Светлана (2016). Улога наставника српског као страног језика. У В. Крајишник (ур.), *Српски као страни језику теорији и пракси III*. Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, 27–35.
- Дешић, Милорад (2006). Образовање наставника српског језика као страног. У Ј. Вучо (ур.), *Настава језика у реформи образовања*. Никшић: Филозофски факултет, 126–129.
- Јовановић, Марија, Минић, Весна (2020). Семинар као дидактичка форма усавршавања наставника. У Д. Стаменковић (ур.), *Нови правци истраживања у друштвеним и хуманистичким наукама*, зборник радова са научне конференције НИСУН 9. Ниш: Филозофски факултет, 265–279.
- Крајишник, Весна (2016). Нека питања из методике наставе српског као страног језика. У В. Крајишник (ур.), *Српски као страни језик у теорији и пракси III*. Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, 7–26.
- Марјановић, Марија (2003). Потрага за неформалним образовањем. У М. Марјановић и др. (прир.), *Неформално образовање – Невидљива снага друштва*. Београд: Група „Хајде да...”, 9–14.
- Марковић, Дарко (2005). Шта је неформално у неформалном образовању. У: Д. Марковић (прир.), *Неформално образовање у Европи: Корак ка препознавању неформалног образовања у СЦГ*. Београд: Група „Хајде да...”, 10–14.
- Новаковић, Александар (2022а). Анализа студијских програма српски као страни језик на филолошким и филозофским факултетима у Републици Србији. *Методички вицици*, 13, 13–39.
- Новаковић, Александар (2022б). Иницијално образовање и могућности стручног усавршавања наставника српског као страног језика. *Примењена лингвистика*, 23, 7–20.
- Новаковић, Александар (2022в). *Увод у методiku наставае српског као страног језика*. Ниш: Филозофски факултет.
- Новаковић, Александар (2023). Вебинар Српски као страни: материјали без тајни као вид неформалног образовања предавача српског као страног језика. *Окoих*, XIV, 47–55.

- Спасић, Наташа (2021). Употреба веб-алата у настави српског као страног језика. *Verba iuvenium: Voices of the Young*, 3, 209–223.
- Павићевић, Миљана (2011). Психолог у неформалном образовању. *Зборник радова Филозофског факултета*, 41, 603–620.
- Павићевић, Миљана, Петровић, Данијела (2015). Разлике између формалног, неформалног и информалног образовања. *Зборник радова Училијског факултета*, 9, 103–113.

***

- Bugarski, Ranko (1984). Pregršt pitanja o srpskohrvatskom kao stranom jeziku. U P. Vučković (ur.), *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”*. Beograd: Institut za strane jezike, 17–22.
- Dimitrijević, Naum (1984). Uslovi modernizacije srpskohrvatskog jezika kao stranog. U P. Vučković (ur.), *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”*. Beograd: Institut za strane jezike, 34–40.
- Đurić, Ostoja (1984). Uvodna reč. U P. Vučković (ur.), *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”*. Beograd: Institut za strane jezike, 5–8.
- Kremzer, Nikola (1984). Didaktičko-metodski aspekt nastave srpskohrvatskog kao stranog. U P. Vučković (ur.), *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”*. Beograd: Institut za strane jezike, 29–33.
- Kuka, Ermin (2012). Koncept neformalnog obrazovanja. *Škola i život*, 27, 197–203.
- Milutinović, Desanka (1984). O specifičnostima ostvarivanja ciljeva nastave srpskohrvatskog jezika kao stranog u Institutu. U P. Vučković (ur.), *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”*. Beograd: Institut za strane jezike, 84–86.
- Šormaz, Goran (2020). Značaj neformalnog obrazovanja za privredu Srbije. *Trendovi u poslovanju*, 8(2), 39–48.
- Vesić, Tamara, Gavrić, Gordana, Petrović, Jovana (2017). Značaj neformalnog obrazovanja u jačanju konkurentnosti. U M. Krstić (ur.), *Trendovi u poslovanju*. Kruševac: Visoka poslovna škola strukovnih studija „Prof. dr Radomir Bojković”, 425–431.

Извори

Закон о образовању одраслих, *Службени гласник РС*, 6/2022.

Aleksandar M. Novaković

CURRENT INFORMAL PROFESSIONAL TRAINING PROGRAMS FOR TEACHERS OF SERBIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Summary

The paper analyzes the structure and content of current informal professional development programs for teachers of Serbian as a foreign language. The aim is to

create a clearer picture of their place and role in teaching practice in the middle of the third decade of the 21st century. We used descriptive method and theoretical analysis method with content analysis and survey techniques. The material for the research was the answers of four creators and implementers of the informal professional development program - Dragana Vasiljević Valent, Milica Kričković, Jovana Deljanin and Jelena Ružić Petrović. The results of the research showed that all analyzed programs of informal professional development can be classified as webinars, which through horizontal forms of cooperation introduce participants to the world (methodology) of teaching Serbian as a foreign language, providing answers to numerous doubts regarding the fundamental issues of the implementation of this type of teaching. Their creators and implementers are lecturers of foreign languages (Serbian, English, Russian) with many years of experience, who recognized the growing need of lecturers for professional training after completing their studies. The analyzed informal professional development programs have a commercial character (according to the mental and physical engagement of designers and implementers), which with their efforts in the field of designing and implementing webinars significantly contribute to the improvement of teaching practice and the popularization of the methodology of teaching (Serbian as) a foreign language.

Keywords: Serbian as a foreign language, teacher education, informal professional development, webinar

Трећа лекција

БИЛТЕН У НАСТАВИ СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА

У раду се сагледава место билтена као савременог вида стручног усавршавања и подучавања, са циљем стварања јасније слике о његовим функцијама у настави српског као страног језика. Коришћена је дескриптивна метода са техником анкетирања и метода теоријске анализе са техникама анализе садржаја, посматрања и опсервације. Анализа резултата истраживања сведочи нам о његовој двострукој функцији у наставној пракси – са једне стране, користи се за професионално усавршавање наставника, док се, са друге стране, употребљава за подучавање на занимљив, ефикасан и необавезујући начин. Аутори билтена су искусни предавачи и методичари наставе, који настоје да обраде занимљиве и актуелне теме. Наставна пракса показује да три четвртине анкетираних предавача користи билтен у своме раду, што указује на његову распрострањеност у савременој настави страног језика. Такође, коришћење билтена као (примарно) маркетиншког средства у овој врсти наставе сведочи о полифункционалној и интердисциплинарној природи методике наставе српског као страног језика.

Кључне речи: српски језик као страни, билтен, предавач(и), професионално усавршавање, подучавање

Увод

У научној литератури из области методике наставе српског као страног језика се, од тренутка њеног издвајања из методике наставе српског као матерњег језика, почиње интензивно писати о профилу наставника који ће странце подучавати нашем језику, односно о његовом иницијалном образовању и могућностима професионалног усавршавања. Ранко Бугарски (1984: 17) у вези са личношћу предавача поставља током првог округлог стола посвећеног настави српског као страног језика два важна питања: прво, *Ко би требало да предаје српскохрватски као страни језик?* и, друго, *Како би изгледао његов ојштимални сиручни профил?* У вези са наведеним питањима Никола Кремзер (1984: 31) примећује да је у наставној пракси годинама постојала заблуда да су свршени студенти матерњег језика уједно

најкомпетентнији за наставу српског као страног језика, дајући примат наставницима којима је матерњи језик исти као ученицима (а студирали су српскохрватски код нас), односно наставнике страних језика. Тражећи узроке слабијег савладавања садржаја,¹ Милорад Дешић (2006: 127), дугогодишњи управник Центра за српски као страни језик при Филолошком факултету у Београду, у више својих радова истиче потребу образовања и усавршавања кадрова који би успешно одговорили на захтеве овакве „релативно уске области”. Из тог разлога предлаже оснивање „студијске групе за српски језик као страни”, у којој би трећину студијског програма требало да чине предмети из области методике наставе страних језика (посебно српског као страног језика), реализацију теоријске и практичне наставе у институцији у којој се учи српски као страни језик, али и основе српске културе и цивилизације. Александар Новаковић (2022: 10) као посебну фазу у развоју методике наставе српског као страног језика управо издваја акредитацију таквих студијских програма (на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу – 2013, Филозофском факултету у Новом Саду – 2014; 2021 и Филолошком факултету у Београду – 2015) и посебних предмета (на Филозофском факултету у Нишу – 2021), који су утицали на стварање услова за образовање квалитетног наставног кадра.

Пракса нам показује да се у овом тренутку све већи број школованих предавача активно укључује у наставни процес. Ипак, међу предавачима је још увек доста оних који имају завршене студије српског као матерњег језика или студије неког страног језика. Имајући у виду чињеницу да већина њих није имала могућности да се формално образује у области методике наставе српског као страног језика, у новије време се, посебно у настави српског као страног језика, запажа важност неформалног образовања предавача, чија је основна функција обезбеђивање услова за стицање или унапређење потребних компетенција: „Осим што се очекује да буде врстан познавалац науке о српском језику, наставник мора поседовати одговарајуће методичке компетенције” (Новаковић 2022: 73–74). Ермин Кука (2012: 199) као најчешће видове неформалног образовања наводи семинаре, тренинге, течајеве, радионице, кампове, размене, извиђачке програме и предавања. У вези са тим, Александар Новаковић (2022а: 15–16) запажа да су у настави српског као страног језика такве видове неформалног образовања прошли многи актуелни предавачи, издвајајући: 1. конференцију *Српски као страни језик у теорији и пракси*, 2. предавања у оквиру *Научног састајника слависта у Вукове дане* и

1 Весна Крајишник (2016: 16) је мишљења да „не постоји довољно добра метода ни довољно добар инструмент које немотивисан и недовољно стручан предавач не може упропастити”.

традиционалног *Републичкој зимској семинара*, 3. курс за усавршавање лектора српског језика у оквиру програмских активности Научно-образовног културног центра „Вук Караџић”, 4. обуку наставника за примену програма наставе и учења за предмет *Српски као нематерњи језик* (Дејане Милијић Субић и Весне Крајишник) и 5. седмонедељну обуку за предаваче српског као страног језика Центра за српски језик и културу „Азбукум”. У новије време се, поред наведеног, појављују програми чија је реализација тесно повезана са растом и ширењем интернета као места на коме се предавачи најрадије окупљају у функционалне заједнице.

Методологија истраживања

Предмет и циљ истраживања

Истраживања у методици наставе српског као страног језика бележе константан пораст интересовања и увећање броја предавача и лингвометодичара који своју пажњу усмеравају ка важним теоријско-методолошким питањима наставе српског језика за странце. Сви они показују несумњиву тежњу да се усавршавају како у реализацији практичних активности тако и у најсавременијим теоријским сазнањима о овој врсти наставе. У недостатку акредитованих стручних семинара наставници су препознали значај неформалног вида образовања – онлајн-предавања, обуке, вебинаре и радионице (Новаковић 2022а: 131-132). Њихови аутори и реализатори су предавачи са вишегодишњим искуством, који настоје да оформе заједницу у којој ће, свако према сопственим могућностима, помоћи својим колегама на путу унапређења (сопствене) наставне праксе кроз размену идеја, материјала и различитих искустава. Том приликом користе све предности електронске комуникације, те се њихово функционисање можда најбоље може сагледати према активностима у групи на Фејсбуку „Српски језик за странце: група за предаваче”. Окупљени око заједничке идеје, предавачи, чланови наведене групе, настоје да кроз бесплатне и/или (приступачне) комерцијалне видове усавршавања пренесу колегама своја (са)знања о настави српског језика за странце као најбрже растућој наставној и научној дисциплини у оквирима србистике. Поред горепоменутих видова усавршавања, последњих неколико месеци забележено је коришћење *билтена* (енг. *newsletter*) у настави српског као страног језика. Стога је предмет овога рада сагледавање места билтена као савременог вида стручног усавршавања и подучавања, са циљем стварања јасније слике о његовим функцијама у настави српског као страног језика.

Задаци истраживања

У складу са одређеним предметом и циљем истраживања формулисали смо следеће истраживачке задатке:

1. Сагледати теоријско-методолошку и научну утемељеност билтена као вида стручног усавршавања и подучавања.
2. Анализирати стварно место билтена у настави српског као страног језика.
3. Испитати ставове предавача у вези са његовом функционалношћу у наставној пракси.
4. Извршити анализу доступних билтена.

Методе, технике, инструменти и узорак истраживања

Према дефинисаном предмету, циљу и постављеним задацима истраживања у раду смо користили дескриптивну методу са техником анкетирања и методу теоријске анализе са техникама анализе садржаја, посматрања и опсервације. Грађу за наведено истраживање чинили су: 1. одговори испитаника на питања у специјално дизајнираном онлајн-упитнику (*Билтен у настави српског као страног језика*),² односно 2. уступљене архиве билтена колегиница Јоване Дељанин и Соње Стојановић³. Све прикупљене податке смо обрадили квалитативно и детаљно образложили користећи релевантне научне изворе. Истраживање је реализовано у периоду од 1. до 30. децембра 2023. године.

Анализа резултата истраживања

Према Кембричком онлајн-речнику енглеског језика билтен је документ који садржи информације о претходнореализованим активностима организације, а који се на недељном, месечном или годишњем нивоу шаље члановима (односно потрошачима). Слично овом тумачењу, у Вебстеровом онлајн-речнику билтен се дефинише као мала публикација која се доставља одређеној интересној групи. Иако се првенствено користи у области економије, пословања и маркетинга малих и великих предузећа и компанија, наставници широм света су препознали његову функционалност, те га неретко користе у сопственој наставној пракси, називајући га (једноставно) *наставни билтен*. Концепт наставног билтена није нов и коришћен је још осамдесетих година прошлога века као алат

2 Упитник је послат предавачима српског као страног језика окупљених у групи „Српски језик за странце: група за предаваче”. Упитник се налази на следећој веб-адреси: <http://skr.rs/zmLg>.

3 Реч је о архиви њузлетера приватне школе *ModernTalking*, чији је власник колегиница Соња Стојановић.

за поспешивање ученичке активности (в. В. Фрај 1977), односно функционално наставно средство (Вентура и сар. 1990: 269). Дебора Џенсен (2006: 186) га препознаје као „везу између школе и дома”, чија је функција да информише родитеље и ученике о догађајима, очекивањима и наставној пракси у учионици. Наставна пракса нам показује да га користе и светски универзитети ради ефикасног пружања одговарајућих сазнања својим студентима, наставницима и сарадницима о: савременим начинима учења/подучавања, новим наставним материјалима и савременим достигнућима у образовању. Захваљујући развоју савремених информационо-комуникационих технологија, данас се у наставној пракси, поред билтена у штампаном облику, користе електронски облици овог наставног средства, које се ученицима и колегама доставља путем разноврсних сервиса на интернету – имејла, друштвених мрежа, рачунарских и мобилних апликација.

Анализа резултата истраживања нам је показала да се међу предавачима српског као страног језика најчешће употребљава транскрибовани облик енглеске речи *њузлејтер* за означавање овог модерног наставног средства. Од укупно тридесет и троје предавача, шеснаесторо предавача (48,48%) би најрадије користило термин *њузлејтер*, осморо предавача (24,24%) (сопствени) превод, док деветоро предавача (27,27%) није имало став у вези са термином који треба користити. Предавачи који би радије користили превод термина из енглеског језика као преводне облике навели су термине: *билтен* (3), *весник* (3), *информатор* (1) и *новости* (1). Са једне стране, већи проценат предавача чита/прати билтене из области (методике) наставе српског као страног језика. Чак шеснаесторо предавача (48,48%) редовно користи билтен, осморо предавача (27,27%) то чини повремено, а осам предавача (24,24%) га уопште не користи у наставне сврхе. Са друге стране, свега троје предавача (9,09%) од укупног броја анкетираних учествује у писању/креирању билтена за потребе наставе српског као страног језика. Билтен се пише и објављује на недељном или, што је чешћа ситуација, на месечном нивоу. Према искуству учесника истраживања, „претплатници” на билтен његов садржај добијају путем имејла. Из тог разлога креирање/слање билтена захтева претходно формирање имејл-листе прималаца, који своје интересовање исказују путем онлајн-упитника или онлајн-апликација (*Mailchimp*, *SendFox* и *MailerLite*), које омогућавају брзо, једноставно и лако креирање визуелно упечатљивих порука помоћу великог броја (миленијалцима добропознатих) алата за уређивање текста и фотографија. Реч је о потпуно бесплатним и функционалним алатима који се првенствено користе у области маркетинга ради промовисања сопственог брэнда. Настојећи да своју личност (и отворену приватну школу језика) промовишу на одговарају-

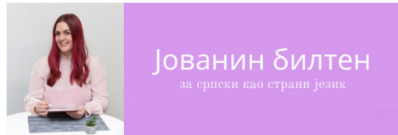
ћи начин, предавачи српског као страног језика су овај вид комуникације са својим колегама и ученицима препознали као врло користан, јер, како одређена истраживања показују, највећи број имејл-порука се отвори помоћу мобилног телефона.

Анализа резултата истраживања нам показује да се билтени подједнако достављају и наставницима и ученицима. Њихови аутори настоје да успоставе (и прошире) контакт(е) са својим колегама, на једној страни, односно са садашњим (и будућим) полазницима курсева српског као страног језика, на другој страни. Њихова функција је да информишу и упознају предаваче и ученике са најактуелнијим питањима у области (методике) наставе српског као страног језика. Реч је о средству које на сажет и прегледан начин пружа нова сазнања и погледе на важна питања наставе српског као страног језика.⁴ У билтенима намењеним предавачима најчешће се пружају информације неопходне за самостално професионално усавршавање. Обрађују се теме за које аутори билтена сматрају да могу бити корисне у стицању/проширењу теоријских знања и у унапређењу сопствене наставне праксе. Још једна његова важна карактеристика је актуелност, јер се обрађују теме које су у датом тренутку актуелне међу предавачима и ученицима: „Уочи празника пишемо њузлетер посвећен сваком појединачном празнику и обичајима који су у вези са њим”. Аутори билтена махом њихов садржај креирају сходно сопственом знању и искуству рада у настави српског као страног језика, односно реалним потребама својих колега и ученика. Одговори испитаника показали су нам да су (у досадашњој продукцији билтена) обрађене следеће теме: 1. квалитет наставних материјала, 2. функционалност уџбеника и приручника, 3. могућности формалног и неформалног усавршавања наставника у области српског као страног језика,⁵ 4. начин употребе друштвених мрежа у настави, 5. најчешће граматичке недоумице у настави, односно 6. планови обраде конкретних наставних јединица. Предавачи су посебно истакли функционалност билтена својих колегиница Јоване Дељанин, Јелена Павловић, Сузане Илић и Драгане Василијевић Валент. Анализа деветнаест бројева „Јованиног билтена” колегинице Дељанин показује да је њихов садржај усмерен ка информисању стручне јавности о значајним новинама у методици наставе српског као страног језика: 1. објављивању нових уџбеника и приручника, 2. организацији семинара и осталих видова стручног усавршавања (предавања и радионица), 3. сопственој методологији наставног рада, 4. препорукама за читање стручне литературе, 5. корисним видео-записима и 6. размени уџбеника, приручника и

4 Део испитаника сматра да је негативна страна билтена та што поједини предавачи/ученици каткад и не погледају њихов садржај.

5 Испитаници су посебно истакли значај билтена колегинице Јоване Павловић Јовановић, која их редовно обавештава о одржавању научних и стручних конференција.

других наставних материјала. Одликује се садржајним текстовима писаним стручним језиком. Дизајн билтена и фотографије високог квалитета код читалаца развијају осећај професионализма са којим његов аутор приступа комуникацији са својим читаоцима.

Драге колеге,

Враћам се нашој комуникацији путем билтена предивном вешћу!

Наиме, изашла је прва књига о методици српског језика као страног.

Књига се зове *Увод у методичку српског као страног*, а аутор је Александар Новаковић, колега чији рад изузетно ценим, па могу да препоручим књигу и пре него што сам ја прочитао.

Теме које вас очекују у серији празничних мејлова су:

- **Како ја предајем граматiku српског као страног** - Тема коју сам вам обећала прошле године, нисам заборавила и једва чекам да испуним обећање;
- **Препорука профила на Инстаграму у вези са српским као страним за предаваче** - Веома пажљиво бирам кога ћу препоручити, невезано за то да ли је нешто купио од мене или смо добри овако;
- **Преглед корисних мејлова које сте добили до сада** - За све оне који су се прикључили касније, којима је неки мејл залутао или су га оставили за касније (које никад није дошло) дајем линкове ка мејловима уз опис садржаја;
- **Курс за усавршавање лектора Међународног славистичког центра** - сазнала сам да многе колеге не знају ништа о овом курсу, па ћу написати своје утиске, као и практичне детаље (ко и како може да се пријави);
- **Даривање** - Да вам не покварим изненађење, прочитаћете све у мејлу када на њега дође ред :)

Серијом празничних мејлова желим како да надокнадим време током којег сам нисам писала тако и да се захвалим за поверење преко 550 људи који су у овом тренутку пријављени на овај билтен, први посвећен предавачима српског као страног.

Илустрација 1. Изглед билтена колеџнице Јоване Дељанин

Осим билтена посвећених стручном усавршавању наставника, постоје и они билтени који су првенствено намењени ученицима. У таквим билтенима обрађују се теме које су њима потенцијално интересантне. Према добијеним одговорима, досадашња пракса показује да су се у фокусу њихових аутора налазила (са)знања о српској традицији, култури, обичајима, али и детаљна објашњења граматичких појава, непознатих речи, односно кратка, ефикасна и интерактивна вежбања. С обзиром на своју природу, пракса показује да их врло често користе и наставници на својим часовима (као помоћно наставно средство). Више испитаника је истакло значај и квалитет билтена *Modern Talking Serbian Language and Culture Newsletter*, чији су аутори предавачи у тренутно једној од најактивнијих приватних школа језика.

Веза до иријаве на јореанализирани билтен

Захваљујући срдчности и разумевању управе горепоменутих приватних школа, анализирали смо садржај њихових до сада објављених осам бројева. Сви билтени обрађују теме из области (српске) традиције, културе и начина живота на српском говорном подручју. Сами наслови билтена указују на њихов садржај и доминантну тему: 1. *Нова година и*

Божии, 2. Ускрс, 3. Једна необична музејска ирича, 4. Моје добре комишије, 5. Празници у мају, 6. Мода у Србији – некад и сад, 7. Свееи Трифун и Свееи Валентии и 8. Идемо на летовање.

Илустрација бр. 1. Део садржаја анализираног билтена

Првенствено су намењени ученицима, који би требало да се упознају са важним догађајима, појавама и свакодневницом живљења (и рада) у Републици Србији. Својом структуром и садржином подсећају на лекције у уџбеницима, јер поседују дидактичко-методичку апаратуру својствену квалитетним наставним материјалима. У њима се користе (уметничке) фотографије, илустрације, преводи главних текстова и речи на страни (енглески) језик, функционални одељци и помоћни текстови, речник мање познатих речи, питања, радни налози и задаци. Сви садржаји функционално су повезани у јединствену целину, која ученику омогућава да на једноставан и систематичан начин савладава део по део градива. Након наслова самог билтена, према правилу, следи уводни текст у коме аутор објашњава разлоге његовог писања (актуелност, занимљивост, неопходност). Уводни текст, као и све остале текстове, илуструју веома квалитетне фотографије и илустрације. У свим анализираним билтенима успостављена је паралела између садашњости (*Како се сада живи на српском јоворном јодручју?*) и прошлости (*Како се некада живело на српском јоворном јодручју?*). Уз основни текст (који је врло често у виду есеја), билтени садрже и функционалне/уобичајене дијалоге, који су у директној вези са обрађиваном темом (о коришћењу креме на летовању, о дочеку Нове године, о куповини поклона за празник и сл.), односно препоруке за: путовања по Србији (Национални парк Тара, језеро Трешња, Сремски Карловци, Авала), посете културним и образовним институцијама (Народном музеју, Етнографском музеју, Музеју Вука и Доситеја, Музеју Паје Јовановића, Музеју Југославије, Београдској филхармонији), филмске (*Зона Замфирова*, *Лајање на звезде*), музичке и позоришне пројекције, ресторане (кафетерија Гардош, Новогодишњи маркет у Смоквици) и традиционалну храну (попара). Посебно су важни одељци који се

односе на објашњења непознатих и мање познатих речи. Примера ради, у билтену посвећеном обележавању празника у Србији издвојено је и објашњено место: *Божиха, бадњака, ђоложајника, чеснице, Ускрса и чувар-куће*. Неретко се представљају портрети и биографије знаменитих српских личности: Вука Караџића, Доситеја Обрадовића и Паје Јовановића. На крају сваког билтена налазе се веб-адресе до најпознатијих песама и електронских интерактивних квизова за проверу стеченог знања.

Закључак

Добро је већ познато да се методика наставе српског као страног језика за релативно кратко време, најпре, издвојила у самосвојну научну дисциплину, а затим, укључила у савремене токове развоја наставе страних језика. За свега пет деценија оформљени су центри за изучавање српског као страног језика, публиковани веома квалитетни уџбеници и приручници, организоване бројне научне конференције и округли столови, увећана научна и стручна продукција заинтересованих лингвиста, србиста, методичара наставе, истраживача и наставника-практичара. Захваљујући друштвено-политичким околностима, из дана у дан се увећава и број иностраних држављана заинтересованих за учење српског као страног језика, који исказују жељу да на ефикасан начин савладају комплексан систем нашега језика. Како би на прави начин одговорили изазовима у савременој учионици, предавачи теже да се, без обзира на своје иницијално образовање (национална филологија или страна филологија), усавршавају у области методике наставе српског као страног језика, али и да изнађу модерније видове подучавања. Наставна пракса нам показује да се с почетка треће деценије XXI века међу предавачима српског као страног језика почиње користити билтен као функционално наставно средство. Иако концепт коришћења билтена у настави није нов, развој савремених информационо-комуникационих технологија утицао је да промени свој облик – из штампаног се трансформисао у електронски, који се заинтересованим наставницима и ученицима доставља путем средстава електронске комуникације (најчешће, помоћу имејл-клијента). Анализа резултата истраживања о месту које има у наставном процесу сведочи нам о његовој двострукој функцији – са једне стране, користи се за професионално усавршавање наставника, док се, са друге стране, употребљава за подучавање ученика на занимљив, ефикасан и необавезујући начин. У њему се обрађују занимљиве и актуелне теме међу предавачима и ученицима, а захваљујући савременим веб-алатима аутор га дидактичко-методички прилагођава реалним професионалним и наставним потребама. Другим речима, утемељен је у богатом наставном искуству свога аутора, који садржаје прилагођава стварним

потребама предавача и ученика. Предавачи га препознају као врло функционално средство у настави, чија је основна улога да подучи, подсети и представи теоријска и практична сазнања о настави српског као страног језика. Аутори и дизајнери сматрају да ће уз његову помоћ утицати на развој наставне теорије и унапређење праксе кроз ширење и размену идеја о овој врсти наставе, али и стећи нове поштоваоце свог професионалног рада. Истраживачима пак коришћење билтена као маркетиншког средства у овој врсти наставе сведочи о полифункционалној и интердисциплинарној природи методике наставе српског као страног језика. Верујемо да ће, сходно његовим наставним потенцијалима и основним карактеристикама, употреба билтена постати саставни део рада већина приватних и страних школа за подучавање српског језика као страног.

Питања, задаци и радни налози за самосталну проверу знања

1. На који начин можемо дефинисати термин билтен?
2. Укратко објасните функцију билтена у процесу стручног усавршавања предавача српског као страног језика.
3. Наведите најпознатије билтене у настави српског као страног језика.
4. Размислите о начину на који бисте и сами користили билтен у настави.
5. Каква је судбина билтена у настави српског као страног језика (према Вашем мишљењу)?

Цитирана литература

- Дешић, Милорад (2006). Образовање наставника српског језика као страног, у: Ј. Вучо (ур.), *Настава језика у реформи образовања*, Никшић: Филозофски факултет, 126–129.
- Крајишник, Весна (2016). Нека питања из методике наставе српског као страног језика. У: *Српски као страни језик у теорији и пракси III* (ур. Весна Крајишник). Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, 7–26.
- Новаковић, Александар (2022а). Иницијално образовање и могућности стручног усавршавања наставника српског као страног језика. *Примењена лингвистика*, 23, 7–20.
- Новаковић, Александар (2022б). Најчешће недоумице предавача у вези са наставом српског као страног језика. *Филолој*, 25, 115–142.

***

- Bugarski, Ranko (1984). Pregršt pitanja o srpskohrvatskom kao stranom jeziku. U P. Vučković (ur.), *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”*, Beograd: Institut za strane jezike, 17-22.
- Ventura, Marlene, Todd, Karen, Burch, Karen, Grace, Mary, Crosby, Frances, Lohr, Ginny (1990). Patient newsletter: A teaching tool. *Patient Education and Counseling*, 15(3), 269-274.
- Kremzer, Nikola (1984). Didaktičko-metodski aspekt nastave srpskohrvatskog kao stranog. U P. Vučković (ur.), *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”*, Beograd: Institut za strane jezike, 29-33.
- Frye, W. W. (1977). A class newsletter to enhance teaching. *Journal of Agronomic Education*, 6, 54-57.
- Jensen, Deborah (2006). Using Newsletters to Create Home-School Connections. *The Reading Teacher*, 60, 186-190.

Aleksandar M. Novaković

NEWSLETTER IN TEACHING SERBIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Summary

The paper examines the place of the newsletter as a modern form of professional training and teaching. The aim is to create a clearer picture of its functions in the teaching of Serbian as a foreign language. We used a descriptive method with a survey technique and a theoretical analysis method with the techniques of content analysis, observation and observation. The analysis of research results about its place in the teaching process testifies to its double function - on the one hand, it is used for the professional development of teachers, while, on the other hand, it is used to teach students in an interesting, effective and non-binding way. The authors of the newsletter are experienced lecturers and teaching methodologists, who strive to cover interesting and current topics. Teaching practice shows that three quarters of the surveyed lecturers use the newsletter in their work, which indicates its prevalence in modern foreign language teaching. Also, the use of newsletters as a (primarily) marketing tool in this type of teaching testifies to the polyfunctional and interdisciplinary nature of the teaching methodology of Serbian as a foreign language.

Keywords: Serbian language as a foreign language, newsletter, lecturer(s), professional development, teaching

Четврта лекција

КРИТЕРИЈУМИ ИЗБОРА МОДАЛИТЕТА УЧЕЊА СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА ИЗ ПЕРСПЕКТИВЕ УЧЕНИКА

У раду се сагледавају критеријуми по којима ученици бирају модалитет учења српског језика са циљем стварања јасније слике о актуелном стању у наставној пракси. Коришћена је метода теоријске анализе са техником анализе садржаја, односно дескриптивна метода са техником анкетирања. У истраживању спроведеном марта 2025. године учествовало је укупно 150 корисника друштвене мреже Редит, који су учили или уче српски као страни језик. Резултати истраживања су показали да се српски као страни језик учи: 1. путем електронских интерактивних платформи за учење језика, 2. у приватним школама језика, 3. на институтима / на факултетима, 4. на приватним часовима, односно 5. самосталним радом и залагањем. Испитаници имају јединствене критеријуме приликом доношења одлуке о избору школе и/или предавача, а сви они усмерени су ка наставнику као централној личности наставног процеса. Као пресудан фактор избора модалитета учења наметнула се стручност наставног кадра, који мора имати одговарајуће иницијално образовање, развијене вештине, одређено искуство, али и пријатан дух (и физички изглед). Другим речима, предавач мора бити компетентна особа са одговарајућим личним особинама, спремна да одговори на све молбе и захтеве својих ученика. Као основна средства за проверу наставникових квалитета ученици користе коментаре својих претходника, односно пробне часове.

Кључне речи: српски као страни језик, модалитети учења, предавач, компетенције, личне особине

Увод

Изузетан геостратешки положај наше земље на Балканском полуострву и у Европи утицао је да странци Републику Србију препознају као идеално место за свој живот и рад, због чега је током њеног вишевековног постојања велики број иностраних држављана учио српски језик. „У намери да што боље упознају кул-

туру и друштвену заједницу одлучују се да похађају часове српског као страног језика” (Новаковић 2022: 54). Свој пуни потенцијал ова врста наставе доживела је након Другог светског рата, када је забележено да српски језик „полако иде према породици светских језика” (Ђурић 1984: 5). Еру организованог и систематичног приступа развоју методике наставе српског као страног језика обележило је, између осталог, и интересовање лингвометодичара за ближим упознавањем профила ученика заинтересованих за учење нашег језика. Једно од основних питања које се почело постављати у методичким круговима средином прошлога века јесте *Ко ме се предаје српски језик?* (Бугарски 1984: 17). Наум Димитријевић (1984: 35) међу првима саставља листу ученика: 1. страни студенти у нашој земљи, 2. странци који српск(охрватск)и језик уче у својој земљи, 3. потомци наших исељеника у страним земљама и 4. припадници националних мањина. Анализом ситуације у наведеном периоду, можемо запазити да се као ученици српског језика појављују странци свих узраста и социјалних група – средњошколци (будући студенти у нашој држави), студенти на размени, дипломате, привредници и пословни људи, домаћице, родбина странаца који живе у Србији, заљубљеници у српско културно наслеђе и историју.

Имајући у виду да се настава матерњег језика и настава страног језика реализују на дијаметрално супротан начин, као важни фактори у постизању резултата у наставном процесу појављују се: порекло ученика, његов матерњи језик, ниво познавања језика, разлози због којих учи језик и, наравно, мотивација, која има кључну улогу у савладавању страног језика. Александар Новаковић (2022: 91) сматра да, за разлику од учења енглеског језика, учење нашег језика долази из најдубљих и најчистијих осећања појединаца – љубави према гостољубивом српском народу, његовој култури и историји, односно вољеној особи. Наравно, листа подстицаја је далеко разгранатија и има свој практични карактер, тако да на учење нашег језика као страног утичу и „спољашњи фактори, пре свега, избор факултета/школе, професионална оријентација и будући позив” (Николић 2014: 56). Весна Крајишник (2016: 16) истиче да се као основни мотиви за учење српског као страног језика могу издвојити: школовање, потребе на послу или услов за добијање посла, приватни подстицаји и потреба за интеграцијом у нову животну средину. Наведеној листи подстицаја могу се додати и боље разумевање менталитета српског народа и упознавање културно-историјског наслеђа, мада се у научној литератури као извори мотивације за учење нашег језика издвајају економска и привредна сарадња, друштвена утрошивост (могућност шире примене у одређеној средини), популарност културе, историје, цивилизације и религије, миграторна кретања, лично опредељење за изучавање језика,

могућност туристичког или студијског борава у земљи у којој се језик говори (Стојичић, Мутавцић 2011: 268). Наставна пракса нам сведочи да једну од значајнијих улога у изградњи и одржавању горенаведене мотивације има и доступност различитих модалитета учења језика.

Методолошке поставке истраживања

Предмет и циљ истраживања

Несумњиво је да настава српског као страног језика има вишевековну традицију током које су странци учили наш језик кроз различите модалитете, користећи све расположиве материјалне ресурсе. Мирјана Маринковић (2010: 282) указује на чињеницу да се српски језик учио на султановом двору у чијој је библиотеци пронађен један од настаријих уџбеника за учење српског језика. Од тада па до дана данашњег српски као страни језик се изучава у склопу индивидуалне и групне наставе. Анализирајући значај Вука Стефановића Караџића на путу утемељења (методике) наставе српског као страног језика, Александар Новаковић (2023) описује начине неинституционализованог учења нашег језика у XIX веку, када су предавачи и ученици у сопственим кућама (а према претходном договору) настојали да приближе и упознају свет српскога језика. Таква пракса задржана је и до наших времена, с тим што се поред конвенционалне наставе појављује онлајн-настава која се реализује помоћу савремених информационо-комуникационих средстава. Осим наведеног, настава српског као страног језика се реализује и у многобројним образовним институцијама. Професор Милорад Дешић (2003: 66) примећује да се током XX и XXI века српски као страни језик учи „на факултетима (нашим и страним), у институтима и центрима за стране језике, на народним универзитетима, као и сасвим малим приватним школама”. И ове институције, баш као и горепоменути појединци, наставу неретко реализују из економских/материјалних разлога путем интернета. У вези са тим, Александар Новаковић и Јована Јаћимовић (2023: 42) истичу пораст популарности електронских интерактивних платформи за учење језика (*Preply*, *AmazingTalker*, *iTalki*), које ученици све радије користе за савладавање нашег језика. Дакле, данас је ученицима на располагању знатно већи број начина за учење српског језика него што је то био случај у ранијим епохама. Стога је предмет овога рада анализа критеријума по којима ученици бирају модалитет учења српског језика са циљем стварања јасније слике о актуелном стању у наставној пракси.

Задаци истраживања

У складу са дефинисаним предметом и циљем истраживања издвојили смо следеће истраживачке задатке:

1. Испитати мишљење ученика према различитим модалитетима учења српског језика.
2. Сагледати критеријуме избора модалитета учења српског језика.
3. Указати на тенденције развоја наставе српског као страног језика у XXI веку.

Методе, технике, инструменти и узорак истраживања

У овом раду смо користили методу теоријске анализе са техником анализе садржаја, односно дескриптивну методу са техником анкетирања. За прикупљање информација о критеријумима избора модалитета учења српског као страног језика користили смо специјално дизајнирани упитник (*Критеријуми избора модалитета учења српског као страног језика* – енг. КИМУСКС), који је садржао 9 питања отвореног типа и 2 питања затвореног типа.¹ Захваљујући коришћењу софтвера *MS Excel 2019*, спровели смо детаљну квалитативну и квантитативну анализу прикупљених података. Узорак истраживања чинили су одговори ученика српског као страног језика окупљених око многобројних заједница на друштвеној мрежи *Редит*. Истраживање је реализовано средином марта 2025. године.

Анализа резултата истраживања

У истраживању критеријума избора школе и предавача учествовало је укупно сто педесет испитаника из различитих земаља – Русије (40; 26,67%), Сједињених Америчких Држава (40; 26,67%), Кине (20; 13,33%), Украјине (10; 6,67%), Грчке (10; 6,67%), Немачке (10; 6,67%), Индије (6; 4,00%), Јужноафричке Републике (5; 3,33%), Јапана (4; 2,67%), Египта (3; 2,00%) и Канаде (2; 1,33%). Сви испитаници су били или још увек јесу полазници курса српског као страног језика, који активно користе на друштвеној мрежи *Редит*. Учесници истраживања имају различите нивое познавања српског језика, и то: 70 испитаника (46,67%) А1 ниво, 30 испитаника (20,00%) А2 ниво, 30 испитаника (20,00%) Б1 ниво, 10 испитаника (6,67%) Б2 ниво, 6 испитаника (4,00%) Ц1 ниво и 4 испитаника (2,67%) Ц2 ниво. Наш језик уче неједнак временски период: мање од годину дана 55 испитаника (36,67%), од годину дана до три године 70 испитаника (60,00%), од три године до шест година 10 испитаника (6,67%) и

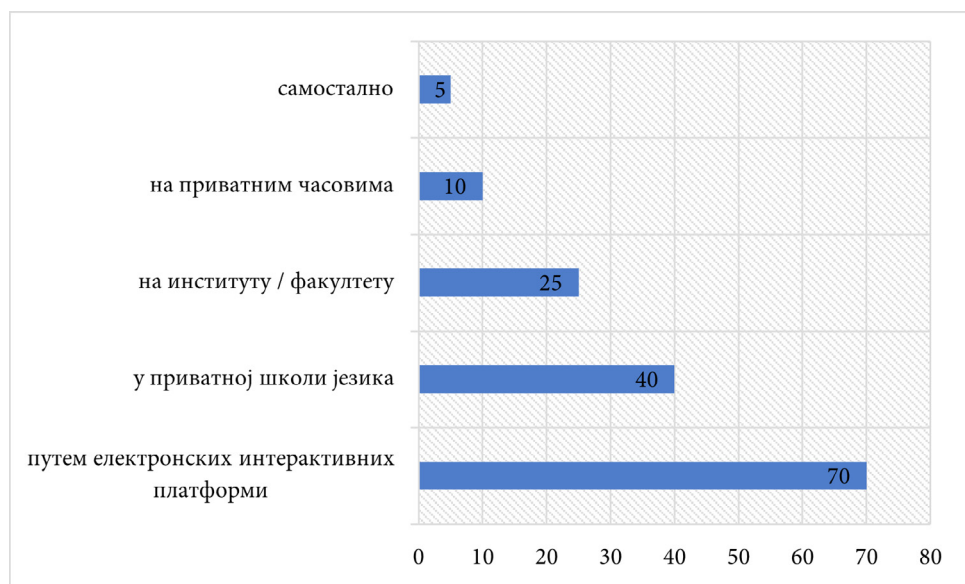
¹ Прилагођена верзија упитника на српском језику налази се на следећој веб-адреси: <http://skr.rs/zGpG>.

преко шест година 5 испитаника (3,33%). Основни подстицаји за учење српског језика веома су разнолики: *љубав њрема вољеној особи* („Заљубио сам се у прелепу Српкињу и освојио је знањем српског језика”; „Удала сам се за Србина и родбина је очекивала да научим српски језик”),² *ио-словно анијажовање* („Добио сам посао у једној београдској компанији и морао сам да научим српски језик”; „Шеф ми је уплатио курс српског језика, који сам заволео на прву”), *сџудирање* („Дошао сам да студирам медицину и врло брзо схватио да морам научити језик”; „Нисам могао да пратим наставу без познавања српског језика”), *заљубљеност у српску истјорију и културу* („Када сам први пут видео Ђеле-кулу, оставила ме је без даха. Морао сам да сазнам више о Србији и Србима”; „Одушевио сам се српском гостољубивошћу”), односно *љубав њрема ејзојичним језици-ма* („Српски језик сам одувек доживљавао егзотичним. Морао сам да га (на)учим”; „Волим све словенске језике. Нисам имао прилику да учим српски у својој школи”). Можемо приметити да су у питању подстицаји како интризичке тако и екстринзичке природе. Дакле, као ученици српског језика појављују се љубавни партнери, пословни људи, студенти, туристи и филолози.

Резултати истраживања су нам показали да у пракси испитаници српски језик уче користећи различите модалитете. Највећи број испитаника српски језик учи: 1. путем електронских интерактивних платформи за учење језика (70; 46,67%),³ 2. у приватној школи језика (40; 26,67%), 3. на институтима / на факултетима (25; 16,67%), 4. на приватним часовима (10; 6,67%), односно 5. самосталним радом и залагањем (5; 3,33%).

2 Одговори испитаника су били или на енглеском или на српском језику. У овом раду ћемо све коментари исписивати српским језиком (користећи слободан превод онамо где је то било потребно). С обзиром на чињеницу да смо добили велики број одговора, ради илустрације одговарајућег параметра издвојићемо по два најфрекветнија.

3 Платформе представљају специјализовано онлајн-окружење за успостављање комуникације између предавача и заинтересованих ученика путем интегрисаних алата за остваривање текстуалног, аудио-визуелног контакта и размену материјала.

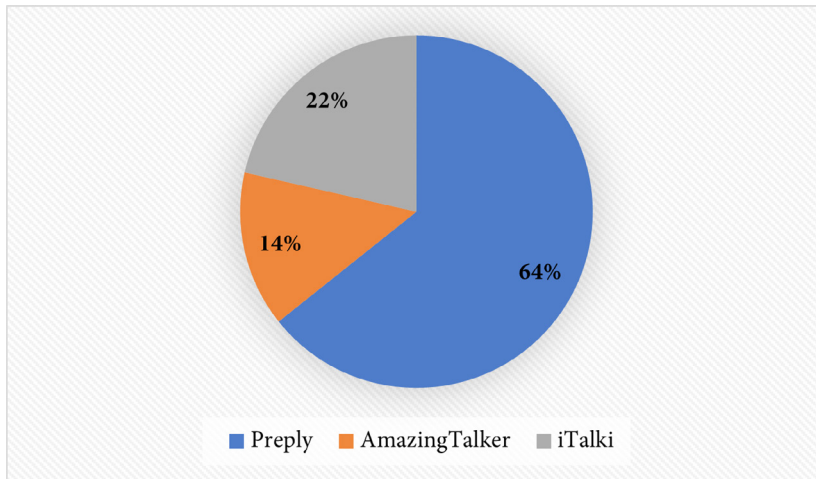
Графички приказ 1. *Најфреквентнији модалитети учења српског као страног језика у пракси*

Веома је интересантан податак да се, према одговорима учесника истраживања, највећи део наставе реализује путем интернета (110; 73,33%), док само мали део у конвенционалним учионицама (40; 26,67%). Зато постаје много јасније због чега се ученици одлучују за учење језика путем електронских интерактивних платформи за учење језика, чија је употреба доживела експанзију са унапређењем интернет-сервиса у другој деценији XXI века. Од укупно седамдесеторо ученика који српски језик уче путем електронских интерактивних платформи за учење језика 45 испитаника (64,29%) то константно чини путем платформе *Preply*, 15 испитаника (21,43%) путем платформе *iTalki*, а 10 испитаника (14,29%) путем платформе *AmazingTalker*. Испитаници који предност дају наведеним платформама за учење језика (у односу на друге модалитете) као предност издвајају поседовање потпуне слободе у избору предавача и термина учења.⁴

Веза до промовивног сајта за платформу AmazingTalker

⁴ Сви они су (такође) сагласни и у мишљењу да је овај начин учења економичнији, јер не постоје трошкови транспорта – настава се похађа „из сопственог дома”.

Графички приказ 2. Квантитативна заступљеност платформи за учење српског као страног језика у наставној пракси

Ипак, учесници истраживања имали су одређене подстицаје да се одлуче за коришћење наведених електронских платформи са чијим функционисањем су се упознали захваљујући „интересантним рекламама на интернету” и „препорукама пријатеља⁵ који су их претходно користили”. Многи од њих су учење српског језика започели на свим платформама истовремено, али су коначни избор направили захваљујући сопственом утиску о часовима и предавачима („Мислим да су на платформи *Прејли* предавачи оспособљенији од оних на другим платформама”; „На прву лопту ми се допао предавач са којим радим и након годину дана”), односно корисничком интерфејсу на самим платформама („У основи је реч о идентичним платформама, али ми се посебно допао кориснички интерфејс платформе *Прејли*”; „Чини ми се да наведена платформа пружа највише могућности за несметано учење српског језика са изабраним предавачем”). Међутим, и испитаници који српски језик уче на институцијама, факултетима, у приватним школама или са предавачима (-фриленсерима)⁶ као средство информисања приликом избора модалитета учења користе интернет и „искачуће (видео-)рекламе” на Фејсбуку, Инстаграму и Линкдину. Наиме, сви они имају странице на друштвеним мрежама („Пронашао сам рекламу на друштвеној мрежи и одмах се пријавио”; „Погледао сам подкаст приватне школе и схватио да је то права одлука”)

5 Реч је о две врсте пријатеља – стварним (животним) другарима и познаницима на друштвеним мрежама какве су Редит, Фејсбук и Инстаграм.

6 „С обзиром на неспорну чињеницу да постоји заинтересованост за учење српског као страног језика, велики број предавача се одлучује да своје знање и вештине подели са ученицима путем интернета, добијајући статус *фриленсера* (енг. *freelancer*)” (Новаковић, Јахимовић 2023: 42).

или специјализоване веб-сајтове на којима се могу пронаћи неопходне информације („Гугл ми је избацио наведену школу као прву у претрази након укуцавања кључних речи”; „Наставник има свој веб-сајт који ми је проследио пријатељ из Србије”). Мањи део ученика се изјаснио да српски језик учи самостално, користећи расположиве наставне ресурсе на интернету – електронске интерактивне уџбенике, уџбенике у пе-де-ефу (преузете са пиратских веб-сајтова), видео-записе на Јутјубу, подкасте или комуницирајући са изворним говорницима српског језика (најчешће путем платформе *Discord*⁷). Међутим, део њих је сагласан у томе да због тежине српског језика неретко ангажују наставнике(-фриленсере) или наставнике на електронским интерактивним платформама ради отклањања бројних граматичких недоумица.

Резултати истраживања су нам показали да, без обзира о ком модалитету учења језика говоримо, испитаници имају готово јединствене критеријуме за доношење коначне одлуке о избору школе и/или предавача. Једна од неизбежних активности у избору модалитета учења јесте анализа радних биографија предавача (било запослених у школама, на платформама или у сопственој режији), односно реномеа приватне школе.⁸ Апсолутно сви испитаници су сагласни у ставу да им је стручна оспособљеност пресудни критеријум у доношењу коначне одлуке („Током година сам схватио колико је важно да предавач буде школована особа”; „Иако знам да на платформама има предавача свих профила, искључиво тражим школованог професора српског језика”). Дакле, под стручном оспособљеношћу испитаници подразумевају предавача који је ускеспецијализован за наставу српског (као страног) језика.⁹ „У учioniчком типу часа, предавач је реализатор свих метода и захваљујући њему сваки језички садржај може да се креира у духу добре атмосфере и плодне подлоге за стицање нових знања. Али, исто тако, не постоји довољно добра метода ни довољно добар инструмент које немотивисан и недовољно стручан предавач не може упропастити” (Крајишник 2016: 16). Према мишљењу анкетираних ученика, радна биографија предавача мора бити написана на професионалан начин, тако да јасно указује на: 1. иницијално образовање предавача („Желим да знам шта је завршио мој будући

⁷ *Discord* је бесплатна апликација и платформа дизајнирана за заједнице које се баве играњем видео-игара. Специјализована је за текстуалну, сликовну, аудио и видео комуникацију између корисника.

⁸ На основу пристиглих одговора под реномеом (приватне) школе се подразумева постојање традиције подучавања – добар глас о условима реализације наставе и квалитетан наставни кадар. Одређени број предавача је као важан критеријум процене квалитета школе издвојио и могућност договора са власником школе у вези са избором који ће бити ангажован (јер у већини школа такву одлуку самостално доноси власник).

⁹ Светлана Велимирац (2016: 28) сматра да „не може сваки говорник српског језика да буде и одговарајући наставник”.

професор”), 2. *вештине које поседује* („Увек додатно процењујем стручну оспособљеност предавача”) и 3. *радно искуство* („Увек је боље радити са искусним професорима који тачно знају да вам приближе свет српског језика”). Међутим, више од половине испитаника сматра да поред радне биографије предавачи морају пружити информације о основним цртама личности, односно личним особинама, јер се од наставника очекује да буде „ентузијастична и смирена особа” са „високоразвијеним социјалним вештинама”.¹⁰ На тај начин долазимо до сазнања да наставник „мора поседовати одређене личне и професионалне квалитете” (Новаковић, Јаћимовић 2023: 48). Поред садржајне радне биографије и личних особина испитаници високо рангирају и организационе способности наставника – *распоред наставе* („Увек бирам школу и наставника који могу одговорити мојим потребама у погледу термина часова”; Презирем када наставник самостално доноси одлуку о термину часа”) и *цену часова* („Морају поштовати сопствени и туђи рад”; „Бирам школе и предаваче који имају осредње цене часова”). У вези са последњенаведеним, било је и одговора испитаника који тврде да радије бирају школу/наставника са вишом ценом часа, верујући да су „такви часови квалитетнији”. Више од две трећине испитаника српски језик искључиво учи са изворним говорницима („Више волим да учим са изворним говорником”; „Увек бирам изворне говорнике”), мада има и оних који сматрају да су странци, који су студирали српски језик, изванредни професори („Странци који су студирали српски језик разумеју све моје недоумице и врло лако одговарају на сва питања”).¹¹ Интересантно је да 84 испитаника (56,00%) као важан критеријум избора предавача узима *физички изглед* („Мој наставник мора бити узор и у погледу физичког изгледа”; „Увек бирам наставника који ми се допада на први поглед”). Раније спроведене студије су показале да физички изглед и облачење представља битну форму невербалне комуникације, која је изузетно важна приликом доживљаја одређене личности (Џонсон 1982; Бикман 1974: 49). Сви анкетирани предавачи високо вреднују *постојање искуства ученика* о школама у којима су учили језик и наставницима који су их подучавали („Читајући коментаре, стварају прву слику о школи и предавачу”; „Искуства бивших ученика су од непроцењиве важности за мене”), као и *пробној часа*, који им омогућава да све наведене услове провере на делу и донесу важну одлуку („Пробни

10 Рајанс (1970: 20) издваја три базична фактора који чине три димензије личности наставника: 1. димензију топлине, разумевања и пријатељства, 2. димензију одговорности, пословности и систематичности и 3. димензију стимулативности, имагинативности и ентузијазма.

11 Питање ефикасности једних и/или других предавача није ново. Отворено је касних шездесетих година и донело је са собом много различитих мишљења и веровања (Серл 1969; Халидеј 1975).

час је одличан алат за доношење праве одлуке”; Добро је што велики број школа и наставника даје пробне часове ради упознавања са основним чиниоцима наставе”). Чињеница да 135 анкетираних ученика (90,00%) никада није / не би променило првог предавача указује на важност пажљивог доношења одлуке („Никада нисам променила свог првог предавача, јер сам се навикла на његов начин рада”; „Мој предавач је професионалац и одговара ми у сваком погледу, због чега не размишљам да га променим”; „Предавача сам променио само једном за осам година учења српског језика – када сам приметио да је почео да скраћује часове, мења цену часова или касни”). Интересантно је да не постоји статистички значајна разлика у одговорима испитаника у односу на ниво познавања или дужину учења језика ($p > 0.05$), што практично значи да запажања у овом раду важе за све испитанике.

Закључак

У кратком временском периоду дошло је до значајних промена у настави српског као страног језика. Све оне су проузроковане развојем савремених информационо-комуникационих технологија и методичке мисли која ју је, под утицајем повећане активности свих учесника наставног процеса, утемељила у теорији и пракси. Док се пре само двадесетак година настава искључиво реализовала у конвенционалним учионицама института, универзитета и покоје приватне школе, данас се српски као страни учи у виртуелном окружењу путем електронских интерактивних платформи. Најновија истраживања показују да се чак две трећине часова реализује путем интернет-сервиса. Интернет је постао саставни део ове врсте наставе, омогућавајући учење српског језика у било које време без потребе да ученици физички присуствују настави у учионицама. Другим речима, наметнуо се као врло економичан наставни ресурс, који су све наведене институције прихватиле, а значајно је утицао и на промену ситуације на тржишту рада. Предавачи српског као страног језика су, препознајући пружену прилику, искористили своје дигиталне компетенције ради разрешавања радног статуса. Одважнији су почели да отварају сопствене приватне школе српског као страног језика (чији је број данас знатно већи него с почетка новог миленијума), док су остали српски језик почели да подучавају путем електронских платформи за учење језика (*Preply*, *iTalk* и *AmazingTalker*) или у самосталној режији (користећи платформе за интернет-комуникацију). Тако је у условима повећане понуде, а несумњиво и потражње, дошло до праве тржишне борбе у којој највећи процентуални удео припада оној школи и/или појединцу који успешно одговори захтевима ученика новог доба. Резултати истраживања су нам показали да ученици српског као страног језика, без обзира да ли језик

уче у конвенционалним или виртуелним учионицама имају врло високе критеријуме избора институције/школе и предавача. Наиме, као пресудан фактор избора модалитета учења наметнула се стручност наставног кадра. Ученици радије бирају институције са одговарајућим угледом и традицијом, које запошљавају квалитетан наставни кадар. Према њиховом мишљењу предавач мора бити, са једне стране, квалификован за реализацију наставе српског као страног језика, односно, са друге стране, пријатног духа (и физичког изгледа). Ученици под квалификацијом подразумевају поседовање одговарајућег иницијалног образовања (обично студија српског језика), развијених вештина и одговарајућег радног искуства. Њихов предавач уједно мора бити ентузијастична, смирена и организована особа спремна да изађе у сусрет свим захтевима, укључујући и оне у погледу прилагођавања распореда и цене часова. Реч је о високо постављеним критеријумима, јер се у пракси показало да једном изабрани предавач годинама води ученика кроз свет српског језика и различите нивое његовог познавања. Зато ученици коначну одлуку о избору институције/предавача доносе након упознавања са коментарима својих претходника (користећи предност интернет-сервиса), односно након реализованих пробних часова. Узимајући у обзир све горенаведено, можемо закључити да су савремене информационо-комуникационе технологије утицале на експанзију и ширење наставе српског као страног језика, а самим тим и додатно јачање методике као самосвојне научне дисциплине. Верујемо да ће се развој (методике) наставе српског као страног језика и у наредним годинама наставити под утицајем актуелних друштвено-политичких дешавања у свету, али и ширења модерних достигнућа технике.

Питања, задаци и радни налози за самосталну проверу знања

1. На које све начине странци уче српски као страни језик?
2. Зашто су нам важна истраживања наставне праксе?
3. Објасните због чега је данас посебно популарно учење српског језика путем електронских интерактивних платформи.
4. О којим критеријумима ученици воде рачуна при избору свог предавача?
5. Због чега се ученици-странци ретко одлучују да мењају свог првог предавача?

Цитирана литература

- Велимирац, Светлана (2016). Улога наставника српског као страног језика. У В. Крајишник (ур.), *Српски као страни језику теорији и пракси III* (27-35). Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик.
- Дешић, Милорад (2003). Српски језик као страни данас. У П. Вучковић (ур.), *Педесет година Института за стране језике: 1953-2000* (63-67). Београд: Институт за стране језике.
- Крајишник, Весна (2016). Нека питања из методике наставе српског као страног језика. У В. Крајишник (ур.), *Српски као страни језик у теорији и пракси III* (7-26). Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик.
- Маринковић, Мирјана (2010). Српски језик у Османском царству: Пример четворојезичног уџбеника за учење страних језика из библиотеке султана Махмуда I. *Славистика*, 14, 280-298.
- Новаковић, Александар (2022). Мотивација за учење српског као страног језика (на примеру Арноа Гујона, Тиага Фереире и Лиз Дуонг). *Прилози насљави српског језика и књижевности*, 11, 79-96.
- Новаковић, Александар (2022). Размишљања (страних) студената на размени о квалитету наставе српског језика и мобилности у Републици Србији. *Годишњак за српски језик*, 20, 53-68.
- Новаковић, Александар (2023). Кажипут Вука С. Караџића у настави српског као страног језика. *Зборник Машице српске за књижевност и језик*, 71(3), 783-803.
- Новаковић, Александар, Јахимовић, Јована (2023). Радне биографије предавача српског као страног језика на онлајн-платформи Преполи. *Годишњак за српски језик*, 21, 41-56.
- Стојичић, Војкан, Мутавић, Предраг (2011). Мотивација грчких студената за учење савременог српског као страног језика. У В. Крајишник (ур.), *Српски као страни језик у теорији и пракси II* (267-279). Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик.

***

- Bickman, Leonard (1974). Social roles and uniforms: Clothes make the person. *Psychology Today*, 7(11), 49-51.
- Bugarski, Ranko. (1984). Pregršt pitanja o srpskohrvatskom kao stranom jeziku. U P. Vučković (ur.), *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”* (17-22). Beograd: Institut za strane jezike.
- Dimitrijević, Naum (1984). Uslovi modernizacije srpskohrvatskog jezika kao stranog. U P. Vučković (ur.), *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”* (34-40). Beograd: Institut za strane jezike.
- Đurić, Ostoja (1984). Uvodna reč. U P. Vučković (ur.), *Okrugli sto „Srpskohrvatski*

- jezik kao strani*” (5–8). Beograd: Institut za strane jezike.
- Halliday, Michael Alexander Kirkwood (1975). *Learning How to Mean: Explorations in The Development of Language*. London: Edward Arnold.
- Johnson, Norris Brock (1982). *Clothing and dress-symbols of stratification in schools and in society: A descriptive study*. Chapel Hill, NC: University of North Carolina.
- Nikolić, Biljana (2014). Motivacija u učenju L2 – teorijski okvir i nekoliko zapažanja o motivaciji za učenje srpskog kao L2, *Primenjena lingvistika*, 14, 51–58.
- Ryans, David (1970). *Characteristics of teachers*. Washington D.C.: American Council on Education.
- Searle, John (1969). *Speech Acts: an essay in the Philosophy of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.

Aleksandar M. Novaković

CRITERIA FOR CHOOSING THE MODALITY OF LEARNING SERBIAN AS A FOREIGN LANGUAGE FROM THE STUDENT’S PERSPECTIVE

Summary

The paper examines the criteria by which students choose the modality of learning the Serbian language. The aim is to create a clearer picture of the current situation in teaching practice. We used the method of theoretical analysis with the content analysis technique, and the descriptive method with the survey technique. A total of 150 users of the Reddit social network (who studied or are studying Serbian as a foreign language) participated in the research conducted in March 2025. The results of the research showed that Serbian as a foreign language is learned: 1. through electronic interactive platforms for language learning, 2. in private language schools, 3. at institutes / faculties, 4. in private lessons, i.e. 5. by independent work and effort. Respondents have unique criteria when making a decision on choosing a school and/or lecturer, and all of them are directed towards the teacher as the central person of the teaching process. The expertise of the teaching staff, who must have appropriate initial education, developed skills, certain experience, but also a pleasant spirit (and physical appearance), was imposed as a decisive factor in the choice of learning modality. In other words, the lecturer must be a competent person with appropriate personal qualities, ready to respond to all the requests and demands of his students. Students use the comments of their predecessors, i.e. trial lessons, as the basic means for checking the teacher’s qualities.

Keywords: Serbian as a foreign language, learning modalities, lecturer, competences, personal characteristics

Пета лекција

НАСТАВА СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА У ПРИВАТНИМ ШКОЛАМА

Предмет овога рада је анализа функционисања приватних школа српског као страног језика, са циљем стварања јаснијег увида у организационе принципе њиховог пословања и у основне карактеристике наставе која се у њима реализује. Коришћена је метода теоријске анализе са техником анализе садржаја, односно дескриптивна метода са техником анкетирања. Узорак истраживања представљали су одговори руководећих органа и ангажованих предавача седам приватних школа. Анализа резултата истраживања је показала да се данас значајан део наставе српског као страног језика реализује кроз функционисање приватних школа које су преузеле улогу коју су у претходним деценијама имали раднички и народни универзитети. Другим речима, приватне школе су постале важан фактор у припреми адекватног одговора на миграције становништва условљене друштвено-политичким дешавањима у Европи и свету, те актуелним променама на тржишту рада. Наставни процес у приватним школама се у највећој мери реализује путем електронских интерактивних платформи. У улози предавача налазе се компетентни кадрови спремни да на адекватан начин одговоре на растуће захтеве савремене наставе, која се реализује кроз индивидуалан и индивидуализован рад са ученицима. Својим деловањем приватне школе директно потпомажу развој (методике) наставе српског као страног језика, неретко указујући на бројна нерешена теоријско-методолошка питања.

Кључне речи: српски као страни језик, тржиште рада, приватне школе, карактеристике наставе, предавачи и ученици-странци

Увод

Изучавање српског као страног језика има вишевековну традицију и увек је било тесно повезано са друштвено-политичким приликама на нашим просторима. Професор Павле Ивић (1982: 525) истиче да је добро познато да су се турски званичници из српских крајева дописивали са Дубровчанима на српском

језику, због чега је „употреба српског језика достигла географску распрострањеност” каква раније није забележена. У то време српски језик је био дипломатски језик, који су користили страни владари (краљеви, кнежеви), везири, заповедници војски на терену. У вези са тим, Мирјана Маринковић (2010) указује на постојање уџбеника у раду под називом „Српски језик у Османском царству: пример четворојезичног уџбеника за учење страних језика из библиотеке султана Махмуда I”, који представља и најстарији познати извор за учење српског као страног језика. Другим речима, изучавање српског језика било је симбол угледа и значаја који је српска држава уживала међу својим суседима. Анализирајући праксу подучавања српског као страног језика у време Вука С. Караџића, Александар Новаковић у два своја рада сагледава начине на који су Вукова супруга, деца и пријатељи учили наш језик (2023а), односно указује на значај који је у то време посвећиван наставним средствима (2024).

Усмеравање државне политике према иностранству након Другог светског рата утицало је на пораст интересовања за учењем нашег језика (Ђурић 1984; Банаух-Бјелановић 2007; Брборић 2018; Новаковић 2022). У наведеном периоду почело је озбиљније да се размишља о улози и значају методике наставе српског као страног језика. Несистематичан приступ изучавањима у овој области замењен је научним приступом заснованом на примени савремених теоријских сазнања у решавању практичних наставних проблема. Србисти, филолози, методичари наставе и истраживачи су приступили сагледавању фундаменталних питања наставе српског као страног језика: образовног профила наставника, порекла ученика, садржаја, квалитета наставних материјала и функционалности појединих метода. Но, готово да нема истраживача који није поставио питање у вези са местом на коме се српски језик као страни може предавати/учити. Већ током првог округлог стола (1984) посвећеног питањима наставе српског као страног језика Ранко Бугарски (1984: 17) и Зора Вукадиновић (1984: 60) постављају питање *Где би требало предавати српски језик?* Према информацијама доступним у научној литератури, крајем деведесетих година, странци су српски језик могли да уче „у институтима, на факултетима, у центрима за учење страних језика, на народним и радничким универзитетима” (Дешић 1990: 234). Весна Крајишник (2016: 8) посебно истиче значај изучавања нашег језика на Коларчевом народном универзитету, односно на Институту за стране језике. Јована Јаћимовић (2022) и Александар Новаковић (2023а) сагледавају основне карактеристике наставе српског као страног језика на Народном универзитету у Нишу и на Радничком универзитету у Крушевцу, указујући на значај који су имали за развитак (методике) наставе српског као страног језика. Уз њих, важно место у конституисању и развоју методике наставе

српског као страног језика имали су, најпре, Центар за српски као страни језик при Филолошком факултету у Београду, а затим и истоимени центри при србистичким катедрама на Филозофском факултету у Новом Саду, Филозофском факултету у Нишу, Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу и на Филолошком факултету у Бањој Луци.¹ Паралелно са изучавањем српског језика на институцијама у Републици Србији, Републици Српској² и Црној Гори, наш језик се изучавао (и још увек предаје) и у иностранству – у лекторатима³ и у српским допунским школама (Брборић 2018; Јањић 2018).

Методологија истраживања

Предмет и циљ истраживања

Претходнонаведени преглед историјског развојка методике наставе српског као страног језика нам је показао да су истраживачи посебну пажњу усмераваали ка питању места на коме се странци могу подучавати српском језику. Међутим, већ у првим годинама двадесет и првог века професор Милорад Дешић (2003: 66) примећује да се, осим у наведеним институцијама, српски језик изучава и у „сасвим малим приватним школама”. Данашња наставна пракса сведочи да је у периоду од двадесет година дошло до повећања броја приватних школа у којима се изучава српски као страни језик. Као најважнији узрочници који су довели до промене чињеничног стања појављују се: пораст броја заинтересованих ученика и наставника, гашење народних и радничких универзитета и развој савремених информационо-комуникационих технологија, које су утицале да приватне школе своје пословање, осим у конвенционалним учионицама, реализују и у онлајн-окружењу. Међутим, ни поред експанзије приватних школа до сада није урађено истраживање у коме се сагледава њихово функционисање и квалитет наставе. Стога је предмет овога рада анализа функционисања приватних школа у којима се реализује настава српског као страног језика, са циљем стварања јаснијег увида у организационе принципе њиховог пословања и у основне карактеристике

1 В. Крајишник, Маринковић 2002; Дешић 2007; Суботић, Бјелаковић 2007; Новаковић 2021; Николић Мастоћ 2023.

2 Захваљујући настојању да популаризује српски језик међу иностраним студентима, на Филолошком факултету у Бањој Луци основан је Центар за српски као страни језик, чији наставници постижу запажене резултате - в. Бабић и сар. 2024; Кубурић Маџура, Говедар 2024..

3 Весна Крајишник (2014: 221–222) бележи да постоје три модалитета изучавања српског као страног језика у иностранству: 1. конвенцијски лекторати организовани на основу уговора између надлежних државних институција, 2. настава српског језика у оквиру славистичких или других хуманистичких студија и 3. студијска настава српског језика у оквиру студија славистике.

наставе која се у њима реализује.

Задаци истраживања

У складу са дефинисаним предметом и одређеним циљем истраживања формулисали смо следеће истраживачке задатке:

1. Анализирати функционисање приватних школа српског као страног језика на територији Републике Србије.
2. Сагледати основне карактеристике наставе српског као страног језика у приватним школама.

Методе, технике, инструменти и узорак истраживања

Према дефинисаном предмету, циљу и постављеним задацима истраживања у теоријском делу рада коришћена је метода теоријске анализе са техником анализе садржаја. У емпиријском делу рада коришћена је дескриптивна метода са техником анкетирања. Као истраживачки инструмент коришћена је анкета, коју је чинило тридесет питања отвореног типа. Узорак истраживања представљали су одговори руководећих органа приватних школа и запослених наставника српског као страног језика („Академија Оксфорд” (Јагодина и др. градови), „Студио за стране језике” (Сомбор), „Master Centre School” (Крагујевац), „Edu Corner” (Пирот), „Modern Talking” (Крушевац), „Berlitz” (Београд), „Едукативни центар *Professional English*” (Београд)) и/или запослених наставника. Захваљујући побројаним методама спровели смо детаљно квалитативно истраживање ради утврђивања важних елемената функционисања приватних школа на територији Републике Србије. Истраживање је реализовано средином јануара 2024. године, након чега су сви подаци анализирали и дескриптивно објашњени.

Анализа резултата истраживања

Анализа резултата истраживања нам је показала да се у свим приватним школама, чији су руководећи органи или запослени попунили анкету, изучава српски као страни језик уз, наравно, остале стране језике.⁴ Иако засигурно знамо да је само један мали број школа исказао интересовање да учествује у реализацији истраживања, резултати сведоче да се српски језик као страни може изучавати у већим градовима и, махом, универзитетским центрима. Истраживање је показало да, у зависности од величине и броја издвојених одељења, приватне школе имају неједнак

4 Од школе до школе варира број страних језика који се може учити. У неким се уз српски као страни учи само енглески језик, а у другима и други страни језици (немачки, руски, италијански, француски, шпански...).

број запослених наставника страних језика – од једног до четири стотине, што је условљено кадровским и просторним ресурсима, квалитетом пропагандне активности, а поврх свега економским могућностима оснивача. Међу њима, предавачи српског као страног језика чине значајан део наставног кадра, чија је бројност претежно условљена миграцијама иностраног становништва. У тренутку реализације истраживања, било је запослено укупно четрдесеторо предавача српског као страног језика. Већина предавача је, судећи према прикупљеним подацима, завршила студије србистике,⁵ док је мањи број предавача завршио студије страног језика (енглеског, руског, немачког и француског језика). На место професора српског као страног језика запослени су дошли „путем препоруке колеге”, „пријавом на расписани конкурс”, „путем Инфостуда”, односно „путем повезивања на друштвеним мрежама (Фејсбук и Линкдин)”. У намери да унапреде сопствено пословање и квалитет наставе српског као страног језика, део школа је препознао важност ангажовања стручног наставног кадра „за којим постоји стварна потреба”. Настојећи да оформе „стручан, сложан и креативан тим предавача”, врло често приступају организацији и реализацији одговарајућих обука пре заснивања радног односа и званичног почетка рада. Према њиховим речима, циљ је да се наставници упознају са организацијом рада школе, али и „методичким законитостима реализације часова српског језика као страног”. Такође, има и оних школа у којима се реализује континуирана обука запослених: „Пре почетка рада постоји обавезна обука за све предаваче, упознају се са системом рада школе и са начином рада. Након тога, у зависности од искуства предавача, одржавамо обуке/састанке једном месечно где разговарамо о начинима за унапређење наставе”.

Веза до веб-сајта једне приватне школе

5 Представници приватних школа, од којих је већина и сама завршила одговарајуће студије српског језика и књижевности, примећују да се „предавање српског као страног језика” током основних студија „не помиње ни као могућност”, због чега је од изузетне важности „континуирано радити на унапређењу методике наставе српског као страног језика и ширењу најновјих сазнања међу будућим професорима српског језика и књижевности”.

Обуке изводе оснивачи приватних школа, предавачи са вишегодишњим искуством или трећа лица која бивају ангажована од стране руководећих органа приватних школа. У свим приватним школама посебно наглашавају да се „наставници без искуства врло брзо упознају са основним законитостима ове врсте наставе”, јер „раде са великим бројем ученика”. Прикупљени подаци нам показују да је у наведеним школама српски као страни језик учило око 150 странаца из Русије, Сједињених Америчких Држава, Енглеске, Италије, Немачке, Турске, Казахстана, Аустрије, Француске, Шведске, Швајцарске, Камеруна, Аустралије, Јапана и Кине.⁶ У свим приватним школама настава се махом реализује кроз индивидуални рад, који омогућава да „странци наш језик науче на ефикасан и брз начин” уз „поштовање њихових жеља и потреба”. Наравно, у појединим школама курсеви се реализују и кроз рад у мањој групи (која броји између два и три члана), како би се повећала ефикасност учења и избегле нуспојаве рада у већој групи.

Своје пословање већи број приватних школа темељи на онлајн-настави, јер „економске прилике на тржишту рада не дозвољавају микро предузећима да улажу финансијска средства у наставне просторије и опрему”, те се коришћење виртуелног простора сматра најекономичнијим видом пословања приватних школа страних језика. Наравно, међу њима има и оних школа које, захваљујући дугогодишњем раду, поседују буџет за изнајмљивање пословног простора и опреме. Приватне школе за реализацију онлајн-наставе користе електронске интерактивне платформе какве су, *Зум* и *Гуџл Миџ*, односно *Скајп*⁷ и *ClassIn*. Узимајући у обзир традиционалне референтне вредности, један час у приватним школама траје између 45 и 60 минута. У својој понуди имају превасходно класичне течајеве српског као страног језика, који подразумевају изучавање садржаја на почетном, средњем и напредном нивоу, а међу којима су „најтраженији почетни и средњи течај”. Међутим, приметно је да има и таквих „специјализованих курсева”, који се организују ради учења „српског за посебне намене”: српски језик за преживљавање, пословни српски и сл. Реч је о идентичној ситуацији која је била актуелна током реализације ове врсте наставе на радничким и народним универзитетима, на којима се „карактер курса, посебно програма” прилагођавао циљу који се жели постићи: „припрема за универзитетске студије, припрема за стручно усавршавање, оспособавање за свакодневну комуникацију” (Дешић 1990: 235). Истраживање нам је показало веома шаролику ситуацију у вези са бројем часова који се реализују током једног курса. Наиме, њи-

⁶ Друштвено-политичке прилике су утицале да највећи број странаца заинтересованих за учење српског као страног језика дође из Русије и НР Кине.

⁷ Према званичном обавештењу платформа *Скајп* престала је са радом 5. маја 2025. године.

хов број се креће од тридесет до две стотине и педесет часова (за свега један ниво). Предавачи у свим приватним школама користе идентичне уџбенике. На првом месту су то уџбеници Института за стране језике (*Реч њо реч, Више од речи*), Центра за српски језик и културу „Азбукум” (*Учимо српски 1, Учимо српски 2 и Сујер српски*), односно Филозофског факултета у Новом Саду (*Научимо српски 1 и Научимо српски 2*). Уз наведене уџбенике, неретко се, у својству помоћних, користе и уџбеници издавачких кућа Корнет (*Step by Step Serbian*) и Чигоја штампа (*Српски језик за сѝранце*). Ипак, сви учесници примећују да „су уџбеници корисна наставна средства”, која „умногоме помажу у реализацији курсева”. Међутим, неки од њих „имају своје недостатке”, због чега предавачи предлажу „дидактичко-методичког прилагођавање постојећих”, „писање нових уџбеника уз коришћење контрастивног приступа” („јер се српски језик не може Енглезима и Русима предавати на исти начин”), те „коришћење сопствених материјала”, „заснованих на преференцијама ученика”, чија је израда „врло захтевна у време заснивања и ширења породице”. Можемо приметити да се наставна пракса у том погледу није много променила у односу на време реализације првог оваквог истраживања. Наиме, професор Милорад Дешић (1990: 235) такође бележи да су наставници сами састављали наставне материјале, јер постојећи уџбеници „нису увијек у довољној мјери квалитетни и савремени (у лингвистичком и методичком погледу)”. Уз уџбенике, предавачи у приватним школама користе и приручнике/монографије, какви су *Српски за сѝранце: шесћови, вежбања и иѝре* Павла Ћосића, *Унутарјезичке ѝрешке на ѝочетњим нивоима учења српској као сѝраној језика* Биљане Бабић и *Грамајѝка српској језика за сѝранце* Павице Мразовић и Зоре Вукадиновић. Саставни део пословања приватних школа заузима и завршно тестирање, које се у свим школама организује из два дела (усменог и писменог) након завршетка одговарајућег течаја српског као страног језика.

Закључак

Анализа резултата истраживања нам је показала да се данас значајан део наставе српског као страног језика реализује кроз функционисање приватних школа. Већина школа која је обухваћена овим истраживањем припада групи микро предузећа, чије оснивање представља одговор на промене услова на тржишту рада у двадесет и првом веку. Наставна пракса показује да су приватне школе преузеле онај процентуални удео ученика који су током осамдесетих и деведесетих година српски језик изучавали на народним и радничким универзитетима. Другим речима, затварањем и гашењем поменутих универзитета појавила се очигледна потреба за новим модалитетом учења српског као страног језика. С об-

зиром на друштвено-политичке прилике у земљи и свету, те повећање броја заинтересованих ученика, оснивање приватних школа представља савремену тековину нашег друштва. Њихово функционисање базира се на тржишним законитостима понуде и потражње и представља важан сегмент у стабилизацији тржишта рада. Иако је истраживањем био обухваћен мали број приватних школа, резултати указују на огроман допринос који оне имају у популаризацији и развоју наставе српског као страног језика. Са једне стране, запошљавају више десетина наставника српског као страног језика, односно окупљају више стотина ученика заинтересованих за учење нашег језика. Са друге стране, својим деловањем директно потпомажу развој (методике) наставе српског као страног језика, а неретко указују и на бројна нерешена теоријско-методолошка питања. У складу са расположивим материјалним ресурсима своје пословање заснивају на онлајн-раду и на употреби светски признатих платформи какве су *Зум*, *Гуџ*, *Мий*, *Скајп* и *Класин*. Наравно, има и оних, које захваљујући вишедеценијском функционисању, наставу реализују и у конвенционалним учионицама. И у једном и у другом случају настава се реализује кроз индивидуални рад, мада није реткост ни реализација наставног рада у малој групи. Водећи се савременим наставним принципима и законитостима, оснивачи приватних школа и запослени наставници настоје да примењују најфункционалније методе и најквалитетнија наставна средства. Прикупљени подаци су нам показали да се у наставној пракси користе уџбеници реномираних издавача, који су публиковани почетком новог миленијума. Ипак, као најслабији сегмент наставе српског као страног језика представници приватних школа препознају непостојање оних уџбеника који би били усмерени ка коришћењу метода контрастивне анализе. Сагледавајући актуелну ситуацију у организацији и функционисању приватних школа, можемо закључити да не постоји сумња да ће се њихов број у кратком временском периоду значајно увећати. Верујемо да би држава требало да, кроз различите програме подршке и помоћи микро предузећима, као посебну категорију препозна приватне школе српског као страног језика, које несумњиво остварују континуирани културни, политички и економски утицај. Такође, верујемо да би настојање управних органа школе требало да буде усмерено ка успостављању тешње сарадње са универзитетским центрима у којима се образују будући предавачи српског као страног језика спремни да на компетентан начин одговоре изазовима у савременој учионици. Сходно томе, један вид сарадње свакако би могао бити њихово пословно ангажовање непосредно након завршетка студија српског као страног језика.

Питања, задаци и радни налози за самосталну проверу знања

1. Због чега је дошло до повећања приватних школа у којима се може учити српски као страни језик?
2. Који је значај функционисања приватних школа са становишта економије?
3. У којим се приватним школама данас може учити српски као страни језик?
4. Којим критеријумима се воде странци приликом избора приватних школа?
5. Укратко објасните основне карактеристике наставе у приватним школама (водећи се резултатима истраживања).

Цитирана литература

- Бабић, Биљана, Поповић, Александар, Савић, Александра (2024). Српски као страни језик на Медицинском факултету Универзитета у Бањој Луци. *Лингвистика*, 1, 61-72.
- Банаух-Бјелановић, Бланка (2007). Положај српског језика као страног у земљи и иностранству. У: М. Дешић (ур.), *Српски као страни језик у теорији и пракси*. Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, 243-245.
- Брборић, Вељко (2018). Будућност лектората српског језика са освртом на прошлост и садашњост. *МСС, саопштења*, 48/1, 21-30.
- Дешић, Милорад (2003). Српски језик као страни данас. У: П. Вучковић (ур.), *Педесет година Института за стране језике: 1953-2000*. Београд: Институт за стране језике, 63-67.
- Дешић, Милорад (2007). Двадесет година рада Центра за српски као страни језик. У: М. Дешић (ур.), *Српски као страни језик у теорији и пракси*. Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, 7-11.
- Ивић, Павле (1982). Књижевни и народни језик код Срба. У: *Историја српског народа, Друга књига: Доба борби за очување и обнову државе (1371-1537)*. Београд: СКЗ, 519-534.
- Јањић, Марина (2020). *Методика наставе српског као завичајног језика*. Ниш: Академска српска асоцијација.
- Јаћимовић, Јована (2022). *Настава српског као страног језика на Народном универзитету у Нишу* (мастер рад): Ниш: Филозофски факултет.
- Крајишник, Весна (2014). Лекторати српског језика. У: С. Танасић (ур.), *Зборник Института за српски језик САНУ: Српски језик и актуелна питања језичке политике*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 217-226.

- Крајишник, Весна, Маринковић, Небојша (2002). О активностима Центра за српски као страни језик на Филолошком факултету у Београду. *Научни састајанак славистија у Вукове дане*, 30(1), 263–266.
- Кубурић Мацура, Мијана, Говедар, Нина (2024). Анализа грешака при учењу српског језика као страног на примјеру групе њемачких студената. *Филолој*, 29, 33–50.
- Маринковић, Мирјана (2010). Српски језик у Османском царству: Пример четворојезичног уџбеника за учење страних језика из библиотеке султана Махмуда I. *Славистија*, 14, 280–298.
- Николић Мастоџ, Биљана (2023). У: В. Крајишник (ур.), О Центру за српски као страни језик на Филолошком факултету Универзитета у Београду. *Српски као страни језик у теорији и пракси V*. Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, 7–18.
- Новаковић, Александар (2021). Активности Центра за српски као страни и нематерњи језик Филозофског факултета Универзитета у Нишу од оснивања до данас. *Philologia Mediana* 13, 949–971.
- Новаковић, Александар (2022). *Увод у методологију наставе српског као страног језика*. Ниш: Филозофски факултет.
- Новаковић, Александар (2023а). Настава српског као страног језика на Радничком универзитету у Крушевцу. У: В. Крајишник (ур.), *Српски као страни језик у теорији и пракси V*. Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, 238–248.
- Новаковић, Александар (2023б). Кажипут Вука С. Караџића настави српског као страног језика. *Зборник Мајице српске за књижевност и језик*, 71(3), 783–803.
- Новаковић, Александар (2023в). Завештање Димитрија Владисављевића: прва граматика за учење савременог српског као страног језика?. *Исходишта*, 11, 235–256.
- Суботић, Љиљана, Бјелаковић, Исидора (2007). Центар за српски језик као страни на Филозофском факултету у Новом Саду (искуства и перспективе. У: М. Дешић (ур.), *Српски као страни језик у теорији и пракси*. Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, 173–183.

***

- Bugarski, Ranko (1984). Pregršt pitanja o srpskohrvatskom kao stranom jeziku. U: P. Vučković (ur.), *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”*, Beograd: Institut za strane jezike, 17–22.
- Vukadinović, Zora (1984). Program i realizacija nastave srpskohrvatskog jezika kao stranog. U: P. Vučković (ur.), *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”*, Beograd: Institut za strane jezike, 60–67.
- Dešić, Milorad (1990). Nastava srpskohrvatskog jezika kao stranog: dosadašnja iskustva i naredni zadaci. U: *Učenje jezika, komunikativni pristup i obrazovanje*

nastavnika. Novi Sad: Institut za strane jezike i književnosti, 233-237.
Đurić, Ostoja (1984). Uvodna reč. U: P. Vučković (ur.), *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”*. Beograd: Institut za strane jezike, 5-8.

Aleksandar M. Novaković

TEACHING SERBIAN AS A FOREIGN LANGUAGE IN PRIVATE SCHOOLS

Summary

The subject of this paper is an analysis of the functioning of private schools where Serbian as a foreign language is taught. The aim is to create a clearer insight into the organizational principles of their business and the basic characteristics of the teaching that is carried out in them. We used the method of theoretical analysis with the content analysis technique, and the descriptive method with the survey technique. The sample of the research was represented by the answers of the management bodies and engaged lecturers of Serbian as a foreign language of seven private schools. The analysis of the research results showed that today a significant part of the teaching of Serbian as a foreign language is realized through the functioning of private schools that have taken over the role played by workers' and people's universities in previous decades. In other words, private schools have become an important factor in preparing an adequate response to population migrations conditioned by socio-political events in Europe and the world, and current changes in the labor market. Basing their business on market laws of supply and demand, private schools today gather a large number of foreign teachers and students. The teaching process is realized to the greatest extent through electronic interactive platforms. In the role of lecturers, there are competent personnel ready to adequately respond to the growing demands of modern teaching, which is realized through individual and individualized work with students. Through their actions, private schools directly support the development (methodology) of teaching Serbian as a foreign language, often pointing out numerous unresolved theoretical and methodological issues.

Keywords: Serbian as a foreign language, labor market, private schools, teaching characteristics, lecturers and foreign students

Шеста лекција

ОСНОВНИ КРИТЕРИЈУМИ ЗАПОШЉАВАЊА ПРЕДАВАЧА СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА У ПРИВАТНИМ ШКОЛАМА

Предмет овога рада је анализа критеријума запошљавања предавача српског као страног језика у приватним школама на територији Републике Србије, са циљем стварања јасније слике о професионалним компетенцијама и личним особинама које морају поседовати. Коришћене су дескриптивна метода и метода теоријске анализе са техником анализе садржаја. Узорак истраживања чинили су одговори десет оснивача/власника приватних школа. Резултати истраживања су показали да се процес запошљавања предавача српског као страног језика схвата као врло одговоран и захтеван посао од чије реализације зависи целокупно функционисање приватне школе. Процес пријема, селекције и запошљавања заинтересованих кандидата реализује се у више фаза: 1. оглашавање слободних позиција путем конкурса, 2. пријава кандидата на расписани конкурс, 3. селекција кандидата на основу радне биографије, 4. одржавање првог интервјуа са кандидатом, 5. реализација пробног часа, 6. реализација другог интервјуа са кандидатом и 7. избор кандидата који одговара потребама приватне школе. Оснивачи приватних школа током процеса селекције процењују професионалне компетенције (*иницијално образовање, познавање страних језика, поседовање методичких компетенција и вештине рада на рачунару*) и личне особине (*отвореност, креативност, љубазност, емпатичност, одмереност и стрпљивост*).

Кључне речи: српски као страни језик, приватне школе, критеријуми запошљавања, предавачи српског као страног језика, професионалне компетенције

Увод

Преглед научне литературе из области методике наставе српског као страног језика нам показује да до повећања интересовања за овом дисциплином долази након Другог светског рата, када се, услед пораста броја ученика, организују први курсеви при институтима, радничким и народним универзитетима. С об-

зиром на истовремени пораст броја предавача/наставника српског као страног језика, међу лингвистима се све чешће почело постављати питање потребне стручне спреме неопходне за реализацију наставе српског језика за странце. Разматрајући наведено питање, Ранко Бугарски (1984: 17) међу првима размишља о томе *ко би требало да предаје српскохрватски као страни језик*, односно о томе *како би требало да изгледа његов ојџимални стручни профил*. Имајући у виду став да „не може сваки говорник српског језика бити и одговарајући наставник” (Велимирац 2016: 28), Александар Новаковић (2022а: 8) истиче да предавач мора бити врстан познавалац науке о српском језику, али и да поседује одговарајуће методичке компетенције: „Од њега се очекује да својим стручним знањем, вештинама, вредностима, мотивацијом и ставовима подстакне ученика на ангажовање, развој и усавршавање свих језичких компетенција” (Новаковић 2022а: 8). Такође, више деценија се подразумевало да је матерњи говорник српског језика уједно и најбољи наставник српског као страног језика (Кремзер 1984: 29–33), а неретко су се у улози предавача налазили „сербокроатисти са знањем језика који је матерњи онима који српскохрватски уче као страни, односно неког посредничког трећег језика, или пак стручњаци за одговарајући страни језик који су стекли и одређена стручна знања о српскохрватском језику и нашој књижевности и култури” (Бугарски 1984: 17). Нажалост, предавачи који су се бавили наставом српског као страног језика морали су да своје знање о овој области стичу и увећавају самостално, те су развијали сопствене методе рада, учили се на грешакама.

Препознавши очигледни недостатак у наставној пракси, србисти, предвођени универзитетским професорима и истраживачима на институтима, организовали су прве званичне округле столове и саветовања – најпре 1984, а затим 1986. године – како би приступили систематичнијем проучавању уочених проблема. Један од многобројних закључака до којих се током округлих столова дошло преданим радом јесте и потреба заснивања посебних студијских програма на којима би се србисти оспособљавали за реализацију наставе српског као страног језика. Професор Милорад Дешић (2006) међу првима детаљно сагледава потребу покретања „студијске групе за српски језик као страни”, износећи мишљење „да би трећину таквог студијског програма требало да обухватају предмети из области методике наставе страних језика (посебно српског као страног језика), реализацију теоријске и практичне наставе у институцији у којој се учи српски као страни језик, али и основе српске културе и цивилизације” (Новаковић 2024: 60). „Настојећи да адекватно одговоре на уочени пропуст у оквиру србистичких наука – едукацију будућих наставника српског као страног језика, високошколске институције

акредитовале су посебне мастерске студије српског као страног језика” (Новаковић 2022б: 15). Најпре су акредитоване на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (2013), а затим и на Филозофском факултету у Новом Саду (2014) и Филолошком факултету у Београду (2015). Александар Новаковић и Саша Костадиновић (2022: 185) бележе да се и Филозофски факултет у Нишу придружио наведеном настојању акредитацијом предмета *Методика наставе српског као страног језика* у оквиру мастерских студија Србистике. Акредитација студијских програма (и предмета) представља преломан тренутак у развоју методике наставе српског као страног језика. Најновија (научна и стручна) истраживања показују пораст броја наставника ускоспецијализованих за реализацију ове врсте наставе на тржишту рада (Новаковић 2022а; Новаковић, Јахимовић 2023).

Методологија истраживања

Предмет и циљ истраживања

Наставна пракса показује да су до 2007. године „најзначајније установе у Србији у којима се [...] организује настава српског језика за странце биле Центар за српски као страни језик на Филолошком факултету у Београду, Центар за српски језик као страни на Филозофском факултету у Новом Саду и Институт за стране језике у Београду” (Дешић 2007: 268). Наведеној листи се након 2000. године додају и новоотворени центри за српски као страни језик при Филозофском факултету у Нишу, Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, Филолошком факултету у Бањој Луци, Филозофском факултету у Источном Сарајеву, као и многобројне приватне школе које су се специјализовале за подучавање српског као страног језика. Александар Новаковић (2022а: 12) примећује пораст броја наставника запослених у приватним школама које наставу реализују у конвенционалним или виртуелним учионицама. Притом, међу њима има предавача са различитим иницијалним образовањем – професора српског језика, професора страних језика, али и оних чије образовање није повезано са филолошким дисциплинама. Нажалост, још увек не постоји истраживање које би указало на критеријуме избора предавача за рад у приватним школама српског као страног језика. Зато је предмет овога рада анализа критеријума запошљавања предавача српског као страног језика у приватним школама на територији Републике Србије, са циљем стварања јасније слике о професионалним компетенцијама и личним особинама које морају поседовати.

Задаци истраживања

У складу са одређеним предметом истраживања и постављеним циљем издвојили смо најважније истраживачке задатке:

1. Издвојити основне критеријуме којима се воде оснивачи приватних школа приликом запошљавања предавача српског као страног језика.
2. Сагледати мишљење власника приватних школа о идеалном предавачу српског као страног језика.

Методе, технике, инструменти и узорак истраживања

Водећи рачуна о предмету, циљевима и задацима истраживања, у раду смо користили методу теоријске анализе са техником анализе садржаја, односно дескриптивну методу са техником анкетирања. Користили смо специјално дизајнирани упитник (*Критеријуми запошљавања предавача српског као страног језика* – енг. КЗПСКС), који је садржао 27 питања.¹ Захваљујући прикупљеним подацима, спровели смо детаљну квалитативну анализу. Узорак истраживања чинили су власници приватних школа окупљени у групи на Фејсбуку под називом *Српски језик за странце: јрупа за предаваче*. Истраживање је реализовано средином маја 2024. године.

Резултати истраживања

У реализованом истраживању учествовало је укупно десет оснивача/власника приватних школа, у којима је запошљено тридесет предавача српског као страног језика. Од укупног броја запослених предавача чак њих двадесет је запошљено у претходне две године, што говори у прилог чињеници о повећању интересовања за овом врстом наставе након друштвено-политичких превирања на простору Европе. Анализа одговора испитаника нам је показала да је процес запошљавања предавача српског као страног језика схваћен у свим приватним школама као изузетно одговоран и захтеван посао, који подразумева предузимање више важних корака од којих зависи целокупно функционисање наставног процеса. Оснивачи приватних школа су нам указали да (уз мања одступања) процес пријема, селекције и запошљавања заинтересованих кандидата пролази између пет и седам фаза: 1. оглашавање слободних позиција путем конкурса/интернета, 2. пријава кандидата на расписани конкурс, 3. селекција кандидата на основу радне биографије, 4. одржавање првог интервјуа са кандидатом, 5. реализација пробног часа, 6. реализација другог интервјуа са кандидатом и 7. избор кандидата који

¹ Упитник се налази на следећој веб-адреси: <http://skr.rs/zGXXG>.

одговара потребама приватне школе. Познајући добро прилике на тржишту рада и одговорност које се приватне школе морају придржавати, апсолутно сви оснивачи практикују расписивање конкурса на који се заинтересовани кандидати пријављују. Осим праћењем конкурса, кандидати до сазнања о отвореним позицијама долазе и путем препорука својих пријатеља. Међутим, „без обзира на постојање препоруке доброг колеге, сви кандидати морају проћи процес селекције”, јер „само на тај начин можемо осигурати квалитет рада и наставе у приватној школи”. Истраживање нам је показало да сви оснивачи приватних школа очекују да им кандидат достави уредно написану радну биографију, а неки од њих и пропратно/мотивационо писмо, захваљујући чему могу „створити прву слику о пријављеном кандидату”. Из одговора се може закључити да приватне школе посебну пажњу посвећују анализи степена мотивације кандидата за рад у настави српског као страног језика, односно вештини и умећу састављања радне биографије. Александар Новаковић и Јована Јаћимовић (2023: 53) писање радне биографије препознају као „легитимно средство тржишног делања” које може допринети повећању конкурентности приватних школа на тржишту рада.

Анализа одговора испитаника нам је показала да се ситуација у вези са образовним профилем заинтересованих кандидата није умногоме променила током више деценија постојања ове врсте наставе. Врло добро нам је познато да су током деценија постојања ове врсте наставе вођене полемике о томе који ће предавачи бити најбољи: матерњи говорници или странци, професори српског као матерњег језика или професори страних језика и сл. (Кремзер 1984). И данас, с обзиром на резултате истраживања, наставници српског као страног језика који се запошљавају у приватним школама јесу предавачи са завршеним одговарајућим студијама србистике или стране филологије. Врло је интересантно запажање да се на позиције предавача српског као страног језика запошљавају подједнако свршени студенти српског као матерњег језика и свршени студенти српског као страног језика. Сви оснивачи приватних школа, који су уједно и србисти по иницијалном образовању, имају сопствене (понекад и личне) разлоге зашто се одлучују за једну или другу групу академица.

„Лично нисам завршила мастер српски као страни и све што сам научила учила сам кроз рад и кроз усавршавања, па је ово један од разлога зашто не сматрам да су завршене студије српског као страног неопходан услов да би неко био добар предавач. С обзиром на то да сам упознала и једне, и друге предаваче, са њима сарађивала и видела како раде, тврдим да нема разлике у знању, начину предавања градива итд. Штавише, чини ми се да су професори који су завршили баш српски као страни можда

мало више усмерени на теорију него што је то потребно за конкретан рад у настави”.

*Веза до рада о иницијалном образовању предавача
српског као страног језика*

Предавачи српског као страног језика у приватним школама који имају завршене студије страних филологија јесу професори енглеског, немачког и руског језика. Према речима оснивача појединих приватних школа, професори руског језика су, услед политичких дешавања на истоку Европе и доласка већег броја руских држављана у Републику Србију, данас веома тражени на тржишту рада. Апсолутно сви испитаници сагласни су у ставу да би желели да у овом тренутку ангажују или професора руског језика или професора српског језика са одличним познавањем руског: „Како бих одговорила на захтеве ученика из Русије, а у немогућности да пронађем србисту са одличним познавањем руског језика, лако се одлучујем да ангажујем професора руског језика. Досадашња пракса ми је показала да уопште нисам погрешила”. Међутим, уколико би оснивачи приватних школа били у ситуацији да морају да одлуче кога би запослили бирајући између професора српског као матерњег језика, односно професора српског као страног језика, са једне стране, и професора страног језика, са друге стране, сви би се радије одлучили за професора српског као матерњег/страног језика. Као главне разлоге таквог начина поступања наводе чињеницу да наставници српског боље познају законитости свога језика, а и „прошли су одговарајуће методичке обуке током студија и у склопу сопственог професионалног усавршавања”. Такође, оснивачи приватних школа сагласни су у ставу да би се између србисте – матерњег говорника српског језика и србисте – страног говорника српског језика радије одлучили за матерњег говорника: „Сматрам да је најбоља могућа комбинација за моју/нашу школу ангажовање предавача који је матерњи говорник нашег језика, а уз то и србиста”. Врло је интересно да сви оснивачи приватних школа не сматрају да је просек током студирања важан податак који би требало узети у разматрање приликом селекције кандидата. Верујемо да би већи узорак у овом сегменту истраживања показао нешто другачије резултате. Неки од испитаника имали су и занимљиво оправдање таквог става:

„Неко је током студија морао и да ради, па је уз рад немогуће постићи висок просек. Оцене, барем по мом мишљењу, нису мерило знања, односно, можда је боље рећи, нису показатељ какав је ко предавач. Уколико бих бирала некога ко ће се бавити научним радом, писањем академских радова, а не некога ко ће се бавити предавањем, вероватно бих онда пажњу обраћала и на оцене”.

Из наведеног је јасно да оснивачи приватних школа посебну пажњу усмеравају ка вештинама које кандидати поседују и које би биле применљиве у наставној пракси. Ипак, девет од десет испитаника сматра да оцене из методичке групе предмета могу бити добра полазна тачка која ће обликовати први утисак о кандидату који учествује у процесу селекције. Анализа одговора нам је показала да оснивачи имају разне приступе провере методичких компетенција кандидата: 1. директан разговор о методици наставе српског као страног језика и наставној пракси, 2. анализа пробног часа кандидата и 3. израда унапред припремљеног теста са тежиштем на изабраним наставним ситуацијама. Као важан сегмент квалификација потенцијалног предавача српског као страног језика сви оснивачи приватних школа наводе познавање бар једног страног језика, при чему „кандидат који познаје два страна (или више страних) језика има предност у односу на кандидата који познаје само један страни језик”. Одговор на постављено питање *Зашто су оснивачи приватних школа заузели таква става?* врло је једноставан. Наиме, вођена законима тржишне понуде и потражње приватна школа чији запослени познају већи број језика лакше ће доћи до својих потенцијалних ученика, а самим тим, у економском смислу, рентабилније пословати. Осим познавања страног/страних језика, кандидат мора поседовати вештине рада на рачунару. Власници приватних школа очекују да кандидат, осим коришћења електронских интерактивних платформи и програма за обликовање текста, уме да монтира аудио и видео записе, користи друштвене мреже и „обавља све оне послове који ће допринети промоцији приватне школе у виртуелном окружењу”. У вези са овим питањем, Александар Новаковић (2022), анализирајући студијске програме српског као страног језика, указује на чињеницу да су професори свих факултета који образују наставне кадрове препознали важност формирања и изградње дигиталних компетенција својих студената. Уз поседовање дигиталних компетенција, оснивачи приватних школа су (такође) сагласни у ставу да би радије запослили предавача са („макар минималним”) искуством рада у настави српског као страног језика, него тек свршеног студента. Ипак, осим професионалних компетенција, оснивачима приватних школа веома су важне основне особине личности са којом ће сарађивати. Зато су сви оснивачи приватних школа издвојили следеће личне особине

као изузетно важне приликом доношења коначне одлуке: *ошвореност*, *креативност*, *љубазност*, *емисијичност*, *одмереност* и *стрљивост*². Као две најважније фазе у процесу избора одговарајућег кандидата иста-кле су се интервјуисање кандидата (каткад у два наврата) и реализација пробног часа, током кога кандидат („желео то или не!“) показује све своје професионалне и личне особине.

Закључак

Рад приватних школа српског као страног језика предодређен је условима пословања на тржишту рада. Њихова одрживост и ефикасност зависи од понуде и потражње. Један од најважнијих сегмената пословања јесте избор компетентних предавача, који ће бити у могућности да одго-воре свим захтевима образовања на интернету у XXI веку. Зато осни-вачи приватних школа настоје да свој наставни кадар проширују искључиво оним кандидатима који имају одговарајуће професионалне и личне особине, захваљујући којима ће моћи да испуне сва очекивања својих претпостављених и осталих колега. Другим речима, предавач српског као страног језика мора да буде врстан познавалац науке о (српском) је-зику, с једне стране, односно одличан методичар наставе, с друге стра-не. Да би био запошљен у приватној школи, предавач мора да све своје компетенције демонстрира оснивачу приватне школе кроз врло захтеван процес селекције, који неретко подразумева писање радне биографије, мотивационог писма, учешће на једном или два интервјуа, те реализаци-ју пробног часа. У већини случајева само онај кандидат који на очекива-ни начин савлада постављене изазове постаје део тима приватне школе.

Један од важнијих услова које кандидати морају да испуне јесте иницијално образовање. Резултати истраживања су нам показали да оснивачи приватних школа запошљавају како србисте тако и стране фи-лологе. Међу србистима обично се појављују две категорије – предавачи који су завршили основне академске студије србистике на неком од др-жавних факултета у Републици Србији и предавачи који су завршили од-говарајуће мастерске студије српског као страног језика на Филолошком факултету у Београду или на Филозофском факултету у Новом Саду. Та-кође, оснивачи би радије запослили србисту који је матерњи говорник од србисте коме је српски језик страни. Дакле, идеалан предавач српског као страног језика, према мишљењу оснивача приватних школа, јесте ср-биста (по образовању), матерњи говорник српскога језика, при чему се у

2 Светлана Велимирац (2016: 31) посебно истиче стрпљивост као пожељну особину на-ставника српског као страног језика, јер је ученицима неретко потребно и више вре-мена (него што је наставник планирао) да спознају језичку појаву или реше одређени задатак.

данашњим друштвено-политичким дешавањима посебно очекује да познаје руски језик. Међу професорима страних филологија, који реализују наставу српског као страног језика, најтраженији су предавачи руског, енглеског језика и немачког језика. Као посебна вештина које идеални предавач мора поседовати наводи се познавање рада на рачунару, и то посебно обрада аудио и видео дигиталних записа, које приватне школе користе за промовисање сопствене делатности на интернету. Веома је важно запажање да оснивачи приватних школа очекују од будућих предавача поседовање минималног радног искуства, због чега се препоручује да предавачи још у време студија пронађу одређено наставно ангажовање кроз различите програме волонтирања или рада по уговору о делу. Уз професионалне вештине очекује се да потенцијални предавач српског као страног језика поседује и личне особине (*отвореност, креативност, љубазност, емпатијичност, одмереност и стирљивост*), које ће му омогућити да несметано ради у тиму и ученицима на најбољи могући начин репрезентује школу у којој је запослен.

Реализовано истраживање пружило нам је увид у један важан сегмент креирања професионалне каријере предавача српског као страног језика. Захваљујући резултатима, можемо закључити да постојећи програми мастерских студија српског као страног језика (о којима је раније писано) заиста на прави начин приступају образовању будућих наставних кадрова, пружајући им знања и формирајући вештине неопходне за рад у школи XXI века. Имајући у виду брзе промене на тржишту рада узроковане развојем савремених информационо-комуникационих технологија, верујемо да ће оваква или слична истраживања током наредних деценија бити прекопотребна ради пружања корисних информација о потребним ревизијама постојећих и акредитовању нових студијских програма који ће у будућности оспособљавати предаваче српског као страног језика.

Питања, задаци и радни налози за самосталну проверу знања

1. Које су основне фазе при запошљавању предавача српског као страног језика?
2. Које професионалне компетенције мора имати предавач српског као страног језика у пракси?
3. Наведите пожељне личне особине предавача српског као страног језика.
4. Ком предавачу бисте радије дали предност уколико бисте били власник приватне школе – предавачу српског као страног језика,

предавачу српског као матерњег језика или предавачу страног језика (енглеског, француског, руског и сл.)?

5. Зашто је важно да се предавачи српског као страног језика константно усавршавају?

Цитирана литература

- Велимирац, Светлана (2016). Улога наставника српског као страног језика. У В. Крајишник (ур.), *Српски као страни језику теорији и пракси III* (27-35). Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик.
- Дешић, Милорад (2006). Образовање наставника српског језика као страног. У Ј. Вучо (ур.), *Настава језика у реформи образовања*. Никшић: Филозофски факултет, 126-129.
- Крајишник, Весна (2016). Нека питања из методике наставе српског као страног језика. У В. Крајишник (ур.), *Српски као страни језик у теорији и пракси III* (7-26). Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик.
- Новаковић, Александар (2022a). Иницијално образовање и могућности стручног усавршавања наставника српског као страног језика. *Примењена лингвистика*, 23, 7-20.
- Новаковић, Александар (2022b). Анализа студијских програма српски као страни језик на филолошким и филозофским факултетима у Републици Србији. *Методички видци*, 13, 13-39.
- Новаковић, Александар (2024). Допринос професора Милорада Дешића развоју методике наставе српског као страног језика. *Књижевност и језик*, 71(2), 53-66.
- Новаковић, Александар, Јахимовић, Јована (2023). Радне биографије предавача српског као страног језика на онлајн-платформи *Прејли*. *Годишњак за српски језик*, 21, 41-56.
- Новаковић, Александар, Костадиновић, Саша (2022). Рефлексије студената мастерских студија Србистике о квалитету наставе на предмету Методика наставе српског језика као страног. *Методичка теорија и пракса*, 25 (2), 182-195.

***

- Bugarski, Ranko (1984). *Pregršt pitanja o srpskohrvatskom kao stranom jeziku*. U P. Vučković (ur.), *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”* (17-22). Beograd: Institut za strane jezike.
- Kremzer, Nikola (1984). *Didaktičko-metodski aspekt nastave srpskohrvatskog kao stranog*. U P. Vučković (ur.), *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”* (29-33). Beograd: Institut za strane jezike.

Aleksandar M. Novaković

TEACHERS OF SERBIAN AS A FOREIGN LANGUAGE IN PRIVATE SCHOOLS: BASIC EMPLOYMENT CRITERIA

Summary

The paper deals with the criteria for hiring Serbian as a foreign language lecturers in private schools in the territory of the Republic of Serbia. The aim is to create a clearer picture of the professional competencies and personal qualities they must possess. We used descriptive method and theoretical analysis method with content analysis technique. The research sample consisted of the answers of ten founders/owners of private schools. The results of the research showed that the process of hiring a teacher of Serbian as a foreign language is understood as a very responsible and demanding job that affects the entire functioning of the private school. The process of admission, selection and employment of interested candidates is realized in several stages: 1. advertisement of vacant positions through a competition, 2. application of candidates to the announced competition, 3. selection of candidates on the basis of work curriculum vitae, 4. holding the first interview with the candidate, 5. realization trial class, 6. realization of the second interview with the candidate and 7. selection of the candidate that meets the needs of the private school. During the selection process, founders of private schools evaluate professional competences (*initial education, knowledge of foreign languages, possession of methodical competences and computer skills*) and personal qualities (*openness, creativity, kindness, empathy, moderation and patience*).

Keywords: Serbian as a foreign language, private schools, employment criteria, teachers of Serbian as a foreign language, professional competences

Седма лекција

ОСНОВНА ЗАПАЖАЊА ПРЕДАВАЧА О ПЛАТФОРМАМА ЗА УЧЕЊЕ СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА ПУТЕМ ИНТЕРНЕТА

Предмет овога рада је сагледавање мишљења предавача српског као страног језика о функционалности најпопуларнијих електронских платформи за учење језика (*Preply, iTalki, AmazingTalker, Verbling*), са циљем стварања јасније слике о њиховом месту и улози у настави српског као страног језика. Коришћене су метода теоријске анализе са техником анализе садржаја, као и дескриптивна метода са техником анкетирања. Резултати истраживања су показали да је реч о платформама комерцијалне природе чији је основни циљ повезивање предавача и ученика. Све оне почивају на истим алгоритамским обрасцима, омогућавајући подучавање/учење више десетина страних језика, укључујући и српски. Предавачи српског као страног језика преферирају подучавање нашег језика путем платформи *Preply* и *iTalki*, мада има и оних који користе платформе *AmazingTalker* и *Verbling*. Два основна разлога због којих се одлучују за предавање српског као страног језика путем наведених платформи јесу стицање одређеног материјалног прихода, односно одговарајућег радног искуства. Сви анкетирани испитаници сагласни су са препоруком да предавачи-почетници треба да се у једној фази каријере посвете предавању српског као страног језика путем наведених електронских платформи за учење језика.

Кључне речи: српски као страни језик, електронске платформе за учење језика, предавачи, професионално усавршавање

Увод

Историјски развитак наставе страних језика нам показује да су у различитим временима предавачи настојали да користе наставна средства која су им у датом тренутку била на располагању. Традиционални приступи учењу страних језика подразумевали су активну улогу наставника и пасивну улогу ученика, при чему је целокупан процес учења реализован у конвенционалним учионицама и био окренут коришћењу табле, уџбеника и речника (Назикијан,

Парк 2016: 347). Почетак примене лингвалног и комуникативног метода седамдесетих и осамдесетих година прошлога века омогућио је увођење иновација у процес учења употребом аудио-лабораторија, у којима су за потребе развоја језичких вештина коришћене аудио-касете и, касније, компакт-дискови. Ипак, највеће промене у примени корисних наставних средстава отпочеле су са развојем првих нашироко доступних персоналних рачунара и мобилних телефона почетком XXI века.¹ Примена рачунарских технологија омогућила је стварање наставног окружења окренутог ка ученику (који постаје активни учесник наставног процеса). „Примена медија и технологије у образовне сврхе доприноси уштеди времена, флексибилности, као и стварању могућности активног учешћа ученика/студената у настави” (Спасић 2021: 110). Рачунари су омогућили примену мултимедијалних садржаја у учионици, а ширењем интернета постали су доступни „на клик” (Радић Бранисављевић, Миловановић 2014: 500–501). Такође, интернет је утицао на појаву електронских интерактивних и озвучених уџбеника, које ученици могу користити за учење језика у било које време и на било ком месту, премештајући на тај начин наставни процес из конвенционалних учионица у виртуелне сале. Како би успешно одговорио изазовима савременог доба, од предавача се очекује да поседује дигиталне компетенције које ће му омогућити релативно брзо и лако сналажење у новом наставном окружењу, због чега се овом питању доста пажње посвећује у иницијалном образовању наставника на факултетима, али и у програмима стручног/професионалног усавршавања.

Описани развојни пут својствен је наставама страних језика широм света, укључујући и наставу српског као страног језика. До 2007. године „најзначајније установе у Србији у којима се [...] организује настава српског језика за странце [биле] су Центар за српски као страни језик на Филолошком факултету у Београду, Центар за српски језик као страни на Филозофском факултету у Новом Саду и Институт за стране језике у Београду” (Дешић 2007: 268). Данас наведеној листи можемо додати центре за српски као страни језик при Филозофском факултету у Нишу, Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, Филолошком факултету у Бањој Луци, као и многобројне приватне школе које су се специјализовале за подучавање српског језика као страног. Предавачи ангажовани у овим институцијама су, сходно расположивим економским могућностима и актуелним друштвено-политичким околностима, деценијама чинили несумњиве напоре да је унапреде и осавремене. Тако су аудио-касете и озвучени уџбеници коришћени већ у првим издањима уџбеника Института за стране језике средином седамдесетих година прошлога

¹ Рачунари су почели да се употребљавају у настави страних језика још током шездесетих година XX века (Алмахроки, Трудн 2014: 1).

века (Новаковић 2024б: 27–54). Осим рада у мањим или већим групама у конвенционалној учионици, српски језик као страни се у новије време изучава путем интернета (Крајишник 2016: 11). Наиме, настава српског као страног језика је, под утицајем нових технологија, почела убрзано да се развија у свим сегментима свога постојања. Међутим, до посебне експанзије коришћења модерних информационо-комуникационих технологија у настави српског као страног језика дошло је почетком XXI века, када су на Филолошком факултету у Београду и на Филозофском факултету у Новом Саду дизајнирани први онлајн-курсеви српског као страног језика (Суботић, Дражић 2011; Бјелаковић, Ајџановић 2011; Крајишник, Ломпар 2012). Важно место у реализацији онлајн-наставе има и употреба електронских интерактивних уџбеника и подкаста (Новаковић 2022: 163–192). Све наведено утицало је на експанзију и ширење удела наставе српског као страног језика која се реализује путем интернета, при чему се горенаведеним центрима и школама прикључује већи број наставника који онлајн-наставу организује и реализује путем интернета², а „значајнију улогу у повезивању предавача и ученика све више добијају електронске платформе за учење језика” (Новаковић, Јахимовић 2023: 42).³

Методолошке поставке истраживања

Предмет и циљ истраживања

Настава српског као страног језика развијала се током XX века паралелно са наставом других страних језика, пратећи савремена достигнућа и трендове у развоју образовања и едукације. Весна Крајишник (2016: 9) бележи да су предавачи „који су се бавили наставом српског као страног језика развијали [...] свако за себе, свој метод рада, учили се на грешкама и ’тајно’ се ослањали на уџбенике страних језика црпећи идеје, моделе и приступе језичкој материји, а у методичким анализама [...] проналазили начине и поступке извођења наставе”. Са развојем савремених информационо-комуникационих технологија дошло је до велике промене у начину на који се настава страних језика (па и српског као страног) почела реализовати. Најновија истраживања у овој области потврђују да се „ова врста наставе из конвенционалних учионица сели у виртуелни простор, креиран помоћу савремених онлајн-апликација и интерактивних платформи” (Новаковић 2024а: 4). Наставна пракса нам показује да све више предавача своје часове реализује или у самостал-

² О овој врсти наставе посебно је писала Милица Миљковић (2020) у раду под називом „Српски *online* – нове могућности за ученике и наставнике”.

³ Новаковић Цветковић и сар. (2023: 326) сматрају да до експанзије онлајн-наставе долази након пандемије изазване ширењем вируса короне.

ној режији (путем *Google Meet*-а, *Zoom*-а, *Skype*-а и сл.) или путем електронских платформи за учење језика (*Preply*, *AmazingTalker*, *iTalki* и др.). Интересантно је да се за коришћење електронских платформи за учење језика особито одлучују предавачи-почетници, који се тек (након завршених студија) упознају са наставом српског као страног језика и који на њима стичу своја прва наставничка искуства која им помажу да у каснијој фази своје каријере пронађу запослење у приватној школи српског као страног језика или да и сами оснују приватну школу. Нажалост, готово да нема научних и стручних радова у којима се сагледава функционалност платформи за учење језика.⁴ Стога је предмет овога рада сагледавање мишљења предавача српског као страног језика о функционалности најпопуларнијих електронских платформи за учење језика, са циљем стварања јасније слике о њиховом месту и улози у настави српског као страног језика.

Задаци истраживања

У складу са дефинисаним предметом и одређеним циљем истраживања издвојили смо следеће истраживачке задатке:

1. Описати основне карактеристике најпопуларнијих платформи за учење језика – *Preply*, *AmazingTalker*, *iTalki* и *Verbling*.
2. Испитати мишљење искусних предавача српског као страног језика о најпопуларнијим платформама за подучавање језика.
3. Издвојити најважније препоруке предавача о употреби електронских платформи за подучавање језика.

Методе, технике, инструменти и узорак истраживања

У овом истраживању смо користили методу теоријске анализе са техником анализе садржаја, односно дескриптивну методу са техником анкетирања. Као истраживачки инструмент коришћен је специјално дизајнирани упитник (скр. OPUSKS – *О платформама за подучавање српског као страног језика*). Инструмент је подељен на два дела. Први део инструмента чинио је упитник намењен прикупљању основних социодемографских података о испитаницима – пол, образовање и искуство. Други део инструмента чинило је 18 питања, и то: 15 питања отвореног типа, односно 3 питања затвореног типа. У анализи добијених резултата (с обзиром на независне варијабле истраживања) користили смо следеће параметре: фреквенцију (f) и проценат (%). Сви прикупљени подаци квантитативно анализирани употребом софтвера *MS Excel 2021* и де-

⁴ Александар Новаковић и Јована Јахимовић (2023: 41–56) делимично сагледавају функционалност платформе Препли, стављајући акценат на начине исписивања професионалних радних биографија предавача.

скриптивно објашњени. Узорак истраживања представљали су одговори педесеторо предавача, окупљених у групи на Фејсбуку под називом *Српски језик за стиранце: љуби за предаваче*. Истраживање је реализовано почетком августа 2024. године.

Неколико речи о платформама за учење језика

Платформе за учење језика, какве су *Preply*,⁵ *AmazingTalker*,⁶ *iTalki*,⁷ *Verbling*,⁸ представљају пажљиво креиране онлајн-софтвере за реализацију часова путем интернета, чији је основни циљ повезивање предавача и ученика заинтересованог за савладавање страног језика.⁹ Реч је о платформама комерцијалне природе,¹⁰ које функционишу на бази процентуалне зараде за пружену могућност комуникације и сарадње између предавача и ученика.¹¹ На њима се успоставља комуникација између предавача и заинтересованог ученика помоћу интегрисаних алата за остваривање текстуалног, аудио-видео контакта и размену материјала. Могу се покренути на свим врстама мобилних уређаја – од мобилних телефона, преко таблета до рачунара. Корисничко окружење на овим платформама је врло једноставно за употребу и омогућава наставницима ефикасно сналажење и рад унутар саме платформе. Захваљујући пажљиво осмишљеној навигацији, предавач врло лако долази до интегрисаних функција – порука, заказаних лекција, календара, учионице за реализацију наставе, статистичких параметара о раду, усавршавањима, подешавања и ажуирању сопственог профила. Свака од побројаних функција, како јој и само име казује, требало би да предавачу олакша припрему, заказивање и реализацију наставе, односно комуникацију са ученицима. Осим успостављања контакта са учеником („један-на-један”) и прихватања/заказивања часова, платформе омогућавају директну реализацију часова кроз остваривање аудио, видео и текстуалне комуникације и уз коришћење електронске „беле табле”. „Предавачи на овим платформама пружају прилагођена упутства, повратне информације и упутства која помажу ученицима да побољшају своје језичке вештине” (Худа и сар. 2023: 797).

5 Званична интернет адреса платформе је: preply.com.

6 Званична интернет адреса платформе је: en.amazingtalker.com.

7 Званична интернет адреса платформе је: italki.com.

8 Званична интернет адреса платформе је: verbling.com.

9 Све анализиране платформе искључиво омогућавају контакт наставника са једним учеником у реалном времену, обезбеђујући квалитет који се очекује у настави усмереној ка ученику.

10 Неретко се у научним радовима ове платформе називају својеврсним *џијацама* (енг. *marketplaces*) – в. Осипов и сар. 2015.

11 Доступни подаци на званичним веб-адресама показују да се проценат креће око 30% зараде сваког појединачног предавача, уз могућност смањења провизије за већи број реализованих часова.

На платформама се може учити преко шездесет језика света (енглески, француски, шпански, немачки, португалски, јапански, немачки, италијански, арапски, кинески, корејски, руски, белоруски, пољски, словачки, бугарски, турски, норвешки, украјински, шведски, јерменски, хебрејски, грчки, чешки, грузијски, фински, мађарски, хинду, вијетнамски, персијски, литвански, дански, румунски и сл.), укључујући и српски језик. Сви корисници платформи – и предавачи и ученици – пријављују се кроз неколико једноставних корака, при чему нема посебних захтева у погледу образовања и искуства предавача (и ученика). Дакле, свако ко пожели да постане предавач (и/или ученик),¹² то може учинити на анализираним платформама, креирајући сопствену радну биографију додавањем фотографије, видео-представљања, кратког и дугог описа, искуства, диплома, описивањем вештина, предмета и одређивањем цене часа и радног времена.¹³

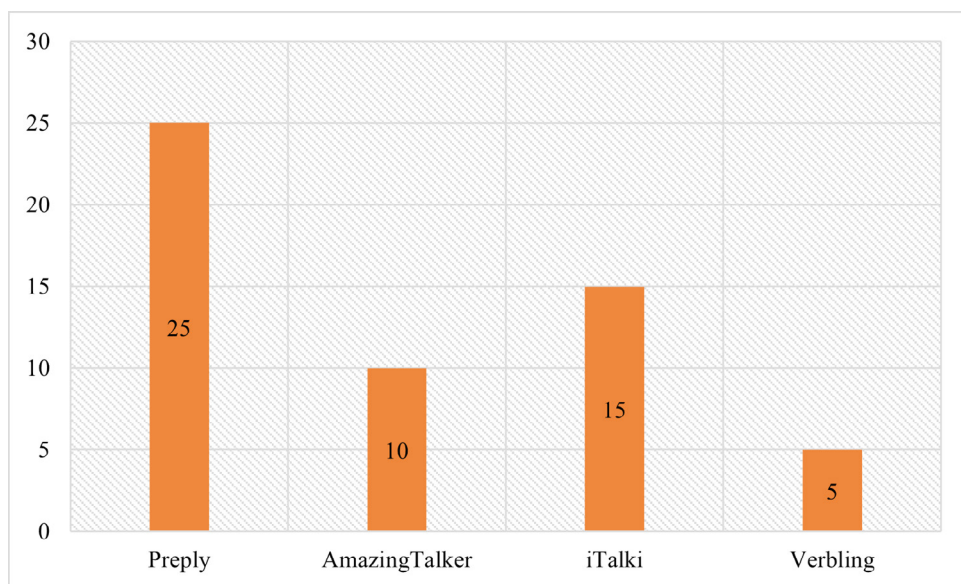
Анализа резултата истраживања

У истраживању је учествовало педесеторо предавача српског као страног језика. Од укупног броја испитаника 35 предавача (70%) има завршене студије србистике, и то: 10 предавача (28,57%) основне академске студије, а 25 предавача (71,43%) мастер академске студије. Врло је интересантан податак да је чак 15 предавача (60%) завршило мастер академске студије српског као страног језика у Београду и Новом Саду. Остали предавачи, њих 15 (30%), имају завршене основне или мастер академске студије страних филологија – 8 предавача (16%) студије енглеског језика, 5 предавача (10%) студије руског језика, односно 2 предавача (4%) студије немачког језика. Узев у начелу, 21 предавач (42%) има искуство подучавања у настави српског као страног језика до пет година, 15 предавача (30%) између пет и десет година, 9 предавача (18%) између десет и петнаест година, односно 5 предавача (10%) више од петнаест година искуства.

Сви анкетирани предавачи су у једној фази своје професионалне каријере подучавали на некој од електронских платформи – 25 предавача на платформи *Preply*, 15 предавача на платформи *iTalki*, 10 предавача на платформи *AmazingTalker* и 5 предавача на платформи *Verbling* (в. графички приказ 1). Свега 5 анкетираних предавача подучавало је српски као страни језик на све четири платформе.

12 Креатори ових онлајн-платформи изричито наглашавају да је за ученике пожељније да предавач има одговарајућу квалификацију за реализацију часова одређеног језика. У пракси је, чини се, довољна квалификација то да предавач буде матерњи говорник језика који предаје.

13 На свим анализираним платформама постоје корисна упутства у којима се корак-по-корак објашњава процес пријаве за подучавање и учење језика.

Графички приказ 1. Број предавача који је користио наведене платформе

Резултати истраживања су нам показали да предавачи своје курсеве реализују на две платформе, и то најчешће на платформама *Preply*, односно *iTalki* или *Amazing Talker*. Предавачи наводе да су се за одговарајућу платформу одлучили на основу „препоруке искуснијег колеге”, „захваљујући савету својих предметних (универзитетских) професора” или „захваљујући брзој претрази на интернету”¹⁴. Предавачи су са подучавањем српског као страног језика на наведеним платформама започели у различитим етапама своје каријере: 26 предавача (52%) након више месеци безуспешних покушаја запослења у школама, 20 предавача (40%) током студирања и 4 предавача (8%) након губитка посла у васпитно-образовној установи. Као посебан изазов на почетку коришћења платформи за подучавање српског као страног језика предавачи су истакли следеће: „непознавање рада на платформи (због чега је било потребно више времена за упознавање система организације и рада)”,¹⁵ „непознавање ефикасног начина писања сопствене радне биографије”, „непродуктиван период до доласка првог ученика” и „честа отказивања часова непосредно пре њихове реализације”. Судећи по коментарима предавача, више од поло-

14 Узимајући у обзир овај фактор, можемо закључити да се платформа *Preply* одликује најбољом оптимизацијом претраге на Гуглу/интернету (заузимајући прво место на листи). „*Preply* много улаже у маркетинг и реч је о најпопуларнијој платформи за учење страних језика на свету тренутно”.

15 Испитаници су неретко одговарали да, услед непознавања начина рада на платформама, нису успевали да успешно направе своје корисничке профиле: „[...] на Италики нисам успела да се пријавим”.

вине испитаника се одлучило за обављање посла наставника српског као страног језика ради стицања одговарајућег материјалног прихода („Желела сам да зарадим џепарац током школовања”; „Били су ми потребни приходи за издржавање породице”; „Сматрао сам да ми стечене квалификације могу обезбедити стицање додатног прихода” и сл.). Предавачи српског као страног језика своје часове су наплаћивали између 15 и 25 долара, при чему је уочљиво да предавачи са завршеним студијама србистике мање вреднују свој рад од предавача који имају завршене студије страних филологија.¹⁶ Такође, многи од анкетираних предавача су цену својих часова подизали „сходно сопственом развитуку и раду на себи”, саветујући младим колегама да „у почетним фазама рада на платформама понуде нижу цену од уобичајене (али не мању од 15 долара за час)”. Ипак, и једни и други су били задовољни остварним приходима, сматрајући „да се може релативно пристојно живети од сопственог рада” на наведеним платформама. У вези са тим, сви предавачи су сагласни да је потребно вишечасовно ангажовање током целе недеље, рачунајући и викенде („Да би се лепо живело од прихода, неопходно је вишечасовно ангажовање у току дана, односно целе недеље”; „Сваки зарађен динар је резултат вишедневног рада у току недеље”; „Нисам морао да радим викендом, али сам желео да увећам своје приходе”; „Може лепо да се живи од рада на платформама, а све зависи од броја часова који ћемо одржати”). Као добру страну ових платформи предавачи истичу могућност организације радног времена у складу са сопственим жељама и могућностима („Постојање могућности прављења сопственог распореда је најбоља интегрисана функција наведених платформи”; „Платформе омогућавају самосталну организацију радног времена, уз избор броја часова на дневном и недељном нивоу”).¹⁷ Уз стицање одговарајућег прихода, предавачи који су завршавали студије српског као страног језика желели су да, радом на наведеним платформама, стекну одговарајуће радно искуство и ближе се упознају са практичним радом у овој врсти наставе („Након завршених студија српског као страног језика била су ми неопходна практична знања”; „Желела сам да на делу тестирам стечене компетенције”; „Осећала сам да ми је било потребно да стечена теоријска знања применим у пракси”; „То је био најлакши начин да у том тренутку дођем до клијената и научим посао”). Као посебне предности подучавања на платформама предавачи истичу могућност упознавања индивидуализованог рада са ученицима широм света и упознавање жеља, потреба и начина живота

16 Ова група предавача, осим српског, на поменутиим платформама предаје и одговарајући страни језик – енглески, руски или немачки.

17 „У почетку сам радила када је одговарало ученицима. Сада учим да организујем своје радно време да мени одговара, али, наравно, уз разумевање према временским зонама – пре подне или касно после подне”.

појединаца у другим културним и социјалним срединама („Успела сам да направим разлику између индивидуалне и индивидуализоване наставе”; „Упознала сам нове културе”; „Успела сам да свој приступ подучавања прилагодим потребама ученика из различитих делова света, који су, осим километрима, и културолошки доста удаљени”), као и поседовање сопствене слободе у организацији и реализацији часова („Имате буквално сву слободу у организацији курикулума, материјала и избору начина на који ћете радити”).¹⁸

Анализа одговора испитаника нам је такође показала да су се предавачи активно бавили подучавањем српског као страног језика на поменутих платформама између дванаест и тридесет шест месеци, мада међу њима има и оних који предају српски језик странцима дуже од три године. Наведени период предавачи сматрају довољним за стицање компетенција неопходних за каснији рад у приватним школама језика или за предузимање самосталног наставног рада путем интернета (укључујући и оснивање сопствених приватних школа). Као главни узрок одустанка од коришћења платформи за дуже професионално ангажовање предавачи истичу рад „без социјалног и пензионог осигурања”, „плаћање високог пореза компанији која је осмислила и покренула платформу”, као и „плаћање одређеног пореза према новом закону Републике Србије”.¹⁹ У вези са свим наведеним стварима, предавачи саветују своје младе колеге да пронађу најбољи модалитет на који ће, и поред рада на платформи, бити у прилици да „уплаћују себи здравствено и пензионо осигурање, односно да измирују све обавезе према држави”. Ипак, сви предавачи би препоручили својим колегама-почетницима платформу коју су и сами користили, не наводећи њене добре и лоше стране, већ стављајући у први план могућност стицања прекопотребног искуства за професионално обављање позива предавача српског као страног језика. Такође, предавачи препознају добру намеру покретача свих наведених платформи који настоје да спорадично организују обуке у склопу стручног усавршавања својих наставника. Предавачи, који су подучавали на све четири платформе, на прво место стављају платформу *Preply*, на друго место *iTalki*, на треће место *AmazingTalker* и на четврто место платформу *Verbling*, наводећи да је редослед креиран на основу „могућности приступа наставничком тиму на наведеним платформама”, као и „прилагођеношћу корисничког окружења наставним потребама”. Но, испитаници су сагласни у оцени да је реч о платформама које почивају на готово идентичном алгоритму, те да су разлике међу њима минималне (и „готово непостојеће”). Искуснији

18 „Позитивна страна рада на платформи је што не морате да се трудите да ученици дођу до вас, већ вас они сами налазе”.

19 „У Србији је лоше организован процес исплате/наплате, зато што *Preply* узме проценат, *Raupal* такође, а и банка у Србији наплати нешто новца”.

наставници својим млађим колегама упућују савет да пажљиво приступају креирању своје радне биографије, коју сматрају кључним елементом у привлачењу већег броја потенцијалних ученика („Треба обратити пажњу на начин представљања радне биографије, али и тежити добијању позитивних оцена”). Ниједан од анкетираних предавача, иако многи од њих више не користе платформе, не би пропустио прилику да се у раној фази своје каријере опроба у улози предавача српског као страног језика на наведеним платформама.

Веза до чланка у коме се анализирају радне биографије предавача

Закључак

Еволуција савремених информационо-комуникационих технологија током XXI века омогућила је промену начина на који учимо и подучавамо стране језике. Осим коришћења модерних облика наставних средстава (какви су виртуелна паметна табла, електронски интерактивни уџбеници, подкасти и сл.), дошло је до премештања наставе из конвенционалних учионица у виртуелне сале (генерисане путем вештачке интелигенције).²⁰ Предавачи страних језика, укључујући и предаваче српског као страног језика, препознали су могућности економичног и продуктивног наставног рада. Пракса показује да предавачи путем интернета реализују наставу српског као страног језика или под окриљем приватних школа или у самосталној режији, користећи све предности паметног виртуелног окружења. У новије време бележи се тренд раста броја предавача који своје ангажовање остварују путем специјализованих платформи за учење језика. Резултати нашег истраживања су нам показали да наведено није заобишло ни предаваче српског као страног језика. Наиме, свих педесеторо анкетираних предавача је у једној фази своје каријере српски као страни језик подучавало путем неке од четири најпопуларније платформе – *Preply*, *iTalki*, *AmazingTalker* и *Verbling*. То су чинили из најмање два разлога: 1. ради стицања одговарајућег материјалног прихода (у виду плате или хонорара) и 2. ради стицања прекопотребног радног искуства у настави српског као страног језика. Један део предавача се наставом

20 Наташа Спасић (2024: 84) вештачку интелигенцију у настави српског као страног језика препознаје као „савезника у настави” и „помоћни алат”.

српског као страног језика почео бавити силом прилика, услед немогућности проналажења примарног запослења у државним школама, док је други део предавача, сходно завршеним студијама српског као страног језика, желео да тестира стечено теоријско знање и унапреди своје предавачке вештине. Иако се ангажовање на платформама махом своди на период између једне и три године, сви анкетирани предавачи сматрају овај вид ангажовања великим подухватом на почетку професионалне каријере, због чега свесрдно препоручују својим млађим колегама да непосредно пре завршетка студија размисле о могућности пријављивања на неку од горенаведених платформи. Поред могућности стицања искуства и остваривања (одређених) материјалних прихода, рад на платформи омогућава флексибилно радно време и организацију радног дана према сопственим жељама и амбицијама. Нажалост, узев у начелу, рад на овим платформама има и своје негативне стране, као што су рад „на црно“, плаћање високих пореза компанијама и држави и честа отказивања часова (услед неодговорности ученика). Према мишљењу анкетираних професора све четири платформе почивају на идентичним алгоритмима, при чему су највеће разлике у дизајну корисничког интерфејса. Такође, као велики изазов у раду предавачи препознају проналажење већег броја ученика, што је директно условљено начином представљања и обликовања сопствене радне биографије. Наставна пракса и, наравно, резултати истраживања показују нам да се већина предавача, након упознавања са технологијом рада у настави српског као страног језика и стварног стања ствари, најрадије одлучује (у каснијој фази каријере) за прелазак у одговарајуће домаће приватне школе или оснивање сопствене. Све горе речено наводи нас на закључак да је у настави српског као страног језика потребно дизајнирати и реализовати семинаре на којима би се предавачи-почетници упознали са техникама рада и коришћења електронских интерактивних платформи.

Питања, задаци и радни налози за самосталну проверу знања

1. Објасните значај електронских платформи за учење језика у XXI веку.
2. Које платформе за учење српског као страног језика познајете?
3. За коју платформу за предаваче српског као страног језика бисте се најрадије одлучили (водећи се резултатима истраживања)?
4. Покушајте да напишете своју радну биографију за креирање профила на једној од наведених платформи.
5. Које добре стране рада на платформи бисте посебно издвојили?

Цифрирана литература

- Бјелаковић, Исидора, Ајдановић, Јелена (2011). Онлајн курс српског језика као страног: конципирање и реализација. У В. Крајишник (ур.), *Српски као страни језик у теорији и пракси II* (289–296). Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик.
- Дешић, Милорад (2007). Српски језик као страни у теорији и пракси. У С. Танасић (ур.), *Шездесет година Института за српски језик САНУ: Зборник радова I* (267–271). Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Крајишник, Весна (2016). Нека питања из методике наставе српског као страног језика. У В. Крајишник (ур.), *Српски као страни језик у теорији и пракси III* (7–26). Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик.
- Крајишник, Весна, Ломпар, Весна (2012). Концепција онлајн курса српског као страног језика. *Научни саставак слависта у Вукове дане*, 41(3), 167–176.
- Новаковић, Александар (2022). *Уџбенички комадићи у настави српског као страног језика*. Ниш: Филозофски факултет.
- Новаковић, Александар (2024а). Онлајн-ресурси у настави српског као страног језика, *Школски час*, Год. XLII, Бр. 2, 3–14.
- Новаковић, Александар (2024б). *Фрагменти о методици наставе српског као страног језика након Другог светског рата*. Ниш: Филозофски факултет.
- Новаковић, Александар, Јахимовић, Јована (2023). Радне биографије предавача српског као страног језика на онлајн-платформи Препли. *Годишњак за српски језик*, 21, 41–56.
- Спасић, Наташа (2019). *Примена модела обрнуће учионице у обради јединица с њоредбеним и начинским значењем у настави српског као страног језика* (докторска дисертација). Крагујевац: ФИЛУМ.
- Спасић, Наташа (2024). Предности и недостаци вештачке интелигенције у настави (српског као) страног језика. *Лингвометодика*, 1, 81–98.
- Суботић, Љиљана, Дражић, Јасмина (2011). Информатичко-програмска решења за конципирање онлајн курса српског језика. У В. Крајишник (ур.), *Српски као страни језик у теорији и пракси II* (297–305). Београд: Филолошки факултет.

***

- Al-Mahrooqi, Rahma, Troudi, Salah (2014). Using Technology in Foreign Language Teaching. In R. Al-Mahrooqi and S. Troudi (ed.), *Using Technology in Foreign Language Teaching* (1–7). Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.
- Huda, Moh, Janattaka, Nugrananda, Prayoga, Novan (2023). Exploring The Use of Online Resources for English Language Learning: Students' Perspectives. *English Journal Literacy Utama*, 8, 794–802.
- Nazikian, Fumiko, Park, Jisuk (2016). How to Develop “21st Century Skills” in Foreign Language Education. *Japanese Language and Literature*, 50(2), 347–373.

Novković Cvetković, Biljana, Milanović, Aleksandra, Maksimović, Jelena (2023). Student performance assessment in online learning environment. *Facta Universitatis: Teaching, Learning and Teacher Education*, 7(2), 319–328.

Osipov, Ilya, Prasikova, Anna, Volinsky, Alex (2015). Participant behavior and content of the online foreign languages learning and teaching platform. *Computers in Human Behavior*, 50, 476–488.

Radić Branislavljević, Marina, Milovanović, Marina (2014). Savremene tehnologije u nastavi stranih jezika. U: M. Stanišić (ur.), *Međunarodna naučna konferencija Sinteza – Impact of the Internet on Business Activities in Serbia and Worldwide* (500-504). Beograd: Singidunum.

Aleksandar M. Novaković

BASIC OBSERVATIONS OF LECTURERS ON PLATFORMS FOR LEARNING SERBIAN AS A FOREIGN LANGUAGE VIA THE INTERNET

Summary

The subject of this paper is an overview of the opinions of Serbian as a foreign language lecturers about the functionality of the most popular electronic platforms for language learning (*Preply*, *iTalki*, *AmazingTalker*, *Verbling*). The aim is to create a clearer picture of their place and role in teaching Serbian as a foreign language. We used the method of theoretical analysis with the content analysis technique, as well as the descriptive method with the survey technique. The research results showed that these are platforms of a commercial nature whose main goal is to connect lecturers and students. All of them are based on the same algorithmic patterns, enabling the teaching/learning of dozens of foreign languages, including Serbian. Teachers of Serbian as a foreign language prefer teaching our language through the *Preply* and *iTalki* platforms, although there are also those who use the *AmazingTalker* and *Verbling* platforms. The two main reasons why they decide to teach Serbian as a foreign language through the aforementioned platforms are the acquisition of a certain material income, that is, appropriate work experience. All surveyed respondents agree with the recommendation that beginning lecturers should, at one stage of their careers, devote themselves to teaching Serbian as a foreign language through the aforementioned electronic language learning platforms.

Keywords: Serbian as a foreign language, electronic platforms for language learning, lecturers, professional development

Осма лекција

ITALKI У НАСТАВИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА КАО СТРАНОГ

У раду се анализира место и функција онлајн-платформе *iTalki*, са циљем стварања јасније слике о њеним основним карактеристикама, али и предавачима српског као страног језика који је користе. У истраживању су коришћене метода опсервирања, дескриптивна метода и метода теоријске анализе са техником анализе садржаја. Резултати истраживања показују да је платформа веома популарна међу предавачима српског као страног језика. Међутим, супротно очекивањима да ће већину предавача чинити школовани професори српског језика, у улози предавача се махом налазе професори страних језика (енглеског, француског, немачког, шпанског и италијанског), а неретко и особе чија професија није тесно везана за наставу српског/страног језика. Због тога је у потпуности легитимно поставити питање: *Зашто су креатори илaикформе дозволили њакву моћност?* Одговор лежи у чињеници да се њено (тржишно усмерено) функционисање заснива на успостављању баланса између квалитета часова и настојања да се максимизује број наставника (и, самим тим, ученика) који ће је користити. Из тог разлога се посебна пажња посвећује креирању професионалних биографија предавача коришћењем утврђених образаца.

Кључне речи: српски као страни језик, предавач(и), платформе за учење језика, *iTalki*, фриленсер(и)

Увод

Објављене библиографије радова из области (методике) наставе српског као страног језика – Крајишник 1992; Николић 2020; Новаковић 2023 – пружају нам сазнање да су се многи прваци србистичке науке у једном периоду своје професионалне каријере бавили сагледавањем теоријско-методолошких питања ове перспективне научне дисциплине. Од тренутка када се издвојила у самосвојну област па до дана данашњег истражују се, са различитих теоријских становишта, фундаментална питања наставе српског језика као страног – нивои учења језика, обим и подела изучаваних садржаја, квалитет наставних материјала и сл. Међутим, узимајући у обзир услове развоја на-

ставе страних језика, методичари наставе и истраживачи се последњих двадесет година окрећу двама важним питањима – иницијалном образовању наставника српског као страног језика и примени савремених информационо-комуникационих технологија у настави. Иако наизглед припадају различитим сегментима наставе српског као страног језика, реч је веома блиским и међусобно условљеним ентитетима, који у спрези доприносе њеном убрзаном развоју у XXI веку.

О питању иницијалног образовања наставника српског као страног језика говорило се и писало још током првог округлог стола посвећеног настави српског као страног језика (1984), када су Ранко Бугарски (1984: 17) и Никола Кремзер (1984: 31) поставили питања: 1. оптималног стручног профила који се очекује од предавача и 2. његових стварних компетенција. Другим речима, од наставника српског као страног језика очекује се да буде врстан познавалац науке о српском језику, али и уједно озбиљан методичар наставе, јер „не може сваки говорник српског језика да буде и одговарајући наставник” (Велимирац 2016: 28). Од његове компетентности зависи читав наставни процес, али и функционалност ранијепроверених наставних метода. Заснивајући своја истраживања на смерницама из наставне праксе, Милорад Дешић (сада већ давне) 2006. године указује на непостојање студија које би обучиле предаваче „за овакву релативно уску област”, због чега предлаже реформу наставних планова и програма, односно заснивање „студијске групе за српски језик као страни” (Дешић 2006: 127). Препознајући потребу акредитације таквог студијског програма, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу, Филозофски факултет у Новом Саду и Филолошки факултет у Београду реализовали су предложену идеју акредитацијом три студијска програма мастерских академских студија и једног програма основних академских студија (Новаковић 2022в), чији су ефекти (након скоро десет година постојања) видљиви у пракси кроз повећање броја школованих предавача за наставу српског као страног језика.

Паралелно са акредитацијом студијских програма, србисти и методичари наставе исказали су настојање да настава српског као страног језика успешно одговори изазовима у настави страних језика проузрокованих убрзаним развојем савремених информационо-комуникационих технологија. Више предавача у својој наставној пракси, али и у својим научним радовима, сагледава савремене токове развоја наставе српског као страног језика, анализирајући специфичност ове врсте наставе и функционалност онлајн-курсева – Маринковић 2012, 2013; Бјелаковић, Ајдановић 2011; Суботић, Дражић 2011; Крајишник, Ломпар 2012, 2013, 2015; Миљковић 2020; Маринковић 2023. Закључци наведених истраживања указују да је, захваљујући примени савремених инфор-

мационо-комуникационих технологија, дошло до унапређења наставних средстава, умрежавања наставника, размене стеченог искуства, али и промене медијума учења, због чега се данас из конвенционалних учионица прелази у виртуелне сале. Осим што омогућавају ученицима из свих делова света да похађају наставу српског као страног језика без постојања административних баријера и ограничења, нове технологије утицале су и на промену услова рада и реализације наставе. У новом окружењу „наставници имају *обавезу* да се константно усавршавају и побољшавају своју наставну праксу, прихватајући и иновирајући методе подучавања, наставне материјале и форме” (Милановић и сар. 2020: 187).

Методолошке поставке истраживања

Предмет и циљ истраживања

Истраживања у области методике наставе српског као страног језика сведоче да странце српском језику подучавају подједнако професори српског језика (и књижевности) и предавачи страних језика (Кремзер 1984; Дешић 2004; Новаковић 2022а; Новаковић 2022б; Новаковић 2022в). И једни и други препознају потенцијал наставе српског као страног језика, односно њен економски утицај на стабилизацију тржишта рада. Док се настава српског као страног језика у првим деценијама сопственог утемељења реализовала у конвенционалним учионицама института, радничких универзитета и универзитетских центара, након 2010. године се, под утицајем развоја информационо-комуникационих технологија, сели у виртуелне сале. Као посредници између наставника и ученика појављују се многобројне приватне школе (страних језика), које већи део свога пословања заснивају на онлајн-настави. Настојећи да се у свом пословању придржавају економских принципа, ангазоване наставнике саветују да наставу реализују помоћу модерних средстава комуникације – *Скај-ја, Зума, Гуџл Миџа*. Међутим, наставна пракса нам показује да су, осим њих, на тржишту рада присутне иностране приватне школе/компаније, које, из економских разлога, радо запошљавају професоре српског језика као страног, али и које улажу значајна средства за стварање повољног наставног онлајн-окружења. Анализирајући недоумице предавача српског језика као страног у раној фази каријере, Александар Новаковић (2022б: 122-123) истиче да је међу предавачима српског као страног језика и те како популарно коришћење „система за вођено учење” какви су: *Preply, Italki, Verblink* и *Amazing Talker*. У вези са тим, наставници, окупљени у групи на Фејсбуку „Српски језик за странце: група за предаваче”, исказују своју наклоност ка платформама *Preply* и *iTalki*. Доступна научна литература показује нам да о функционалности платформе *Preply* постоји само један рад (Новаковић, Јаћимовић 2023), док нема ниједног који у среди-

ште пажње ставља место и улогу платформе *iTalki* у настави српског као страног језика. Стога је предмет овога рада анализа функције и места платформе *iTalki*, са циљем стварања јасније слике о њеним основним карактеристикама, али и наставницима српског као страног језика који је користе.

Задаци истраживања

У складу са постављеним предметом и дефинисаним циљем истраживања издвојили смо следеће истраживачке задатке:

1. Сагледати место и функцију платформе *iTalki* у савременој настави страних језика.
2. Утврдити број предавача српског као страног језика који наставу реализују путем платформе *iTalki*.
3. Анализирати професионалне компетенције предавача на основу доступних радних биографија.

Методе и узорак истраживања

У реализованом истраживању користили смо методу опсервирања, дескриптивну методу и методу теоријске анализе са техником анализе садржаја. Анализирали смо званични веб-сајт платформе *iTalki* и укупно 41 радну биографију предавача српског језика као страног. За одабир радних биографија на наведеној платформи користили смо интегрисану могућност претраге садржаја уз коришћење алата за избор српског језика. Истраживање је реализовано средином јануара 2024. године, а сви подаци су дескриптивно објашњени и представљени помоћу табела и графикана.

Платформа *iTalki* у настави српског као страног језика

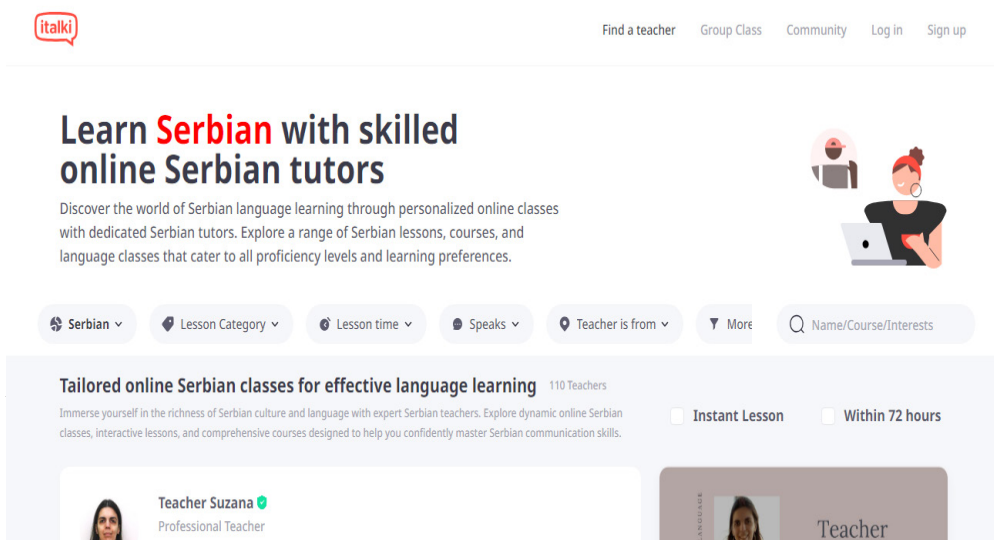
Italki представља једну од најпознатијих платформи на свету за учење језика. Покренута је 2007. године, а њено седиште је регистровано у Народној Републици Кини (Керла, Пивач 2014: 3). Према подацима на званичном веб-сајту, путем ове платформе може се учити преко сто педесет светских језика, укључујући и српски језик. Захваљујући својим карактеристикама, окупља велики број предавача и ученика. Ученик може отпочети процес учења жељеног језика у свега неколико корака, бирајући притом ниво на коме жели да изучава језик, али и наставника за кога сматра да би му на том путу могао помоћи. Том приликом анализира фотографију наставника, основне податке о образовању и искуству, видео-представљање и сл.. Притом, ученик може изабрати да ли жели да:

1. језик учи у групи или индивидуално („један-на-један”),
2. похађа оп-

шти курс језика или курс језика за специјалне потребе, односно 3. часове слушања, говорења, читања, писања и граматике. Препознајући потребе својих ученика-корисника, креатори платформе осмислили су и додатне одељке и наставне материјале: тестове за проверу знања, језичке изазове и подкастове. Нажалост, наведени интегрисани алати нису доступни и за ученике српског језика, већ само за оне који уче енглески, француски, шпански, немачки, јапански, португалски и италијански језик. Платформа има изразито комерцијални карактер, јер своје пословање заснива на максимизацији броја реализованих часова, узимајући одговарајући процентуални део новчаних средстава од наставника за услугу посредовања.¹

У вези са претходнонаведеним је и чињеница да се у улози наставника могу наћи две категорије предавача: 1. „професионални наставници” који своје компетенције документују достављањем званичних диплома о стеченом образовању, и 2. „предвачи из заједнице” (изворни говорници језика и/или добри познаваоци страног језика) који „уживају да друге подучавају језику”. У склопу креирања свог корисничког профила, сви предавачи су у обавези да напишу важне информације о свом професионалном раду, али и да унапред припреме видео-представљање,

Фотографија 1. Кориснички интјерфејс на платформи iTalki

Анализа наставничких профила показала нам је да је у тренутку реализације истраживања 112 предавача српског као страног језика активно користило платформу iTalki, и то: 41 професионални предавач и 71 предавач из заједнице. Међутим, иако би се очекивало да прву групу

¹ Према званичним подацима на веб-сајту, компанија задржава 15% средстава од цене коју је наставник навео као своју.

предавача чине они који имају дипломе о завршеном одговарајућем степу студија језика, пажљиви увид у њихове професионалне биографије открио нам је међу њима има, поред наставника (српског и страних) језика, појединаца са завршеним студијама ненаставничких занимања. Наведени подаци у потпуности се поклапају са чињеничним стањем у научној литератури, која нам показује да су се током историјског развоја наставе српског као страног језика у улози предавача налазили и професори српског језика, професори страних језика (Бугарски 1984; Кремзер 1984; Новаковић 2022), а неретко „особе чија професија није била тјесно везана за наставу српског, нити пак страног језика” (Дешић 2004: 127). Статистичком анализом утврдили смо да највећи број предавача има завршен одговарајући ниво студија енглеског језика (14; 34,15%), српског као матерњег (8; 19,51%), француског (6; 14,63%), немачког (2; 4,88%), шпанског (2; 4,88%), италијанског (2; 4,88%) и српског као страног језика (1; 2,44%). Међу предавачима са завршеним ненаставничким студијама појављују се економисти (4; 9,76%), туризмолог (1; 2,44%) и доктор медицинских наука (1; 2,44%). Такође, код одређеног броја предавача (посебно енглеског језика) као званични документи о завршеним студијама прихваћени су и верификовани сертификати одређених приватних школа. Предавачи махом живе у Србији (33; 80,49%), а затим и у Босни и Херцеговини (3; 7,32%), Сједињеним Америчким Државама (3; 7,32%), Македонији (1; 2,44%) и Шпанији (1; 2,44%). Последњенаведени предавач уједно је и странац који је, током студија шпанског језика, одлично научио српски језик.

Табела 1. Иницијално образовање „професионалних предавача” на платформи *iTalki*

Назив завршених студија	Број предавача	Процентуални удео
енглески језик	14	34,15%
француски језик	6	14,63%
немачки језик	2	4,88%
шпански језик	2	4,88%
италијански језик	2	4,88%
српски језик	8	19,51%
српски језик као страни	1	2,44%
економија	4	9,76%
туризам	1	2,44%
медицина	1	2,44%

Користећи информације о реализованим часовима, утврдили смо да су предавачи из наведене групе („професионални предавачи”) реализовали укупно 3930 часова. Наравно, број реализованих часова далеко је већи уколико се у обзир узму и предавачи друге групе („предавачи из заједнице”), које овом приликом нисмо узели у разматрање. Цена часа српског као страног језика креће се од 5 до 30 долара. Просечна цена часа је 9,23 долара. Предавачи који имају завршене студије српског језика своје часове наплаћују између пет и десет долара, што је далеко мање од предавача који имају завршене студије страних језика (пре свих, француског и шпанског језика).

Своје налоге на платформи *iTalki* предавачи креирају у складу са упутствима компаније, али и сопственим преференцијама, што, са једне стране, утиче на појаву општих места и, са друге стране, креативне слободне предавача која се огледа у избору одговарајућих поступака и метода. Примера ради, осим предавача који исписују своје пуно име и презиме, има и оних који стављају само име (*Душка*), иницијале (*М. К.*), надимке (*Јеленчица*) или псеудониме (*Тичер Мила*). Представљајући себе потенцијалним ученицима, предавачи као најважније информације издвајају: личне особине (флексибилност, отвореност, креативност, организованост), иницијално образовање (врсту и назив студија), радно искуство, сопствена интересовања (путовања, музика, храна и сл.), знање страног језика (*лиценцирани професор језика са више година искуства*), посебно наглашавајући „љубав према подучавању и учењу страних језика”. Притом, користе се енглески, француски и шпански језик, док је српски сведен на најмању могућу меру; пронашли смо га само у представљању једног предавача. Готово сви предавачи настоје да потенцијалне ученике упознају са својим поступцима рада. Тако истичу усмереност ка мотивацији и активацији ученика (кроз стварање ситуација за константан разговор), корекцији грешака, стварању подстицајног окружења за учење језика, али и коришћењу квалитетних наставних материјала (од којих су многи прилагођени потребама самих ученика): аудио и видео записа, фотографија, онлајн-квизова и флеш-картица. Одређени број предавача је, у настојању да привуче пажњу потенцијалних ученика, користио и симболе за повезивање садржаја са њиховом визуелном представом: 🙌 – поздрављање; 🌟 – интересовања; 🧑🏻❤️ – изражавање наде за успостављање нове сарадње; ✅ – посебно истицање садржаја и сл. Неизоставан део креирања радне биографије предавача јесте и представљање путем видео-садржаја. Анализа видео-садржаја показала нам је да предавачи, поштујући правила јавног наступа, настоје да ученике упознају са достигнућима у својој професионалној каријери, наводећи стране језике које познају и користе, радно искуство и завршено иници-

јално образовање.

Веза до званичној ујуишсйва за креирање уводној видео-зайиса

Осим директног обраћања ученику, неретко користе и специјалне видео-анимације за повећање интерактивности свога представљања (летеће фотографије и илустрације, падајућа слова и сл.).

Закључак

Развој наставе српског као страног језика у XXI веку указао нам је на фундаменталне промене које она доживљава под утицајем ширења савремених информационо-комуникационих технологија. Објективни разлози утицали су да се велики процентуални удео наставе из конвенционалних учионица центара и института пресели у виртуелне сале приватних школа, које своје пословање заснивају на коришћењу интернета као медијума комуникације. Захваљујући таквом чињеничном стању, предавачи српског као страног језика своје професионално деловање везали су за већи број онлајн-платформи, које су им омогућиле запослење и стицање одговарајућег новчаног прихода. Осим платформе *Preply*, предавачи користе и платформу *iTalki*, која представља виртуелни простор за подучавање и учење језика. Анализа радних биографија предавача показала нам је да тренутно окупља 112 предавача српског као страног језика, од којих тридесет и петоро има одговарајуће иницијално образовање у области домаће или стране филологије. С обзиром на чињеницу да је реч о платформи чији оснивачи зарађују на основу интереса од сваког реализованог часа, приметна је тежња ка успостављању баланса између квалитета часова и настојања да се максимизује број наставника (и, самим тим, ученика) који ће је користити. Зато, изван свих очекивања, поред предавача који су школовани филолози, можемо наћи предаваче чија професија није повезана са наставом језика или чак само матерње говорнике (који сматрају да им је то довољна квалификација да би предавали српски језик). У таквим тржишним условима предавачи настоје да се представе у најбољем светлу, водећи рачуна о: 1. изради насловне фотографије, 2. креирању видео-представљања и 3. писању професионалне биографије. Притом, уочава се да предавачи користе устаљене обрасце, издвајајући личне особине, иницијално образовање, радно искуство, знање страног

језика, сопствена интересовања, али и посебно методе и технике подучавања српског као страног језика. Статистички подаци на платформи показују да су активни професионални предавачи српског као страног језика одржали близу четири хиљаде часова. Реч је о значајном броју часова, који сведочи о популарности овог вида подучавања. Такође, узимајући у обзир заједно број часова и просечне цене часова, можемо закључити да настава српског као страног језика има одговарајући економски утицај по развој српске привреде. Сходно тренутним показатељима развоја ове врсте наставе, верујемо да ће се употреба анализиране и других сличних платформи у блиској будућности интензивирати.

Питања, задаци и радни налози за самосталну проверу знања

1. Зашто се сматра да не може сваки говорник српског језика бити уједно и предавач?
2. У чему је значај електронске платформе *Иџалки* за наставу српског као страног језика?
3. Које су основне карактеристике наведене платформе?
4. За коју бисте се платформу радије одлучили – *Прејли* или *Иџалки*?
5. Направите наставнички профил на платформи *Иџалки*.

Цитирана литература

- Бјелаковић, Исидора, Ајџановић, Јелена (2011). Онлајн курс српског језика као страног: концепирање и реализација. У: *Српски као страни језик у теорији и пракси II* (ур. Весна Крајишник). Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, 289-296.
- Велимирац, Светлана (2016). Улога наставника српског као страног језика. У: *Српски као страни језик у теорији и пракси III* (ур. Весна Крајишник). Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, 27-35.
- Дешић, Милорад (2004). Српски језик као страни данас. У П. Вучковић (ур.), *Педесет година Института за стране језике: 1953-2000*. Београд: Институт за стране језике, 63-67.
- Дешић, Милорад (2006). Образовање наставника српског језика као страног. У Ј. Вучо (ур.), *Настава језика у реформи образовања*. Никшић: Филозофски факултет, 126-129.
- Крајишник, Ломпар (2015). Искуства у онлајн курсу српског као страног језика за А1 ниво. *Научни саставак слависта у Вукове дане*, 44/3, 75-84.
- Крајишник, Весна, Ломпар, Весна (2012). Концепција онлајн курса српског као

- страног језика. *Научни сасиџанак славистиџа у Вукове дане*, 41/3, 167–176.
- Крајишник, Весна, Ломпар, Весна (2013). Специфичности вежби у онлајн курсу српског као страног језика. *Научни сасиџанак славистиџа у Вукове дане*, 42/3, 115–123.
- Маринковић, Небојша (2012). Учење на даљину и усвајање српског као страног језика. *Научни сасиџанак славистиџа у Вукове дане*, 41/3, 177–184.
- Маринковић, Небојша (2013). Нова терминологија у дидактици српског језика као страног. *Научни сасиџанак славистиџа у Вукове дане*, 42/3, 153–158.
- Маринковић, Милица (2023). Савремене технологије и онлајн лекторат у настави српског језика. *Научни сасиџанак славистиџа у Вукове дане*, 52/1, 365–373.
- Миљковић, Милица (2020). Srpski online – nove mogućnosti za učenike i nastavnike. У: *Српски језик као сџирани у џеорији и џракси IV* (ур. Весна Крајишник). Београд: Филолошки факултет, 487–500.
- Николић, Милка (2020). Библиографија српског као страног језика (1991–2018). У: *Српски језик као сџирани у џеорији и џракси IV* (ур. Весна Крајишник), Београд: Филолошки факултет, 593–623.
- Новаковић, Александар (2022). *Увод у методологију настаџаве српској као сџираној језика*. Ниш: Филозофски факултет.
- Новаковић, Александар (2022). Најчешће недоумице предавача у вези са наставом српског као страног језика. *Филолоџ*, 25, стр. 115–142. ISSN 1986-5864 e-ISSN 2233-1158 УДК 811.163.41:378.147 DOI: 10.21618/fil2225115n
- Новаковић, Александар (2022). Анализа студијских програма српски као страни језик на филолошким и филозофским факултетима у Републици Србији. *Методички виџици*, 13, 13–39.
- Новаковић, Александар (2023). Библиографија радова из области методике наставе српског као страног језика (2018–2023). *Живи језици*, 43(1), 181–195.
- Суботић, Љиљана, Дражић Јасмина (2011). Информатичко-програмска решења за конципирање онлајн курса српског језика. *Српски као сџирани језик у џеорији и џракси II*. Београд: Филолошки факултет. 297–305.

***

- Bugarski, Ranko (1984). Pregršť pitanja o srpskohrvatskom kao stranom jeziku. U: *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”*, Institut za strane jezike, Beograd, 17–22.
- Kerla, Minela, Pivač, Melisa. (2014). Online Teaching in the Context of ITalki-platform and Teaching of French as a Foreign Language, *BU Repository*, accessed December 27, 2023, <https://omeka.ibu.edu.ba/items/show/1092>.
- Krajišnik, Vesna (1992). Bibliografija jugoslovenskih radova o srpskohrvatskom jeziku kao stranom (1960–1990). *Živi jezici*, XXXIV–XXXV/1–4, 184–203.
- Kremzer, Nikola (1984). Didaktičko-metodski aspekt nastave srpskohrvatskog kao stranog. U: *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”*, Institut za strane jezike,

Beograd, 29–33.

Milanović, Aleksandra, Cvetković Novković, Biljana, Maksimović, Jelena (2020). Digital literacy – An important component of future teachers' education. U E. Kopas-Vukašinović, A. Stojadinović (ur.), *The strategic directions of the development and improvement of higher education quality: Challenges and dilemmas*. Jagodina, Vranje: Faculty of Education, 187–199.

Aleksandar M. Novaković

ITALKI IN TEACHING THE SERBIAN LANGUAGE AS A FOREIGN LANGUAGE

Summary

The paper analyzes the place and function of the online platform *iTalki*. The aim is to create a clearer picture of its basic characteristics and the teachers of Serbian as a foreign language who use it. We used the observation method, the descriptive method and the theoretical analysis method with the content analysis technique. The research results show that the platform is very popular among teachers of Serbian as a foreign language. However, contrary to expectations that the majority of lecturers will be trained professors of the Serbian language, the role of lecturers is mainly played by professors of foreign languages (English, French, German, Spanish and Italian), and often people whose profession is not closely related to Serbian/foreign language teaching. Therefore, it is completely legitimate to ask the question: *Why did the creators of the platform allow such a possibility?* The answer lies in the fact that its (market-oriented) functioning is based on establishing a balance between the quality of classes and the effort to maximize the number of teachers (and, therefore, students) who will use it. For this reason, special attention is paid to the creation of professional resumes of lecturers using established forms.

Keywords: Serbian as a foreign language, lecturer(s), language learning platforms, *iTalki*, freelancer(s)

Девета лекција

РАДНЕ БИОГРАФИЈЕ ПРЕДАВАЧА СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА НА ПЛАТФОРМИ *ЛИНКДИН*

Предмет овога рада је анализа радних биографија предавача српског као страног језика на друштвеној мрежи Линкдин, са циљем стварања јасније слике о њиховим професионалним квалификацијама, али и начинима на који се представљају потенцијалним ученицима. Коришћене су метода опсервирања, дескриптивна метода и метода теоријске анализе са техником анализе садржаја. Грађу за истраживање чинило је укупно педесет радних биографија предавача српског као страног језика. Анализа радних биографија показала је да су све обликоване на изузетно професионалан начин уз поштовање препорука и начела добре праксе како у погледу визуелног представљања тако и у погледу њихових садржаја. Иако радне биографије имају унифицирану форму сходно алгоритмима платформе, предавачи настоје да својим био-наративима дају печат аутентичности. У њима, обликујући текст спрема својих компетенција и виђења (методике) наставе српског као страног језика, упознају потенцијалне ученике са иницијалним образовањем и дотадашњим радним искуством, позивајући их на сарадњу. Важан сегмент у обликовању радне биографије имају и прегледи активности корисника на Линкдину – реакције на објаве других корисника/колега, коментарисање садржаја или дељење наставних материјала.

Кључне речи: српски као страни језик, Линкдин, радна биографија, предавач српског као страног језика, лични бренд

Увод

Централну фигуру у настави српског као страног језика има ученик. Но, његови резултати у савладавању језика умногоме зависе од наставника, чије занимање захтева одређену друштвену и професионалну одговорност. Од предавача српског као страног језика очекује се да буде узор у сваком тренутку и у свакој прилици. Он мора одговорити на све друштвене промене и захтеве и као човек и као стручњак. Дакле, професор српског као страног језика је у обавези да прати трендове развоја друштва и образовања, те да

им се прилагођава, не одступајући ни педаљ од друштвених, моралних и професионалних начела. Ранко Бугарски (1984: 17) међу првима поставља питање о неопходним професионалним компетенцијама наставника српског као страног језика. Сагледавање историјског развитка ове научне дисциплине показује нам да су се наставом српског као страног језика бавили подједнако србисти и професори страних језика (Кремзер 1984: 31), који су несумњиво исказивали интересовање да унапреде своје компетенције, а наставу учине ефикаснијом и квалитетнијом. И једни и други су „развијали, свако за себе, свој метод рада, учили се на грешкама и тајно се ослањали на уџбенике страних језика црпећи идеје, моделе и приступе језичкој материји” (Крајишник 2016: 9).

Почетком новог миленијума, а сходно експанзији броја предавача заинтересованих за наставу српског као страног језика, почело је да се размишља о потреби оснивања ускоспецијализованих студијских програма. Професор Милорад Дешић (2006: 127) међу првима је предложио оснивање „студијске групе за српски језик као страни” која би подразумевала изучавање методике наставе страних језика (посебно српског као страног језика), реализацију теоријске и практичне наставе, али и упознавање основа српске културе и цивилизације – војсковође, уметнике, научнике, спортисте, ликовна и музичка остварења, филм, музику, позориште, религију и сл. Другим речима, такве студије би требало да будућим предавачима пруже стручне, методичке, психолошке, комуникативне и социјалне компетенције, захваљујући којима би свој наставнички позив предавач могао да обавља на високом професионалном нивоу. Срећом, свега неколико година након првих упућених апела, катедре за србистику при државним филолошким/филозофским факултетима акредитовале су прве студијске програме – Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу (2014), Филозофски факултет у Новом Саду (2014, 2021), Филолошки факултет у Београду (2015), односно појединачне методичке предмете – Филозофски факултет у Нишу (2021) и Филозофски факултет у Косовској Митровици (2022). Ефекти делотворности наведених студијских програма и предмета видљиви су у наставној пракси кроз повећање удела теоријски, методолошки и практично оспособљених предавача, који својим одговорним радом доприносе популаризацији (методике) наставе српског као страног језика. Осим што реализују наставу са странцима, чести су учесници и посетиоци формалних и неформалних видова стручног усавршавања, чији је циљ додатно унапређивање професионалних компетенција.

Методолошке поставке истраживања

Предмет и циљ истраживања

Развој информационо-комуникационих технологија утицао је на промену начина на који учимо и подучавамо стране језике. За свега двадесет година дошло је до револуционарних техничко-технолошких открића која су променила дотадашњу слику образовања у свету и код нас. Највидљивија промена подразумевала је прелазак из нашироко познатих конвенционалних учионица у виртуелне сале посредством интернета и електронских интерактивних платформи. Наравно, ни настава српског као страног језика по том питању није изузетак. Примера ради, почетком двехиљадитих година српски као страни језик се изучавао на институ-тима, факултетима, у центрима за учење страних језика, на народним и радничким универзитетима и у малим приватним школама (Дешић 1990; Дешић 2003: 66). Но, са експанзијом популарности савремених информационо-комуникационих технологија дошло је до повећања проценту-алног удела наставе српског као страног језика која се реализује путем интернета. Александар Новаковић (2024: 866) бележи да чак 75% преда-вача практикује овај вид подучавања (како из практичних тако и из еко-номских разлога), користећи све предности електронских интерактив-них платформи за учење језика – *Amazing Talker*, *Preply*, *iTalki* итд. Реч је о тржишно оријентисаним платформама које омогућавају аудиовизуелни контакт предавача са ученицима и реализацију већег броја појединачних часова. Све оне функционишу по добропознатим принципима понуде и потражње, при чему ће предавач који представи своју радну биографију на адекватан начин вероватно имати и највећи број полазника. Осим што своје радне биографије представљају путем поменутих платформи, пре-давачи се неретко одлучују и за коришћење специјализоване мреже под називом *Линкдин* (енг. *LinkedIn*). Имајући у виду да до сада није писано о овој мрежи у настави српског као страног језика, предмет овога рада је анализа радних биографија предавача српског као страног језика, са ци-љем стварања јасније слике о њиховим професионалним квалификаци-јама, али и начинима на који се представљају потенцијалним ученицима.

Задаци истраживања

У складу са постављеним предметом и циљем истраживања из-двојили смо следеће истраживачке задатке:

1. Сагледати професионалне компетенције предавача на основу до-ступних радних биографија на платформи *Линкдин*.
2. Издвојити начине писања радних биографија и/или њихових де-

лова на платформи *Линкдин*.

Методе и узорак истраживања

У складу са одређеним предметом, циљем и задацима истраживања у раду смо користили методу опсервирања, дескриптивну методу и методу теоријске анализе са техником анализе садржаја. Грађу за ово истраживање чинило је укупно 50 радних биографија предавача српског као страног језика на платформи Линкдин. Радне биографије су издвојене захваљујући коришћењу интегрисане могућности претраге садржаја према кључним речима: „Serbian as a Foreign Language”, при чему су у разматрање узете радне биографије првих педесеторо предавача српског као страног језика представљених у резултатима претраге. Истраживање је реализовано средином јула 2024. године, а сви подаци су дескриптивно објашњени.

Анализа резултата истраживања

Према подацима доступним на званичном веб-сајту платформе, Линкдин је друштвена мрежа намењена повезивању послодаваца и људи који траже посао/услуге.¹ Настала је са циљем „ефикасног представљања професионалних способности њених чланова, повезивања и што брже спајања послодаваца са ловцима на послове”. Покренуо ју је Рејд Хофман 5. маја 2003. године. Линкдин својим корисницима омогућава да креирају професионални профил, обликујући га на начин који ће бити привлачан потенцијалним послодавцима. Корисници посредством ове друштвене мреже представљају своје радне биографије, односно професионалне/специфичне вештине, изражавајући наду да ће успоставити жељене контакте са циљном групом (Купер, Нејтс 2014: 300). Радне биографије су видљиве свима који користе друштвену мрежу, а напредни алгоритми омогућавају њену дистрибуцију и путем различитих интернет-претраживача. Линкдин данас користе како компаније тако и појединци, који настоје да промовишу себе и своје пословне могућности. У новије време све већи број приватних школа језика и предавача је користи ради промовисања сопственог брэнда и повезивања за потенцијалним ученицима. Том приликом настоје да се придржавају препоручених правила за обликовање професионалне радне биографије: коришћење одговарајуће фотографије, јасно истицање сопствених професионалних компетенција и вештина, издвајање кључних речи (за претрагу), теже аутентичности и активном коришћењу свих интегрисаних могућности друштвене мреже

¹ Линкдин се сврстава у групу изузетно професионалних друштвених мрежа (Џонсон 2021: 85).

(дељења и коментарисања сврсисходних садржаја).²

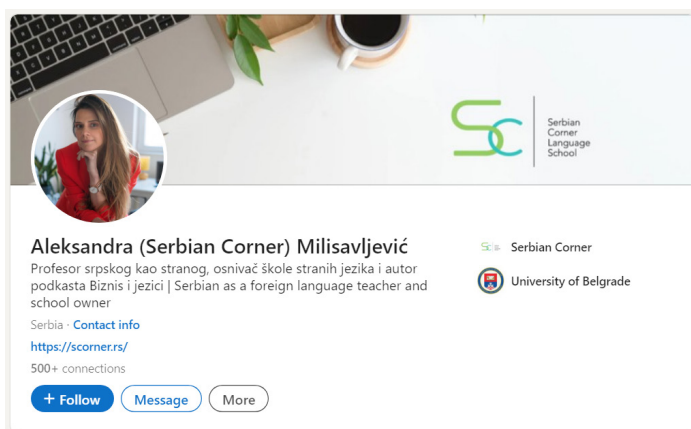
Анализа радних биографија на платформи Линкдин помоћу кључних речи потврдила нам је да је предавачи српског као страног језика такође користе као алат за промовисање сопствених професионалних компетенција. Резултати претраге показују да друштвену мрежу (у тренутку реализације истраживања) користи више десетина предавача српског као страног језика, при чему је грађу за наше истраживање чинило првих педесет радних биографија представљених у добијеним резултатима. Све анализиране радне биографије обликоване су на изузетно професионалан начин уз поштовање свих препорука и начела добре праксе, јер ће предавач који успе да направи најјачи бренд³ вероватно привући и највећи број заинтересованих кандидата. Зато посебну пажњу креатори радних биографија посвећују стварању визуелног идентитета, постављајући професионалне фотографије високе резолуције. Реч је о специјално уснимљеним фотографијама за потребе представљања предавача у духу високог професионализма – портрет на коме предавач позира пристојно обучен са благим осмехом који је уснимљен од стране стручног фотографа. Осим профилне фотографије, платформа Линкдин својим корисницима омогућава постављање насловне фотографије. Анализом профилних фотографија може се приметити да предавачи настоје да у први план истакну своје тренутно ангажовање – рад у приватној школи или промовисање сопствене приватне школе. То неретко чине и коришћењем додатне информације у склопу исписивања основних података у форми *Име (Назив приватне школе) Презиме*, односно сажетог уводног представљања: *Професор српског као страног, оснивач школе страних језика и аутор подкаста*.

Веза до видео-ујучива за креирање профила на илајформи Линкдин

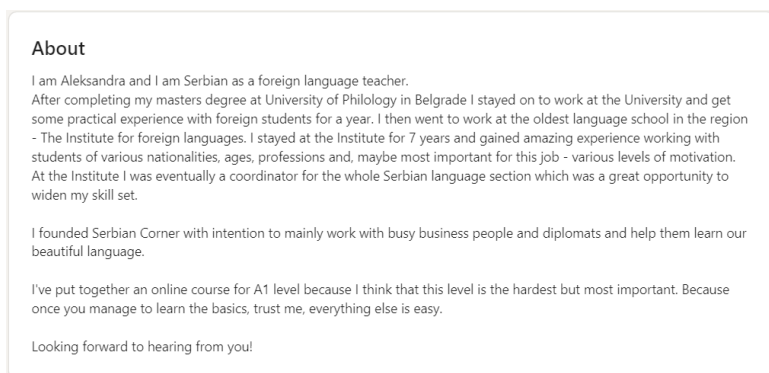
2 Отварање корисничког профила на друштвеној мрежи Линкдин врло је једноставно и подразумева предузимање свега неколико (унапред програмираних) корака.

3 „Лично брендирање укључује свестан напор да се одржи имиџ лично и на мрежи. [...] Одржавање снажног позитивног бренда подразумева доследан напор да се пласирате другима” (Џонсон 2021: 85).

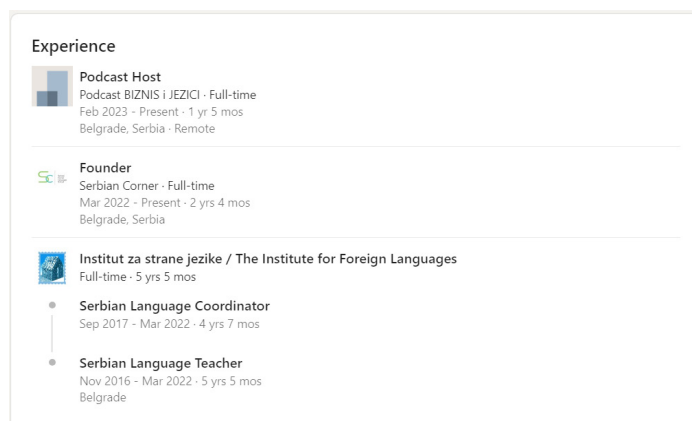
Фотографија 1. Уводни део радне биографије Александре Милисављевић

Пракса је да се наведени подаци исписују, осим српским, и енглеским језиком: *Serbian as a foreign language teacher and school owner*. Дакле, у свим анализираним радним биографијама у форми сажетог представљања издвајају се информације о: образовању и запаженим резултатима (какви су руковођење приватном школом или поседовање вишегодишњег искуства у настави српског као страног језика). Наведене информације посебно се разрђују у одељку *О предавачу* (енг. *About*) у коме наставници настоје да се представе у форми краћег био-наратива, који, према резултатима истраживања, има четвороделну структуру – представљање, иницијално образовање, искуство и позив на сарадњу. Приметно је да предавачи у овом одељку укратко представљају све информације које ће бити касније, кроз разноврсне одељке, представљене у развијенијој форми захваљујући пажљиво креираном алгоритму Линкдина, који „омогућава да се потенцијалним послодавцима представе кључни елементи образовања или искуства” (Купер, Нејтс 2014: 302).

Фотографија 2. Пример одељка *О предавачу* (преузето са профила А. Милисављевић)

Интересантно је да су у свим анализираним радним биографијама аутори текст писали користећи енглески језик. Прве реченице био-наратива користе се за представљање: *Ја сам име и презиме и предавач сам српског језика за странце*. Остатак текста предавачи користе да потенцијалне ученике/послодавце упознају са својим иницијалним образовањем, односно радним искуством и достигнућима у области наставе српског као страног језика. Анализа педесет радних биографија нам је показала да највећи проценат предавача има завршене: основне или мастер студије српског као матерњег језика (25; 50%), мастер студије српског као страног језика у Београду и Новом Саду (10; 20%), основне или мастер студије енглеског језика (8; 16%), руског језика (6; 12%) и немачког језика (1; 2%). Оснивачи Линкдина су за упознавање потенцијалних ученика/послодаваца са образовањем предвидели посебан одељак *Образовање* (енг. *Education*), односно одељак *Лиценце и сертификати* (енг. *Licences & Certifications*), у којима се визуелно упечатљиво (коришћењем иконичких средстава) пописују све неопходне информације. Интересантно је да више од двадесет предавача као посебан сертификат издваја завршену обуку из области српског као страног језика Центра за језик и културу „Азбукум” (Нови Сад). Уз информације у вези са иницијалним образовањем, предавачи истичу и стечено радно искуство, и то издвајајући информације о броју година рада у настави српског као страног језика и о радним местима (институтима, лекторатима, приватним и/или државним школама). Интересантно је да сама платформа Линкдин омогућава предавачима да, пратећи хронолошки ток, визуелно представе све сегменте своје професионалне каријере у оквиру одељака *Искуство* (енг. *Experience*) и *Пројекти* (енг. *Projects*), захваљујући чему могу успоставити контакт не само са ученицима већ и са потенцијалним пословним партнерима.

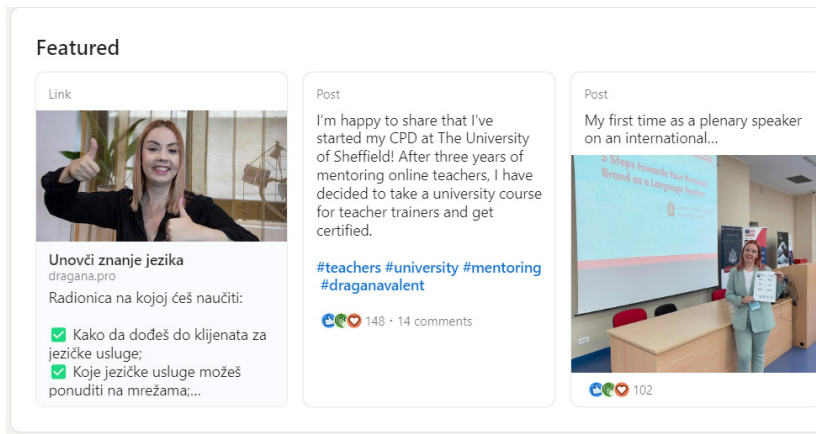

Фотографија 3. Одељак *Искуство* у оквиру радне биографије на Линкдину

Као посебна достигнућа у настави српског као страног језика предавачи издвајају реализоване пројекте у оквиру претходног радног ангажовања или послове оснивања сопствене приватне школе и покретања пројеката који за циљ имају унапређење наставне праксе (израда наставних материјала, покретање подкаста, бављење научним радом и сл.). Приметно је да у одређеном броју радних биографија постоје одређени стереотипи који се односе на истицање чињенице да је претходно пословно ангажовање предавачима помогло да прошире, ојачају и додатно развију стечене вештине предавања српског као страног језика. Такође, предавачи настоје да себе представе у улози посвећеног наставника српског као страног језика, говорећи о лепоти позива и његовој привлачности. Последњи део био-наратива предавачима пружа највише слободе. У њему, сходно своме виђењу ствари и размишљању о наставној пракси, предавачи настоје да убеди потенцијалне ученике/послодавце да су праве особе за сарадњу. То чине издвајајући најважније чињенице у вези са учењем/савладавањем српског као страног језика (на пример, *Српски језик на А1 нивоу је најтежи и најважнији. Када га савладаш, све остало ће бити много лакше*), директно позивајући на сарадњу (*Пошаљи ми поруку ако си прекозана да се разумемо; Да ли желиш да ти чиним јавно српски? Очекујем твоје одговоре; Хајде да учимо српски!*). За разлику од корисника платформе Препли, на којој предавачи користе симболе у представљању радне биографије,⁴ на друштвеној мрежи Линкдин то није случај. Важан сегмент креирања радне биографије на Линкдину јесте преглед истакнутих објава и активности предавача на овој друштвеној мрежи. У ту сврху се користе одељци *Истакнуто* (енг. *Featured*) и *Активности* (енг. *Activity*), у којима се издвајају најзначајније објаве и веб-странице које је предавач сам креирао, посетио и/или коментарисао. Џеспрет Кор и сар. (2020: 3225) сматрају да „послодавци прегледају профиле кандидата током процеса запошљавања”, због чега је потребно да корисници друштвених мрежа активно користе наведене одељке. Реч је о интегрисаном алату који кориснику Линкдина омогућава да оствари контакт са другим предавачима српског као страног језика или да скрене пажњу на себе кроз повећање видљивости објава захваљујући смисленим и садржајним активностима.

4 В. Новаковић, Јаћимовић 2023.

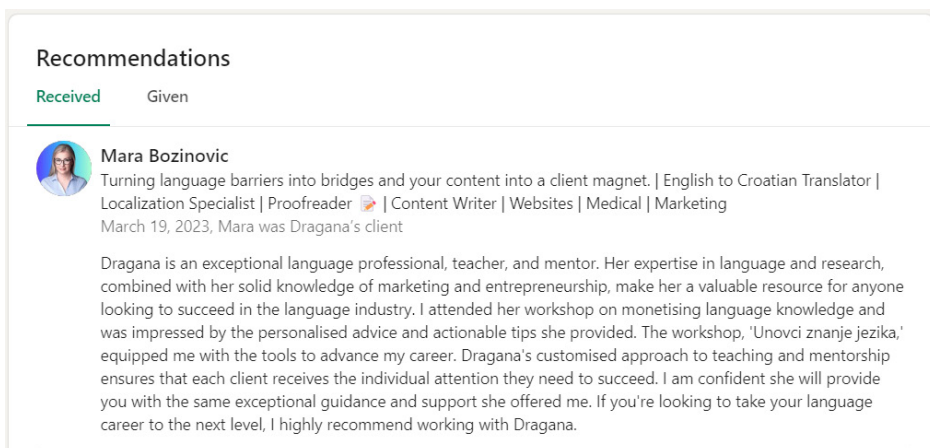

Фотографија 4. Одељак Истакнуто у оквиру радне биографије Драгана Василијевић-Валентић

Предавачи српског као страног језика настоје да члановима заједнице на Линкдину покажу да су активни учесници развоја наставе (српског као страног језика) тако што учествују у промишљању о најважнијим актуелним питањима образовања и едукације. Готово на свим анализираним профилима предавачи су активно дискутовали/дебатовали о студијама србистике, могућностима запошљавања након студија, избору најбољих наставних материјала, животу у Републици Србији и сл. Саставни део радне биографије чини и посебно истицање предавачевих вештина у оквиру одељка *Вештине* (енг. *Skills*). Настојећи да се што боље представе, предавачи издвајају оне вештине које им могу помоћи да брже и једноставније дођу до својих ученика – познавање рада на рачунару, знање страних језик, израда специјализованих текстова и наставних материјала, бављење дигиталним маркетингом и сл. Последњи, али никако мање важан чинилац радне биографије, представља одељак *Препоруке* (енг. *Recommendations*). У њему су пописане све препоруке које је предавач добио од својих ученика, али и они које је и сам упутио својим ученицима и/или колегама. Интересантно је да је више од половине предавача, чије су радне биографије анализирани, упутило препоруку колеги који је организовао одговарајући програм неформалног стручног усавршавања у области наставе српског као страног језика и/или вођења сопствене приватне школе.⁵ Захваљујући препорукама, које су махом изузетно позитивне, предавачи успевају да свој бренд додатно ојачају потврдама резултата претходног рада.

⁵ Александар Новаковић (2024) бележи повећање заинтересованости предавача српског као страног ка видовима неформалног стручног усавршавања који се реализују путем интернета.

Фотографија 5. Изјелг одегька Прејоруке на илајџформе Линкдин

Закључак

Константно унапређивање информационо-комуникационих технологија утицало је (између осталог) и на промену начина на који учимо и подучавамо. Најновија дешавања у области наставе српског као страног језика нам показују да се све већи процентуални удео часова реализује путем интернета, односно помоћу електронских интерактивних платформи. Наиме, предавачи су препознали могућност обављања свог позива на економичнији начин, свдећи трошкове закупа просторија и опреме на најмању могућу меру. Базирајући своје пословање на онлајн-раду, као неизоставан сегмент тржишне утакмице препознали су значај друштвених мрежа и израде сопственог брeнда који ће им помоћи у привлачењу потенцијалних ученика и већих послодаваца (какве су иностране компаније које послују на српском говорном подручју). Предавачи лични брeнд настоје да изграде користећи специјализоване платформе за повезивање предавача и ученика, а у новије време и једну од најпрофесионалнијих друштвених мрежа – Линкдин. Својим корисницима (па и предавачима српског као страног језика) Линкдин омогућава да пажљиво обликују своје радне биографије како би се што објективније и професионалније представили потенцијалним ученицима и послодавцима. Резултати истраживања су нам показали да платформу Линкдин користи више десетина предавача српског као страног језика. Приметно је да је реч махом о предавачима који су, након дугогодишњег рада у институтима, лекторатима и осталим образовним институцијама, отворили сопствене приватне школе и покренули различите онлајн-пројекте (подкасте, пројекте неформалног образовања предавача и сл.). Све анализиране радне биографије написане су у духу изузетне професионалности и уз пошто-

вање свих препорука за коришћење друштвених мрежа овог типа. Осим посебно изражених профилних фотографија, био-наративи писани су јасним, прецизним и формалним језиком, и то обично у виду четвороделног обраћања потенцијалним ученицима и послодавцима – кратко представљање, иницијално образовање, радно искуство и позив на сарадњу. Овај део радне биографије на Линкдину уједно пружа и највише слободе предавачима да свом представљању дају одговарајући ниво аутентичности, те се због тога препоручује да сви будући предавачи посебну пажњу усмере ка осмишљавању овог сегмента радне биографије. Такође, као саставни део радне биографије појављују се преглед активности самог предавача на овој друштвеној мрежи – реакције на објаве других корисника, коментарисање садржаја, дељење материјала и сл. Остали делови радне биографије – образовање, радно искуство, пројекти, вештине, који се понављају у виду засебних одељака, имају висок ниво унифицираности сходно алгоритму по коме Линкдин функционише. Наравно, радне биографије се управо разликују по достигнућима сваког појединачног предавача и, наравно, препорукама ученика и послодаваца са којима је предавач раније сарађивао. Веома су интересантни прикупљени подаци из радних биографија који нам указују на повећање броја предавача са завршеним мастерским студијама српског као страног језика. Несумњиво је да ће се, сходно даљем развоју прилика на тржишту рада, константно увећавати број предавача заинтересованих за онлајн-подучавање српског као страног језика, а чији ће наставни рад директно бити условљен начином на који ће се представити будућим ученицима. Сходно свему горе написаном, можемо закључити да је платформа Линкдин једна од ретких друштвених мрежа која се може користити на професионалан и врло функционалан начин у наставној пракси.

Питања, задаци и радни налози за самосталну проверу знања

1. Покушајте да опишете основне карактеристике платформе Линкдин.
2. На који начин разумете улогу Линкдина у настави српског као страног језика?
3. Издвојите најактивније предаваче српског као страног језика на платформи Линкдин.
4. На који начин предавачи српског као страног језика представљају своје радне биографије?
5. Зашто је важно да предавачи српског као страног језика имају налог на наведеној друштвеној мрежи?

Цитирана литература

- Дешић, Милорад (2003). Српски језик као страни данас, у: П. Вучковић (ур.), *Педесет година Института за стране језике: 1953–2000*, Београд: Институт за стране језике, 63–67.
- Дешић, Милорад (2006). Образовање наставника српског језика као страног, у: Ј. Вучо (ур.), *Настава језика у реформи образовања*, Никшић: Филозофски факултет, 126–129.
- Крајишник, Весна (2016). Нека питања из методике наставе српског као страног језика. У В. Крајишник (ур.), *Српски као страни језик у теорији и пракси III* (7–26). Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик.
- Новаковић, Александар (2024). Запажања о настави српског као страног језика на почетку треће деценије XXI века. *Philologia Mediana*, 16, 861–870.
- Новаковић, Александар, Јаћимовић, Јована (2023). Радне биографије предавача српског као страног језика на онлајн-платформи Препли. *Годишњак за српски језик*, 21, 41–56.
- ***
- Bugarski, Ranko (1984). Pregršt pitanja o srpskohrvatskom kao stranom jeziku. U P. Vučković (ur.), *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”* (17–22). Beograd: Institut za strane jezike.
- Dešić, Milorad (1990). Nastava srpskohrvatskog jezika kao stranog: dosadašnja iskustva i naredni zadaci, u: J. Vučo (prir.), *Učenje jezika, komunikativni pristup i obrazovanje nastavnika*, Novi Sad: Institut za strane jezike i književnosti, 233–237.
- Cooper, Brett, Naatus, Kate Mary (2014). LinkedIn As A Learning Tool In Business Education. *American Journal of Business Education (AJBE)*, 7(4), 299–306.
- Johnson, Katryna. (2021). Using LinkedIn to Teach Students How to Build Their Professional Network and Enhance their Personal Brand. *Global Research in Higher Education*, 4, 83–96.
- Kaur, Jaspreet, Arianayagam, Sheila, Singh, Parmjit (2020). The Usage of Social Media Networks as a Tool by Employers to Screen Job Candidates. *The European Journal of Social & Behavioural Sciences*, 29(3), 3325–3240.
- Kremzer, Nikola (1984). Didaktičko-metodski aspekt nastave srpskohrvatskog kao stranog. U P. Vučković (ur.), *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”* (29–33). Beograd: Institut za strane jezike.

Aleksandar M. Novaković

WORK BIOGRAPHIES OF TEACHERS OF SERBIAN AS A FOREIGN LANGUAGE ON THE LINKEDIN PLATFORM

Summary

The subject of this paper is the analysis of work biographies of Serbian as a foreign language lecturers on the LinkedIn social network. The aim is to create a clearer picture of their professional qualifications, as well as the ways in which they present themselves to potential students. We used observation method, descriptive method and theoretical analysis method with content analysis technique. The material for the research consisted of a total of fifty work biographies of teachers of Serbian as a foreign language. The analysis of work biographies showed that they were all designed in an extremely professional manner with respect to the recommendations and principles of good practice both in terms of visual presentation and in terms of their content. Although work biographies have a unified form according to the platform's algorithms, lecturers strive to give their bio-narratives the appropriate seal of authenticity. In them, shaping the text according to their competences and vision (methodology) of teaching Serbian as a foreign language, they introduce potential students to their initial education and previous work experience, inviting them to cooperate. Reviews of users' activities on LinkedIn are also an important segment in shaping a work resume - reactions to posts by other users/colleagues, commenting on content or sharing teaching materials.

Keywords: Serbian as a foreign language, LinkedIn, work biography, teacher of Serbian as a foreign language, personal brand

Десета лекција

ПРЕДЛОГ ПРОГРАМА ЛЕТЊЕ ШКОЛЕ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КУЛТУРЕ ЦЕНТРА ЗА СРПСКИ КАО СТРАНИ, НЕМАТЕРЊИ И ЗАВИЧАЈНИ ЈЕЗИК НА ФИЛОЗОФСКОМ ФАКУЛТЕТУ У НИШУ

У лекцији је представљен предлог програма прве Летње школе српског језика и културе Центра за српски као страни, нематерњи и завичајни језик на Филозофском факултету у Нишу. Коришћена је дескриптивна метода и метода теоријске анализе са техником анализе садржаја. Водећи се примером добре праксе у организовању летњих школа својих колега из центара за српски као страни језик, чланови Департамента за србистику осмислили су предлог програма летње школе српског језика и културе у Нишу током јула 2023. године. Програм Летње школе обухвата наставне и факултативне активности, чији су циљеви да странци: 1. унапреде своје знање српског језика, 2. стекну нова сазнања о српској традицији, историји и култури и 3. изграде нова пријатељства. Планирано је да током двонедељног трајања летње школе полазници имају укупно двадесет и осам часова српског језика (усклађених са нивоом знања), шест предавања, пет радионица, девет излета и посета, два часа српских традиционалних игара, две филмске пројекције и једну традиционалну српску вечеру. Предлог реализације летње школе добар је показатељ да је Центар за српски као страни и нематерњи језик стасао у квалитетну организациону јединицу за проучавање (методике) наставе српског као страног језика.

Кључне речи: српски језик, летња школа, Филозофски факултет, Центар за српски као страни и нематерњи језик, Ниш

1. Увод

У свајање културолошких садржаја представља важан сегмент наставе српског као страног језика и битно обележје савременог приступа подучавању страног језика. „Језик је тако не само повезан са колективним особинама једне заједнице, већ је изнад свега израз најинтимнијег унутрашњег света појединца који у процесу интерлокуције изражава своја убеђења, идеје и погледе на свет” (Перишић Арсић 2018: 96). Да би студент овладао (српским као) страним

језиком, мора упоредо са развојем своје језичке компетенције прихватити обрасце културе у којој се дати језик користи као матерњи. „Учење страног језика данас у великој мери подразумева и истовремено стицање широког знања о датој цивилизацији и култури” (Спасић 2019: 392). У научној литератури о значају културе при учењу страног језика користе се два термина – „култура са малим К” и „култура са великим К” (Крамш 2013: 58). Под термином „култура са малим К” подразумева се усвајање друштвенокултурних вредности, норми и веровања, док се под термином „култура са великим К” подразумева стицање знања о постигнућима једне заједнице и у себе укључује знања о историји, географији, књижевности, ликовној и музичкој уметности, архитектури, етнологији и др. (Томалин и Степлински 1993). Ученик који спозна важност наведених садржаја биће у стању да оствари успешну комуникацију и интеракцију са српским домицилним становништвом, у потпуности се прилагођавајући своме „новом” окружењу. Јелена Редли (2018: 84) истиче да су наставник и уџбеник „два главна фактора која омогућавају успешно усвајање културних образаца страног језика”. Наставник српског као страног језика мора бити свестан да он ученицима из иностранства није само предавач, него и домаћин, будући да је припадник земље у коју су странци дошли. Од поступања самог наставника зависи хоће ли се странци на српској земљи осећати добро, угодно, сигурно или пак бити препуштени себи и суочени са многобројним (у датом тренутку несавладивим) изазовима. Уџбеници, као друга важна карика, требало би да садрже аутентичне материјале о културним достигнућима српског становништва, али и да буду тако дидактичко-методички обликовани да на организован начин учествују у њиховом представљању страним студентима. Програми за учење српског језика и уџбеници структурирани су тако да поучавање српске културе не буде занемарено, већ да буде пропорционално заступљено у складу са могућностима ученика. Тако се елементи српске културе уводе у наставу од најнижег ступња поучавања српског (као страног) језика. Примера ради, поучавање се одвија у распону од једноставних елемената српске културе, као што су писмо, језик, градови, паркови, преко елемената свакодневне културе, обичаја и обележја, па све до сложенијих и стручних текстова о специфичним појавама у култури. Међутим, у новије време се као врло функционално средство упознавања са културолошким садржајима у настави српског као страног језика појављују летње и зимске школе српског језика, историје и културе, које на интерактиван начин странцима приближавају културолошке аспекте живота у Републици Србији, Црној Гори и Републици Српској.

Летња (или зимска) школа (српског као) страног језика представља организовану активност интезивног савладавања страног језика и

укључивања садржаја из области културе у језичку наставу. Реч је о интердисциплинарном подручју рада које обухвата изучавање садржаја из различитих наставно-научних области (какве су историја, културологија, географија, политикологија, етнологија, филмологија, музикологија, ликовна уметност и сл.) кроз реализацију многобројних интерактивних активности.¹ Летња (или зимска) школа српског језика јесте специјално дизајнирани курс, који треба да у кратком временском року заинтересоване ученике-странце (обично млађе животне доби), упозна са важним и интересантним темама о српском језику и историји, односно култури српскога народа. При планирању летње школе неопходно је садржаје прилагодити нивоу познавања српскога језика, како би сви кандидати били у равноправном положају. Похађање летње школе нема облигаторни карактер, јер ученици-странци самостално доносе одлуку о томе да ли желе или не да учествују у њеној реализацији. Као што јој само име каже, организује се у време летњих или зимских месеци, и то из најмање два разлога практичне природе. Први разлог је то што су током наведених месеци, у складу са свеукупном организацијом школства и живота, ученици-странци на распусту или на годишњем одмору. Други разлог је у директној вези са организацијом рада током школске године организатора летњих школа, који током летњих (и/или зимских) месеци имају највише слободних људских и материјалних ресурса за реализацију наведених активности. Осим регуларне наставе српског као страног језика (у виду индивидуалног или групног облика рада), летња (и зимска) школа обухвата низ активности којима се странци ближе упознају са културолошким аспектом живота на српском говорном подручју. Такве активности укључују реализацију радионица (народног плеса, сликарства, етномузике, упознавања са народном ношњом и гастрономијом), одржавање занимљивих предавања, организацију једнодневних или вишедневних излета до значајних географских локалитета, посете концертима, позоришним представама и сл. Досадашња пракса нам показује да организација летњих (и/или зимских) школа има, осим наставног потенцијала, и велики економски значај за развој туризма као привредне гране. С једне стране, ученици-странци препознају летње (и/или зимске) школе као повољне наставно-туристичке понуде да за релативно мало новца боље савладају српски језик и ближе упознају српско домицилно становништво и његов живот. С друге стране, организатори препознају могућност стицања директне економске користи, али и промовисања туристичких потенцијала Републике Србије, Републике Српске и Црне Горе. Према

¹ Практика показује да учешће у летњим школама има корисне ефекте на побољшање квалитета образовања.

упутству Европског универзитета мора² организација успешне летње (и/или зимске) школе подразумева реализацију шест корака, који укључују: 1. покретање иницијативе (одређивање типа студија, датума, места, величине, броја учесника), 2. унутрашњу припрему (одређивање организатора, академске подршке, логистичке и финансијске подршке), 3. спољну припрему (одређивање група, организационог одбора, избор наставног особља, планирање буџета), 4. практичну припрему (завршно рекламирање и комуникацију, логистичку организацију), 5. реализацију догађаја и 6. спровођење евалуације и писање извештаја.

Методолошке поставке истраживања

Предмет и циљ истраживања

Историјски развитак наставе српског као страног језика у Републици Србији, Црној Гори и Републици Српској сведочи нам да се зачеци организације летњих (и зимских) школа српског језика за странце (у једноставнијем значењу наведених синтагми) могу пронаћи у време реализације ове врсте наставе при народним и радничким универзитетима. Александар Новаковић (2023: 243–244) бележи да су осамдесетих и деведесетих година прошлога века странци, поред обраде језичких садржаја, врло често са наставницима одлазили на екскурзије (обилазећи знаменита места тадашње Југославије), у позориште, у биоскоп, у кафиће или чак у диско-клубове, прослављали националне празнике, гледали спортске емисије и утакмице, што је било чин интезивног укључивања културолошких садржаја у језичку наставу. Добру (наставну) праксу задржали су и умногоме унапредили центри за српски као страни језик при филолошким и филозофским факултетима у земљи, значајне научне институције (попут Матице српске у Црној Гори), али и друге научно-образовне институције и приватне школе српског језика. Водећи се примером својих колега са катедри за српски језик у Београду и Новом Саду, а захваљујући десетогодишњем искуству рада са странцима у оквиру Центра за српски као страни, нематерњи и завичајни језик, наставници и сарадници Департмана за србистику на Филозофском факултету Универзитета у Нишу осмислили су програм „Летње школе српског језика и културе”. Стога је предмет овога рада представљање предлога програма прве Летње школе српског језика и културе са циљем стварања јасније слике о његовом потенцијалу у унапређењу наставе српског језика као страног.

Задаци истраживања

У складу са постављеним предметом и дефинисаним циљем истраживања формулисали смо следеће истраживачке задатке:

2 Веб-адреса до коришћеног упутства: <http://skr.rs/ziSl>.

1. Представити програм Летње школе српског језика и културе.
2. Извршити класификацију садржаја летње школе према подручјима рада.

Методе и узорак истраживања

У раду смо користили дескриптивну методу и методу теоријске анализе са техником анализе садржаја. Грађу за ово истраживање чинио је предлог програма Летње школе и културе Центра за српски као страни, нематерњи и завичајни језик. Истраживање је реализовано средином августа 2023. године, а сви подаци су дескриптивно објашњени и представљени помоћу табела.

О Летњој школи српског језика и културе на Филозофском факултету у Нишу

Идеја о организацији Летње школе српског језика и културе потекла је од чланова Департмана за србистику, који већ десет година успешно подучавају странце нашем језику у Центру за српски као страни, нематерњи и завичајни језик на Филозофском факултету у Нишу. Александар Новаковић (2021) пописује све активности ангажованих наставника и сарадника Центра, показујући да је Центар прерастао у озбиљну организациону јединицу која се бави проучавањима у области методике наставе српског као страног језика. У намери да се делатност Центра прошири, у складу са расположивим људским и материјалним ресурсима, на седници Департмана, а касније и на седници Наставно-научног већа, донета је одлука о припреми и реализацији летње школе, чији су циљеви: 1. учење и усавршавање знања из српског језика за све нивое (почетни, средњи, напредни), односно 2. упознавање живота у аутентичној српској средини. Предложено је да у реализацији Летње школе учествују сви чланови Департмана за србистику кроз директан рад са пријављеним полазницима, и то кроз: 1. часове српског језика, 2. предавања и радионице, 3. посете географским локалитетима и културним добрима, 4. присуствовање музичком програму и филмској пројекцији и 5. одласке у традиционалне српске ресторани и дружења са студентима српског језика и књижевности.

Курс српског језика за странце

Курс српског језика за странце представљао би основу активност током Летње школе. Реализоваће се свим радним данима у периоду од осам сати ујутру до дванаест часова поподне. Похађајући четири (везана) часа сваког дана, полазници курса би током две недеље боравка

имали укупно по 28 часова српског језика. Наставу на курсу реализоваће шест наставника, у складу са нивоом познавања језика полазника Летње школе. Захваљујући спроведеном улазном тесту *Test Your Serbian*, био би утврђен ниво познавања српског као страног језика, а сви ученици подељени у три групе: почетну, средњу и напредну. Том приликом би били коришћени уџбеници који су у Центру за српски као страни и нематерњи језик основна наставна средства, и то: *Реч њо реч* (Институт за стране језике, Београд), *Више од речи* (Институт за стране језике, Београд) и *Су-иер српски* (Азбукум, Нови Сад) (Новаковић 2021: 960–961), као и унапред припремљени наставни материјали реализатора курса. Планирано је да се током трајања курса реализују по два текућа тестирања на свим нивоима, са циљем провере напретка полазника курсева. Захваљујући повратној информацији, наставници би на лицу места прилагођавали садржаје својих курсева потребама, могућностима и жељама ученика. Завршни тест је планиран као завршна активност летње школе, а свим полазницима (који га успешно положи) биће додељен одговарајући сертификат, као и потврда о учешћу у програму Летње школе Центра за српски као страни и нематерњи језик Филозофског факултета Универзитета у Нишу.

Предавања и радионице за полазнике Летње школе

Осим курса српског језика за странце, неизоставан сегмент реализације Летње школе чиниће предавања и радионице. Током трајања Летње школе планирано је одржавање шест предавања и пет радионица, чији је циљ да полазнике курсева ближе упознају са културолошким аспектима живота у Републици Србији, најважнијим личностима које су обележиле вишевековну српску традицију, али и занимљивостима о српском језику и језичкој култури. Реализација предавања и радионица планирано је наизменично (почев од првог дана Летње школе), при чему ће се у средишту пажње полазника Летње школе наћи основне идентитетске црте српства – хришћанство, ћирилица, светородна династија, писменост, косовски завет.

Планирана предавања у оквиру Летње школе

Прво предавање у оквиру Летње школе под називом *Светлородна лоза Немањића*³ упознаће полазнике са значајем који имају у српском народу и наслеђем које су њени припадници – Стефан Немања, Свети Сава, Стефан Првовенчани, Свети краљ Милутин, Душан Силни – оставили

3 Наставна пракса нам показује да током редовних курсева српског језика ученици немају много могућности да се ближе упознају са темељима српства и улогом коју су чланови ове породице имали током вишевековне историје српског народа.

српском народу. Осим упознавања са њиховим биографијама, посебан осврт биће стављен на њихов ктиторски рад, упознавање са многобројним задужбинама на српским просторима и на средњовековну књижевност која представља „значајан конституент српског националног идентитета од свог постанка до данас” (Каралић, Ранђеловић 2022: 500).

Другим предавањем *Марко Краљевић у српској књижевности и култури* полазници курса ће бити упознати са портретом горостасног српског јунака и улогом коју је током векова имао међу припадницима српске заједнице. Реализатори радионице потрудиће се да своја запажања поткрепе одговарајућим стиховима из епских песама из циклуса о Марку Краљевићу, остављајући могућност полазницима Летње школе да и сами рецитију научене стихове.

Треће предавање под називом *Вук Стефановић Караџић – књижевник и реформатор српског језика и правописа* биће посвећено упознавању полазника Летње школе са личношћу и професионалном биографијом Вука С. Караџића, као и са његовим радом на реформи језика и правописа.

Четврто предавање реализоваће под називом *Српски ђаци и ђесници које стиранци моју да читају* имаће циљ да полазнике Летње школе упозна са књижевним опусом српских стваралаца које би странци, у складу са нивоом познавања језика, могли неометано да читају и разумеју. Иначе, у методичкој литератури врло добро су познати позитивни ефекти које примена песме може имати у настави српског као страног језика (Матрусова 2016: 380; Спасић, Новаковић 2025).

Пето предавање *Срби од Дубровника до Македоније* представиће најзначајније српске писце који су своја дела стварали на српском језику, али и упознале полазнике Летње школе са значајем који су одређени локалитети на датом географском простору имали за српски народ и државу.

Шесто предавање под називом *Српски филм у двадесетом и двадесет и првом веку* биће посвећено упознавању странаца са најважнијим достигнућима српске кинематографије, при чему ће фокус бити усмерен на она дела која странци могу разумети на почетном и средњем нивоу.

Планиране радионице у оквиру Летње школе

Прва радионица под називом *Ред речи у српском језику* треба да полазницима Летње школе укаже на потенцијалне проблеме приликом учења српског као страног језика и пружи одговор на питање *Који је њо љавилан ред речи у реченици?* Реч је о веома значајном питању приликом учења српског као страног језика, јер иако је у српском језику ред речи релативно слободан, „странци се тешко сналазе у употреби заменичких

и глаголских енклитика” (Новаковић 2022: 105).

Током друге радионице под називом *Ћирилица као ѿемељ срѣсѣва* учесници радионице ће имати прилику да се упознају са историјским развитком српског ћириличног писма, њеним значајем за очување традиције српскога народа и језика, али и најновијим дешавањима у вези са очувањем њеног статуса, јер историју културе не чини само њена прошлост него и садашњост.

Током треће радионице под називом *Од дијалекатѣ до сѣандарг-ној срѣској језика* полазници Летње школе ће се упознати са основним особинама српских дијалеката, учити разлике међу њима, али и сагледати однос између дијалеката и стандардног српског језика. Питање односа дијалекта и стандардног језика посебно долази до изражаја у настави српског као страног језика, јер странци, ступајући у односе са српским домицилним становништвом, непрекидно откривају богатство српскога језика скривено у народним говорима. Зато је тема посебно заинтересовала полазнике Летње школе, и то оне на вишим нивоима познавања језика.

Циљ четврте радионице под називом *Основе срѣске кулѣуре* биће да се полазници Летње школе упознају са основним нормама живота и деловања у српској друштвеној заједници, како би, уколико донесу такву одлуку, неометано могли да се интегришу међу домицилно српско становништво.

Током пете радионице под називом *Колико су заисѣа ѿешики срѣски акценѣи?* реализатори ће настојати да полазнике ближе упознају са природом српског акценатског и прозодијског система, али и да на одговарајућим примерима, у складу са нивоом познавања језика, увежбају изговор српских гласова, речи и реченица.

Посете географским локалитетима и културним добрима

Важан сегмент реализације Летње школе представљају ненаставне активности обиласка значајних географских локалитета и културних добара. Историја нам сведочи да се Град Ниш одувек налазио на раскршћима путева, те се, у складу са тим, у самом граду и његовој ближој околини налази више важних локалитета, које странци, када га први пут посете, морају обавезно обићи. Планом реализације Летње школе предвиђено је да се током њеног трајања обиђу значајни локалитети и културна добра.⁴ Тако ће полазници Летње школе имати прилику да са својим предметним професорима и предавачима обиђу девет географских локалитета и културних добара.

⁴ Дејан Антић и Јелена Вучковић (2021: 241) сматрају да посете музејима и музејским установама „треба да представљају саставни део у развоју туризма у Србији”.

Датум	Локалитет / Културно добро
1. јул 202X. године	Нишка тврђава (Ниш)
2. јул 202X. године	Беле-кула (периферија Ниша)
3. јул 202X. године	Чегар (периферија Ниша)
4. јул 202X. године	Медијана (периферија Ниша)
5. јул 202X. године	Спомен-парк Бубањ (периферија Ниша)
6. јул 202X. године	Логор Црвени Крст (Ниш)
7. јул 202X. године	Нишка Бања
8. јул 202X. године	Народни музеј (Ниш)
9. јул 202X. године	Парк Светога Саве и црква Светог Константина и царице Јелене (Ниш)

Присуствовање музичком програму и пројекцији филмова

Планом Летње школе српског језика и културе Центра за српски као страни и нематерњи језик планиране су и додатне музичке и филмске активности. Захваљујући професионалној сарадњи са Факултетом уметности, у амфитеатру Филозофског факултета у Нишу биће одржан специјалан час српских традиционалних игара за све полазнике Летње школе. Такође, уз плесни програм, 12. и 13. јула одржаће се, у истом амфитеатру, пројекције два филма – *Чудотворни мач* (1950) и *Лајање на звезде* (1998). Избор филмова направљен је у складу са одговарајућом тематиком (мотиви бајки и познатог романа), као и могућност њихове пројекције без кршења закона о ауторским правима.

Одлазак у ресторане и дружење са студентима српског језика и књижевности

Како нам (наставна) пракса показује, странци највише воле уживање у традиционалној српској храни и пићима – ракији и квалитетним винима. Настојећи да што више одговоре на жеље и потребе странаца, организатори Летње школе испланирали су вечерња окупљања у традиционалном српском ресторану. Странци ће током две вечери дегустирати најпознатија српска јела и пробати најквалитетнија пића домаће производње. Друштво ће им правили и студенти српског језика и књижевности, оснажујући међусобне контакте и формирајући нова целоживотна пријатељства.

Закључак

Развој методике наставе српског као страног језика, почев од средине XX века, кретао се у правцу усвајања добре наставне праксе при-

хваћене у подучавању страних језика (пре свих, енглеског, француског, немачког и шпанског). Осим теоријских знања и методологије наставног приступа, у настави српског као страног језика одомаћио се концепт летње (и/или зимске) школе као организоване активности интензивног савладавања језика и садржаја из области културе домицилног становништва. Почев од деведесетих година прошлог века, када су се појавили зачеци летњих (и/или зимских) школа у оквиру наставе српског као страног језика на народним/радничким универзитетима, летња школа препозната је као значајна активност како за саме ученике тако и за њиховог организатора. Наиме, ученици имају прилику да, у време летњег или зимског распуста, наставе са учењем српског језика, а организатори да стекну искуство, економску корист и промовишу туристичке потенцијале наше земље. Зато данас у Републици Србији, Републици Српској и Црној Гори постоји више центара и приватних школа/организација које се баве организацијом летњих (и/или зимских) школа.

Вођени примером добре наставне праксе својих колега из земље и блиског окружења, наставници и сарадници на Департману за србистику Филозофског факултета у Нишу детаљно су испланирали прву Летњу школу српског језика и културе у оквиру десетогодишњег деловања Центра за српски као страни и нематерњи језик. Летња школа ће бити реализована у првој половини јула у нади да ће окупити заинтересоване кандидате из већег броја светских земаља. Организатори летње школе настојали су да испланирају двонедељни боравак странаца у Нишу осмисле и реализују тако да активности обухвате и наставни рад – курс српског језика за странце, предавања и радионице, али и факултативне активности – излете, обиласке, екскурзије, пројекције филмова, српске традиционалне вечере, којима би странци, осим језичких знања, стекли и знања о историји и култури српског народа. Током њеног трајања сви чланови Департмана за србистику пружиће свој допринос у приближавању особеног света српског језика, упознавању странаца са знаменитим личностима (попут Светога Саве, Краља Милутина, Марка Краљевића, Вука Стефановића Караџића и др.), али и сагледавању основних идентитетских симбола (на којима почива српство) – ћирилицом, православљем и патријархалним васпитањем. Детаљно планирање Летње школе усмерено је ка задовољству полазника, са циљем остављања позитивног утиска, у нади да ће исказати жељу да поново посете Ниш и прикључе се реализацији нових курсева српског језика и летњих (и/или зимских) школа. Притом, успешно окончање Летње школе биће добар показатељ успешности рада Центра за српски као страни, нематерњи и завичајни језик и његових чланова на унапређењу (методике) наставе српског као страног језика.

Веза до веб-сајта Центра на Филозофском факултету у Нишу

Питања, задаци и радни налози за самосталну проверу знања

1. На који начин бисте дефинисали летњу школу српског као страног језика?
2. Која је основна функција летње школе у учењу српског као страног језика?
3. Које летње школе српског као страног језика бисте посебно издвојили?
4. Изнесите мишљење о квалитету предлога летње школе на Филозофском факултету у Нишу?
5. Који значај има летња школа по институцију која је организује и реализује?

Цитирана литература

- Антић, Дејан, Вучковић, Јелена (2021). Установе културе као носиоци развоја националног идентитета и културног туризма. *Зборник радова Филозофског факултета у Приштини*, LI/1, 237–261.
- Каралић, Елизабета, Ранђеловић, Бранислав (2022). Наставни садржај српске средњовековне књижевности у основној школи и у гимназији и стандарди постигнућа ученика. *Црквене студије*, 19, 499–512.
- Матрусова, Александра (2016). Песме у настави српског као страног језика. У В. Крајишник (ур.), *Српски као страни језик у теорији и пракси III* (379–385). Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик.
- Новаковић, Александар (2022). *Увод у методiku наставе српског као страног језика*. Ниш: Филозофски факултет.
- Спасић, Наташа (2019). Аутентичност српске културе у дидактичким материјалима српског као страног језика за А ниво (лингвокултуролошки аспект). У Д. Бошковић и др. (ур.), *Брендови у књижевности, језику и уметности*: Крагујевац: ФИЛУМ, 387–407.
- Спасић, Наташа, Новаковић, Александар (2024). Место и функција песама у настави српског као страног језика. *Филолој*, 15, 64–83.

***

- Kramsch, Claire (2013). Culture in Foreign Language Teaching. *Iranian Journal of Language Teaching Research*, 1, 57-78.
- Perišić Arsić, Olja (2018). Različiti aspekti kulture u udžbenicima srpskog jezika kao stranog. U I. Živančević Sekeruš, Ž. Milanović (ur.), *Deveti međunarodni interdisciplinarni simpozijum Susret kultura* (95-105). Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Redli, Jelena (2018). Razvijanje interkulturalne svesti u radu sa studentima srpskog jezika kao stranog. U Živančević Sekeruš, Ž. Milanović (ur.), *Deveti međunarodni interdisciplinarni simpozijum Susret kultura* (83-93). Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Tomalin, Barry, Stempleski, Susan (1993). *Cultural Awareness*. Oxford: Oxford University Press.

Aleksandar M. Novaković

**PROGRAM PROPOSAL OF THE SERBIAN LANGUAGE AND CULTURE
SUMMER SCHOOL OF THE CENTER FOR SERBIAN AS A FOREIGN,
NON-MOTHER AND HERITAGE LANGUAGE AT THE FACULTY OF
PHILOSOPHY IN NIŠ**

Summary

The paper presents the program proposal of the first Summer School of Serbian Language and Culture of the Center for Serbian as a Foreign, Non-Native and Native Language at the Faculty of Philosophy in Niš. We used the descriptive method and the method of theoretical analysis with the content analysis technique. Guided by the example of good practice in organizing summer schools of their colleagues from centers for Serbian as a foreign language, members of the Department of Serbian Studies devised a proposal for a program of a summer school of Serbian language and culture in Niš during July 2023. The Summer School program includes teaching and optional activities, the goals of which are for foreigners to: 1. improve their knowledge of the Serbian language, 2. gain new knowledge about Serbian tradition, history and culture, and 3. build new friendships. It is planned that during the two-week duration of the summer school, the participants will have a total of twenty-eight hours of Serbian language (adjusted to the level of knowledge), six lectures, five workshops, nine trips and visits, two hours of Serbian traditional dances, two film screenings and one traditional Serbian dinner. The proposal to implement the summer school is a good indicator that the Center for Serbian as a Foreign and Non-Mother Language has become a quality organizational unit for the study (methodology) of teaching Serbian as a foreign language.

Keywords: Serbian language, summer school, Faculty of Philosophy, Center for Serbian as a Foreign and Non-Mother Language, Niš

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

Наша пажња у овом уџбенику била је усмерена ка сагледавању статуса (методике) наставе српског као страног језика у XXI веку, који су обележили процеси имплементације савремених информационо-комуникационих технологија у све сфере живота. Настојећи да успешно одговори изазовима модерног образовања, настава српског као страног језика претрпела је одговарајуће промене. Наиме, посвећени проучаваоци наставне праксе помно прате њено прилагођавање потребама друштвене заједнице и привреде. Са једне стране, ова врста наставе омогућава успешну и директну интеграцију већег броја иностраних држављана у српску говорну заједницу, док, са друге стране, утиче на развој економије, туризма и стабилизацију тржишта рада. Носиоци промена у онлајн-окружењу јесу предавачи, који су и сами препознали неопходност убрзане трансформације (методике) наставе српског као страног језика. Ново време поставило је пред њих комплексне захтеве како у погледу иницијалног образовања и стручног усавршавања тако и у погледу реализације наставе. Акредитацијом студијских програма за образовање предавача српског као страног језика омогућено је оспособљавање квалитетних наставних кадрова спремних да успешно обављају свој професионални позив. Међутим, промена образовне политике и приближавање наставе српског као страног језика тржишним условима рада утицало је на појаву потребе укључивања свих предавача у процесе целоживотног учења и усавршавања, због чега су важно место на том путу добили програми неформалног усавршавања предавача. Појавивши се као одговор заједнице предавача српског као страног језика на растуће захтеве наставе страних језика, омогућили су у исто време ширење свести о значају методике наставе српског као страног језика и размену искуства стечених у наставној пракси. Притом, почетак коришћења брзих интернет-веза утицао је на прелазак предавача и ученика из конвенционалних учионица у виртуелне сале, која постају места успостављања сврсисходних онлајн-заједница предавача (јединствених у словенском свету), али и функционалног подучавања странаца српском језику. У вези са последњим, српски језик се странцима (као што је то био случај и у периоду након Другог светског рата) предаје у центрима за српски као страни језик, на институтима, у приватним школама, које

своје пословање прилагођавају потребама и могућностима самих ученика, реализујући наставу и уживо и путем интернета. Посебан значај у последњих десетак година добиле су електронске платформе за учење језика комерцијалног карактера, програмиране да омогуће успостављање контакта између предавача и заинтересованих ученика. Заједно са већим бројем приватних школа (чији су власници неретко предавачи српског као страног језика) утичу на стабилизацију тржишта рада, омогућавајући свршеним студентима србистике (и страних језика) проналазак радног места („у струци”) и прилив новчаних средстава неопходних за пристојан живот. Но, рад у тржишно оријентисаним условима подразумева стицање најразноврснијих знања и вештина из области методике наставе српског као страног језика, укључујући поседовање богатог радног искуства, дигиталних компетенција и познавање основа предузетништва, администрације и маркетинга. Будући развој (методике) наставе српског као страног језика директно ће зависити од способности предавача да се прилагоди новим тенденцијама у развоју наставе страних језика у другој четвртини XXI века. Зато ће пресудну важност имати настојања србистичких катедри на пољу модернизације студијских програма (посебно српског као страног језика), али и постојање спремности за покретањем различитих видова стручног оспособљавања и усавршавања предавача. На крају крајева, на популарност (методике) наставе српског као страног језика директно утичу и економско-политичка дешавања у земљи и свету. Ако је судити по приликама у последњих седамдесет и пет година, можемо констатовати да (методику) наставе српског као страног језика чека светла будућност.

ИНДЕКС ПОЈМОВА

- А**
Амејзинг Токер (енг. AmazingTalker) 59, 62, 66, 95, 97, 98, 99, 100, 101, 103, 104, 107, 111, 123
- Б**
билтен 12, 24, 45, 47–54
- В**
вебинар 15, 17, 24, 26, 27, 31, 34, 37, 39, 47
- Д**
Дискорд 64
- З**
запошљавање 12, 83, 85, 86, 91, 128, 129
- И**
индивидуални приступ 17, 75, 78, 103, 112, 137
Италки 12, 59, 62, 66, 95, 97, 98, 99, 100, 101, 103, 104, 107, 109, 111–119, 123
- Ј**
Јутјуб 64
- К**
конференција 16, 21, 46, 50, 53
- Л**
летња школа 12, 135–147
- Линкдин 24, 63, 75, 121, 123–131
- Н**
неформално образовање 12, 15, 16, 18, 23–27, 31, 46, 47, 50, 122, 129, 130, 149
- О**
обука 15–17, 21, 22, 23, 28, 47, 75, 88, 103, 127
- П**
подкаст 63, 64, 97, 104, 113, 125, 128, 130
Препли 59, 62, 63, 66, 68, 92, 95, 97–99, 100, 101, 103, 104, 106, 107, 111, 116, 117, 123, 132
привреда 116, 149
- Р**
радионица 15–17, 22, 24, 26, 46, 47, 50, 135, 137, 139, 140, 142, 145
Редит 57, 60, 63
- Т**
тржиште 66, 71, 76, 77, 85, 87, 88, 90, 91, 111, 131, 149, 150
туризам 114
- Ф**
форум 26, 31, 33, 34, 37–43,
фриленсер 63, 64, 109

РЕГИСТАР АУТОРА

- А**
Ајџановић, Јелена 97, 105, 110, 117
Алмахроки, Рахма 96, 106
Ал-Џарф, Рејма 42
- Б**
Банаух-Бјелановић, Бланка 72, 79
Бикман, Леондард 65, 68
Бјелаковић, Исидора 73, 80, 97, 105, 110, 117
Брборић, Вељко 72, 79
Бугарски, Ранко 17, 19, 32, 45, 54, 58, 68, 72, 80, 84, 92, 110, 114, 118, 122, 132
- В**
Василијевић Валент, Драгана 31, 36, 37
Велимирац, Светлана 32, 64, 68, 84, 89, 92, 110, 117
Вентура, Тод 49, 54
Вукадиновић, Зора 77, 80
Вучковић, Петар 28, 54, 55, 68, 69, 79, 80, 92, 117, 132
- Д**
Дељанин, Јована 24, 31, 38, 48, 50, 51
Дешић, Милорад 17, 18, 19, 20, 21, 23, 25, 27, 28, 46, 54, 59, 68, 72, 73, 76, 77, 79, 80, 84, 85, 92, 96, 105, 110, 111, 114, 117, 122, 123, 132
Димитријевић, Наум 42, 68
Дражић, Јасмина 106, 110, 118
- Ђ**
Ђурић, Остоја 32, 58, 69, 72, 80
- И**
Ивић, Павле 71, 79
Јањић, Марина 13, 73, 79, 142, 175
Јаћимовић, Јована 59, 63, 68, 72, 79, 87, 92, 97, 98, 106, 111, 128, 132
Јовановић, Марија 35
- К**
Каралић, Елизабета 141, 146
Карбони, Лиса 42
Костадиновић, Саша 20, 27, 85, 92
Крајишник, Весна 13, 15, 18, 21, 27, 32, 46, 47, 54, 58, 64, 68, 72, 73, 79, 80, 84, 92, 97, 105, 106, 109, 110, 117, 118, 122, 132, 146
Крамш, Клер 136, 146

Кремзер, Никола 17, 19, 28, 32, 45,
55, 84, 87, 92, 110, 111, 114,
118, 122, 132

Кричковић, Милица 31, 37

Кука, Ермин 16, 28, 32, 35, 46

Купер, Брет 124, 132

Л

Ломпар, Весна 97, 106, 110, 117

М

Маринковић, Мирјана 42, 59, 68,
72, 79

Маринковић, Небојша 73, 79, 110,
117

Марјановић, Марија 35

Матрусова, Александра 146

Милисављевић, Александра 126

Миловановић, Марина 96, 106

Милутиновић, Десанка 32, 141

Миљковић, Милица 97, 110, 118

Минић, Весна 35

Мутавцић, Предраг 59, 68

Н

Николић, Биљана 58, 73, 79

Николић, Милка 15, 18, 21, 27, 118

Новокмет, Слободан 22, 28

О

Осипов, Илија 99, 106

П

Павићевић, Миљана 16, 23, 28

Перишић Арсић, Оља 136, 146

Петровић, Данијела 16, 23, 28

Р

Радић Бранисављевић, Марина 106

Редли, Јелена 136, 146

Рељић, Митра 43

Ружић Петровић, Јелена 31, 39

С

Скривенер, Џим 16, 28

Стојичић, Војкан 59, 68

Суботић, Љиљана 73, 80, 97, 106,
110, 118

Т

Томалин, Бери 146

Ф

Флечер, Гејл 38, 42

Х

Халидеј, Михаел Александар 65,
69

Хармоко, Дананг 38, 42

Ш

Шормаз, Горан 35, 36

ИЗ РЕЦЕНЗИЈА

РЕЦЕНЗИЈА УЏБЕНИКА НАСТАВА СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА У XXI ВЕКУ ДОЦ. ДР АЛЕКСАНДРА НОВАКОВИЋА

Настава српског као страног језика представља једну од најдинамичнијих и најперспективнијих области савремене србистике. У контексту све израженијих глобализацијских токова, миграција, академских размена и дигитализације образовања, потреба за систематичним проучавањем наставе српског као страног језика постаје не само научна, већ и друштвена и културна нужност. Савремено доба поставља пред предаваче и истраживаче бројна питања — од избора наставних модалитета, преко примене дигиталних алата, до професионалног профила предавача у виртуелним и традиционалним учионицама. Управо наведеним питањима бави се уџбеник Александар Новаковић у уџбенику *Настава српског као страног језика у XXI веку*, у коме (аутор) настоји да пружи одговоре на кључна питања наставне праксе српског као страног језика на почетку треће деценије XXI века, обједињујући теоријска сазнања, резултате истраживања и искуства из саме наставне праксе. Његов значај огледа се у систематизацији постојећих знања, али и у иницирању нових истраживачких праваца, чиме ова публикација постаје значајан ресурс за студенте, наставнике, методичаре и истраживаче у области србистике и наставе српског као страног језика. Уџбеник је резултат вишемесечних истраживања, од којих су многи радови приређени у облику лекција. Аутор је доследно примењивао дескриптивну и аналитичку методологију, користећи литературу из релевантних библиографија и актуелне изворе, укључујући научне радове, интернет-садржаје и сазнања из властите праксе.

Садржај уџбеник чине предговор, десет лекција, закључна разматрања, регистар аутора, индекс појмова и изводи из рецензија. У *Предговору* аутор указује на основну намеру писања уџбеника – бележење актуелног стања у настави српског као страног језика и упоређивање постојећег стања са стањем које је било актуелно с краја XX и на почетку XXI века. Свака лекција обogaћена је кључним речима, резимеом на енглеском језику, пописом коришћене литературе, као и задацима за проверу знања, што представља дидактички промишљен концепт погодан за рад у настави на универзитетском нивоу. Лекције у уџбенику су насловљене тако да јасно указују на садржај који је у њима обрађен: 1. *Могућности формалног и неформалног образовања и усавршавања предавача српског као страног језика*; 2. *Актуелни процеси неформалног стручног усавршавања предавача српског као страног језика*; 3. *Билингвизам у настави српског као страног језика*; 4. *Критеријуми избора модалитета учења српског као страног језика из перспективе ученика*; 5. *Настава српског као страног језика у при-*

вайним школама; 6. Основни критеријуми запошљавања предавача српског као страног језика у приватним школама; 7. Основна зајажња предавача о илајформама за учење српског као страног језика иушем интјернетја; 8. *Italki* у настјави српског као страног језика; 9. Радне биојрафије предавача српског као страног језика на илајформи Линкдин; 10. Предлој јројрама Лейње школе српског језика и кулјуре Ценјира за српски као страног, немајтерњи и завичајни језик на Филозофском факултјету у Нишу. У наведеним лекцијама аутор обрађује важне тема у области савремене наставе српског као страног језика – од формалног и неформалног образовања предавача, преко специфичности наставе у приватним школама, до улоге савремених интернет платформи као што су *Italki* и *LinkedIn* у раду предавача. Реч је о драгоценом уџбенику не само за студенте већ и за практичаре, истраживаче и све оне који желе да унапреде своја знања у овој области. Највећи допринос уџбеника огледа се у томе што: 1. систематизује знања о формалним и неформалним видовима образовања предавача српског као страног језика, 2. анализира савремене онлајн-платформе и њихову примену у настави, 3. доноси предлоге за унапређење наставне праксе, 4. повезује теоријска сазнања са актуелном наставном праксом и 5. нуди конкретне идеје за даље истраживање и унапређење ове области.

Прва лекција (*Мојћностји формалној и неформалној образовања и усавршавања предавача српског као страног језика*) посвећена је могућностима формалног и неформалног образовања и усавршавања предавача, при чему се детаљно анализирају доступни студијски програми, курсеви, семинари и други облици професионалног развоја наставника. Друга лекција (*Актуелни јројрама неформалној стјручној усавршавања предавача српског као страног језика*) надовезује се на ову тему, фокусирајући се на актуелне програме неформалног стручног усавршавања, као што су радионице, вебинари и специјализовани семинари, са нагласком на улогу предавача-практичара у њиховом креирању. Трећа лекција (*Билтен у настјави српског као страног језика*) истражује функцију билтена као средства размене искустава међу предавачима, док четврта (*Критјеријуми избора модалитјетја учења српског као страног језика из јерсјектјиве ученика*) анализира критеријуме које сами ученици користе приликом избора модалитета учења српског као страног језика. У петој лекцији (*Настјава српског као страног језика у приватним школама*) аутор сагледава праксу у приватним школама, посматрајући специфичности организације рада и избора наставних материјала, док шеста лекција (*Основни критеријуми запошљавања предавача српског као страног језика у приватним школама*) систематизује основне критеријуме које кандидати морају да испуне приликом запошљавања у таквим установама. Седма (*Основна зајажња предавача о илајформама за учење српског као страног језика иушем интјернетја*) и осма (*Italki у настјави српског као страног језика*) лекција посвећене су настави путем интернета: прво кроз општа запажања о најзначајнијим платформама, а потом и кроз детаљну анализу употребе платформе *Italki* као примера успешне праксе. Девета лекција (*Радне биојрафије предавача српског као страног језика на илајформи Линкдин*) фокусира се на професионално позиционирање предавача српског као страног језика на именованој платформи, указујући на значај дигиталног умрежавања и

представљања радних биографија предавача. Коначно, десета лекција (*Предлої програма Летње школе српскої језика и кулїуре Центра за српски као страни, нематерњи и завичајни језик на Филозофском факултету у Нишу*) доноси предлог програма летње школе српског језика и културе Центра за српски као страни, нематерњи и завичајни језик на Филозофском факултету у Нишу. Уместо класичног закључка, у завршним разматрањима уџбеника истиче се потреба за даљим институционалним уређењем области наставе српског као страног, посебно кроз оснивање јединствене платформе или тела које би систематизовало информације о програмима образовања и усавршавања, као и пружио подршку наставницима у њиховом професионалном развоју. На тај начин, ова публикација не само што рекапитулира досадашња достигнућа већ отвара путеве за будућа истраживања и конкретне акције усмерене на унапређење наставе српског као страног језика у XXI веку.

Сви представљени садржаји намењени су младим истраживачима и методичарима наставе са циљем олакшања процеса сагледавања наставне праксе у XXI веку и пружања смерница за успешније дављење наставом српског као страног језика. Представљени на логичан и ефикасан начин остављају довољно простора будућим истраживачима за креирање нових истраживања. На основу свега реченог, топло препоручујем уџбеник за објављивање, верујући да ће допринети унапређењу наставе на предмету *Методика наставе српскої као страної језика* у оквиру мастер академских студија Србистике на Филозофском факултету у Нишу.

Проф. др Марина Јањић

РЕЦЕНЗИЈА УЏБЕНИКА ДОЦ. ДР АЛЕКСАНДРА НОВАКОВИЋА
ПОД НАЗИВОМ НАСТАВА СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА У XXI ВЕКУ

Развој наставе српског као страног језика последњих деценија обележава етапа прелаза са традиционалних облика наставе на савремене дигиталне формате. Управо ту динамичну промену аутор уџбеника *Настава српског као страног језика у XXI веку* Александар Новаковић прати кроз свеобухватну анализу стања, могућности и перспектива наставе српског као страног у савременом контексту. Овај уџбеник, као резултат вишемесечног истраживања и педагошког рада, представља значајан допринос србистици и методици наставе српског као страног језика. Аутор у предговору поставља оквире истраживања, полазећи од историјских претпоставки развоја ове наставне дисциплине, али се одмах јасно позиционира у актуелне трендове XXI века. Јасно и сажето описује начин на који савремене информационо-комуникационе технологије утичу на наставну праксу, истичући актуелност теме. Уџбеник је, пре свега, намењен студентима мастер студија који похађају наставу на предмету *Методика наставе српског као страног језика* на Филозофском факултету у Нишу, али и широј академској и професионалној јавности која се бави наставом српског као страног језика.

Структура уџбеника је јасна и функционална. Састоји се од десет тематских лекција у којима се на систематичан начин обрађују важне теме из наставне праксе: 1. *Могућности формалног и неформалног образовања и усавршавања предавача српског као страног језика*; 2. *Актуелни програми неформалног стручног усавршавања предавача српског као страног језика*; 3. *Билингвизам у настави српског као страног језика*; 4. *Критеријуми избора модалитета учења српског као страног језика из њерсејектине ученика*; 5. *Настава српског као страног језика у приватним школама*; 6. *Основни критеријуми зајоншљавања предавача српског као страног језика у приватним школама*; 7. *Основна зајажњања предавача о љајформама за учење српског као страног језика љујем инјернетја*; 8. *Italki у настави српског као страног језика*; 9. *Радне биографије предавача српског као страног језика на љајформи Линкдин*; 10. *Предлој програма Лејње школе српског језика и куљуре Центја за српски као страног, не-мајерњи и завичајни језик на Филозофском факултету у Нишу*. Свака лекција садржи кључне речи, сажетак на енглеском, као и задатке за проверу знања, што уџбеник додатно приближава савременим образовним стандардима. Прва лекција се бави могућностима формалног и неформалног образовања и усавршавања предавача српског као страног језика. У њој се даје систематичан преглед иницијалног образовања и професионалног развоја наставника. Истраживање показује да се ови облици образовања могу поделити на формалне – студијске програме на филолошким и филозофским факултетима – и неформалне, као што су семинари, вебинари и радионице. Лекција наглашава значај континуираног професионалног развоја, али и указује на недовољно развијен систем

обуке за ову наставничку специјализацију. У другој лекцији се наставља са анализом актуелних програма неформалног стручног усавршавања предавача. Посебна пажња посвећена је вебинарима као најзаступљенијем облику обуке, који омогућавају хоризонталну размену искустава и решавање конкретних наставних проблема. Истраживањем су обухваћена четири програма, што лекцији даје снажан практични карактер. Трећа лекција анализира употребу билтена у настави српског као страног језика. Билтени се посматрају као савремени наставни материјали који ученицима пружају увид у српску културу, традицију и начин живота. У лекцији се издваја њихова методичка вредност. Четврта лекција посвећена је критеријумима избора модалитета учења српског као страног језика из перспективе ученика. Аутор указује на различите факторе који утичу на избор начина учења: финансијске могућности, расположивост времена, техничке предуслове, али и личне склоности. Посебно је наглашен растући значај индивидуализоване наставе и флексибилност коју она пружа полазницима течајева. Пета лекција анализира специфичности наставе српског као страног језика у приватним школама. Аутор се бави положајем предавача, организацијом наставе и условима рада. Шеста лекција додатно осветљава наведену тему, фокусирајући се на основне критеријуме запошљавања предавача у приватним школама. Седма лекција усмерава пажњу на запажања предавача о платформама за учење српског као страног језика путем интернета. Истичу се искуства наставника са различитим платформама, њихове предности, али и ограничења. Посебно је вредна ауторова анализа начина на који ове платформе утичу на динамику наставе и комуникацију са полазницима. Осма лекција у потпуности је посвећена једној од најпопуларнијих платформи за онлајн-наставу — *iTalki*. Лекција садржи детаљну анализу могућности које ова платформа пружа, као и искуства наставника који су је користили. Истичу се и практични савети за профилисање предавача, прилагођавање наставних метода онлајн-окружењу и комуникацију са полазницима из различитих културолошких средина. Девета лекција обрађује тему професионалног представљања предавача на друштвеним мрежама, са посебним акцентом на платформу *LinkedIn*. Лекција пружа увид у значај креирања професионалног профила, израде радне биографије и изградње личног брэнда, што је новина у методичкој литератури овог типа. Десета лекција доноси предлог програма Летње школе српског језика и културе, који је осмишљен у оквиру Центра за српски као страни, нематерњи и завичајни језик на Филозофском факултету у Нишу. Програм је детаљно разрађен — обухвата наставне активности, културне садржаје, радионице и излете. Циљ програма је да полазницима омогући не само напредовање у познавању језика, већ и интеграцију у српску културолошку средину, као и развој међународних пријатељстава.

У закључку, *Настава српског као страног језика у XXI веку* представља темељан и користан универзитетски уџбеник. Највећа вредност овог дела је у томе што аутор не остаје само на дескрипцији стања, већ иницира расправу о даљем развоју наставе српског као страног језика у савременом друштву. Његов рад осветљава како историјски контекст, тако и савремене проблеме и тенденције, остављајући простор за нове идеје и истраживања. Као такав, уџбеник

заслужује место у настави методике српског као страног језика и препоручује се као обавезна литература за студенте, наставнике, али и све оне који желе да разумеју комплексност и перспективе развоја ове наставне области.

Проф. др Јелена Максимовић

РЕЦЕНЗИЈА
„НАСТАВА СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА У ХХІ ВЕКУ“
ДОЦ. ДР АЛЕКСАНДРА НОВАКОВИЋА

Уџбеник „Настава српског као страног језика у ХХІ веку“ доц. др Александра Новаковића представља свеобухватан преглед савремених тенденција у домену теоријских концепата и практичне реализације наставе српског језика као страног. Аутор је уџбеник конципирао на основу ранијих и актуелних сагледавања мање истражених питања у вези са савременом наставом српског језика као страног, а која су методички и тематски прилагођена, прије свега, праћењу наставе на предмету Методика наставе српског као страног језика на Филозофском факултету у Нишу. Посебан нагласак стављен је на важну позицију предавача у доба интензивне дигиталне трансформације образовања, чиме овај уџбеник постаје и важан извор за истраживаче, али и наставнике који желе да унаприједи своја знања, вјештине и тржишну конкурентност. Ослањајући се на вишемјесечна истраживања наставне праксе и сопствене раније радове и искуства, аутор грађу организује у десет тематских лекција које обухватају кључне аспекте стручно-методичког рада у овој области, као и могућности за даљи развој и унапређење.

Рукопис се састоји од предговора, десет тематски и јасно организованих лекција (1. Могућности формалног и неформалног образовања и усавршавања предавача српског као страног језика, 2. Актуелни програми неформалног стручног усавршавања предавача српског као страног језика, 3. Билтен у настави српског као страног језика, 4. Критеријуми избора модалитета учења српског као страног језика из перспективе ученика, 5. Настава српског као страног језика у приватним школама, 6. Основни критеријуми запошљавања предавача српског као страног језика у приватним школама, 7. Основна запажања предавача о платформама за учење српског као страног језика путем интернета, 8. *Italki* у настави српског као страног, 9. Радне биографије предавача српског као страног језика на платформи *Линкдин*, 10. Предлог програма Летње школе српског језика и културе Центра за српски као страни, нематерњи и завичајни језик на Филозофском факултету у Нишу), закључног поглавља, индекса појмова и регистра аутора, те садржи 170 страница. Свака лекција садржи апстракт и кључне ријечи, увод, методолошке поставке истраживања, задатке истраживања, кратак опис метода, техника, интрументата и узорака истраживања, анализу резултата и закључак, те питања, задатке и радне налоге за самосталну провјеру знања, списак кориштене литературе и сажетак на енглеском језику. С обзиром на јасну и систематичну структуру, рукопис функционише као поуздано и методички ваљано конципирано наставно средство, које студентима не нуди само готове информације него и низ извора за даље проучавање, као и методичну апаратуру за самосталну провјеру знања и критичко промишљање о изнесеним ставовима и закључцима.

Уџбеник на почетку доноси преглед могућности формалног и неформалног образовања и усавршавања предавача српског језика као страног, те анализу актуелних програма стручног усавршавања. Као значајан елемент унапређења статуса методике наставе српског језика као страног и додатне легитимације наставне праксе у овој области, наглашено је оснивање бројних студијских програма који заинтересованим студентима сада нуде могућност формалног образовања у домену наставе српског језика као страног, те оснивање центара и интитута при постојећим високошколским установама који су специјализовани за извођење наставе за странце и континуиране обуке предавача српског језика као страног. Посебна пажња посвећена је програмима неформалног образовања наставника који се развијају у складу са потребама тржишта, односно све већом потражњом за квалификованим и искусним предавачима. Новаковић детаљно разматра и специфичности рада у приватним школама, критеријуме запошљавања, као и искуства предавача са различитим онлајн-платформама (*Preply, iTalki, LinkedIn*) које данас имају значајну улогу у настави и професионалном позиционирању предавача. Завршна лекција доноси конкретан приједлог програма Летње школе српског језика и културе Центра за српски као страни, нематерњи и завичајни језик на Филозофском факултету у Нишу, чиме се књига заокружује практичним моделом који интегрише наставу језика и културолошки садржај, скрећући пажњу тиме на још један важан аспект који би настава (сваког) страног језика требало да обухвати.

Аутор у предговору јасно поставља циљеве овог уџбеника. Преглед актуелног стања у настави српског језика као страног у трећој деценији XXI вијека (уз поређење са стањем с краја XX и почетка XXI вијека) представља значајан увид у развој методике наставе, али и наставне праксе, конкретних проблема и изазова са којима се методичари и предавачи још увијек суочавају, те сугерише могуће развојне токове и питања која ће бити важна за ову област у наредним годинама и деценијама. Настава српског језика као страног све је масовнија и популарнија и када је у питању број ученика, али, реципрочном, и када је у питању број наставника. Стога је уџбеник, иако је, првенствено, намијењен студентима филолошких факултета и будућим предавачима, користан и свима који се баве наставом и методиком српског језика као страног. Одабрани концепт, који обједињује теоријска разматрања, примјере из праксе и задатке за провјеру знања, чини уџбеник функционалним и у наставном и у истраживачком контексту.

Умјесто закључка, аутор пружа свеобухватну анализу изазова и могућности које стоје пред наставом српског језика као страног у савременом друштвеном и технолошком контексту. Новаковић истиче и значај цјеложивотног учења предавача, развоја дигиталних компетенција, као и усвајања предузетничких вјештина потребних за рад у тржишно оријентисаним условима. Посебно препознаје електронске платформе и приватне школе као важне актере у развоју и теоријских и практичних методичких концепата, али и популаризацији српског језика међу странцима. Према његовој процјени, будући развој методике наставе српског као страног језика зависиће од модернизације студијских програма, системске подршке стручном усавршавању и праћења глобалних тенденција у настави страних језика.

Уџбеник „Настава српског као страног језика у XXI веку“ представља вриједан допринос методичкој литератури у области србистике. Њена највећа вриједност лежи у споју теоријске утемељености, актуелних и конкретних примјера, те практичних смјерница, што је чини драгоцјеним приручником за студенте, младе наставнике и истраживаче који желе да разумију и унаприједе савремену наставу српског језика као страног.

Због свега наведеног, са задовољством препоручујемо рукопис „Настава српског као страног језика у XXI веку“ доц. др Александра Новаковића за штампање.

Проф. др Нина Говедар

РЕЦЕНЗИЈА УЏБЕНИКА
НАСТАВА СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА У XXI ВЕКУ
ДОЦ. ДР АЛЕКСАНДРА НОВАКОВИЋА

1. Општи утисак: Уџбеник *Настава српског као страног језика у XXI веку* представља свеобухватно и иновативно наставно средство, намењено пре свега студентима методике наставе српског као страног језика, али и предавачима, истраживачима, организаторима курсева, као и свим практичарима заинтересованим за унапређење наставе српског у глобалном контексту. Издваја се својом релевантношћу, аналитичком прецизношћу и фокусом на актуелне изазове дигиталног доба, смештајући наставу у оквире савременог тржишта рада, технолошке трансформације и образовних политика.

2. Структура и тематски опсег: Уџбеник је подељен у десет тематски заокружених лекција у којима се поступно развијају кључни аспекти савремене наставе српског као страног језика: од формалног и неформалног образовања предавача, преко функционисања приватних школа и дигиталне самопромоције, до изградње онлајн професионалних идентитета и организовања летњих школа. Свака лекција је концизно структурирана, уз апстракт, кључне речи, библиографију, резиме на енглеском језику и питања за самосталну проверу знања.

3. Методички и педагошки приступ: Аутор приступа методици као живој, динамичној дисциплини формираној у сусрету са наставном праксом. Посебно вредни сегменти уџбеника обухватају анализе формалног и неформалног образовања (лекције 1 и 2), улогу билтена у настави (лекција 3), развој дигиталних школа и платформи (лекције 4–8), као и употребу професионалних мрежа за изградњу видљивости и кредибилитета предавача (лекција 9). Лекција број 10 нуди и конкретан модел реализације летње школе, показујући ауторову блискост са организацијом наставе „на терену”.

4. Језик и стил: Језички регистар уџбеника доследно је академски, прецизан и разумљив, са тоном који одговара и студентској и наставничкој публици. Формулација закључака на крају сваког поглавља олакшава синтезу садржаја, а стил доприноси утиску методичке сигурности и тематске структуралности.

5. Иновације и доприноси: Уџбеник се издваја по емпиријској заснованости – резултати анкета, анализе радних биографија, прикази профила предавача и платформи граде слику наставе српског језика у актуелном друштвено-технолошком контексту. Завршни сегмент „Уместо закључка“ не само да интегрише све кључне токове књиге, већ и указује на дугорочне факторе који ће утицати на развој методике као дисциплине. Са становишта научног и на-

ставног садржаја, уџбеник је свеобухватан и педагошки вредан.

6. Завршна оцена: Уџбеник *Настава српског као страног језика у XXI веку* др Александра М. Новаковића представља снажан допринос савременој србистичкој методици. Његов значај лежи не само у приказу тренутног стања, већ и у стварању моста ка будућности наставе, кроз контекстуализовану анализу, применљиве увиде и систематичну педагошку визију. Препоручује се као основна литература у образовању предавача, као и у раду институција које формално или неформално организују наставу српског као страног језика.

Др Наташа Спасић

БИОГРАФИЈА АУТОРА

Александар Новаковић је рођен 14. марта 1990. године у Крушевцу у породици просветних радника. У родном граду је завршио Основну школу „Јован Јовановић Змај” и средњу „Економско-трговинску школу” (смер пословни администратор) са одличним успехом. Школске 2008/2009. године проглашен је за светосавског ученика, односно добитник је награде коју град Крушевац додељује најбољим ученицима основних и средњих школа.

Уписује 2009. године основне студије Србистике на Филозофском факултету у Нишу. Након четири године их завршава са просечном оценом 9,31. Мастер студије српског језика уписује 2013. године. Испите је положио у најкраћем могућем року са просечном оценом 9,50. Дана 27. маја 2014. године одбранио је мастер(ски) рад под називом *Примена рачунара у настави фонетике српског језика* под менторством проф. др Марине Јањић. Исте године је добио награду за најбољег студента Мастер академских студија српског језика.

Докторске академске студије Филологије уписује 2014. године на Филозофском факултету у Нишу. Одбранио је докторску дисертацију 2021. године. Интересовање му је усмерено ка унапређењу наставе српског језика као страног, те ка анализи и унапређењу уџбеничког комплета који би у потпуности одговорио на изазове савремене школе.

Активно се бави наставним и научним радом. На Филозофском факултету у Нишу ради као доцент на Департману за србистику (*Методика наставе српског језика као страног*). Посебну пажњу усмерава на држање часова српског језика студентима из иностранства. Објавио је више од осамдесет научних радова и уџбеник *Увод у методiku наставе српског као страног језика*. Редовно посећује научне конференције и на њима учествује.

Александар М. Новаковић
**НАСТАВА СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА
У ХХІ ВЕКУ**

Издавач

Филозофски факултет
Универзитета у Нишу

За издавача

Проф. др Наталија Јовановић, декан

Координатор Издавачког центра

Доц. др Сања Игњатовић, продекан

Лектура

Доц. др Александар Новаковић, Филозофски факултет у Нишу

Техничко уредништво

Александар М. Новаковић (дизајн корице)
Издавачки центар (дигитализација)

Прелом

Александар М. Новаковић

Формат

В5

Штампарија

Unigraf X-Copy, Ниш

Тираж

30 примерака

Ниш, 2025.

ISBN 978-86-7379-679-6

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

37.019.3::811.163.41'243"20"(075.8)
811.163.41'243:159.953.5"20"(075.8)

НОВАКОВИЋ, Александар, 1990-

Настава српског као страног језика у XXI веку / Александар М. Новаковић. - Ниш : Филозофски факултет, 2025 (Ниш : Unigraf X-Copy). - 169 стр. : илустр. ; 24 cm

Ауторова слика. - Тираж 30. - Биографија аутора: стр. 169. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија уз свако поглавље. - Регистри.

ISBN 978-86-7379-679-6

а) Српски језик -- Настава -- Методика -- 21в б) Страни језици -- Учење -- 21в

COBISS.SR-ID 175435785